

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

STANDARDIZACE

BUSS – PERRY AGGRESSION QUESTIONNAIRE

PRO VYUŽITÍ V BEZPEČNOSTNÍCH SBORECH

STANDARDIZATION OF THE BUSS – PERRY AGGRESSION

QUESTIONNAIRE FOR USE IN SECURITY FORCES

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Autor: Mgr. Veronika Kobzová

Olomouc

2018

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem rigorózní práci na téma: „*Standardizace Buss – Perry Aggression Questionnaire pro využití v bezpečnostních sborech*“ vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V..... dne.....

Podpis.....

Poděkování bych ráda vyjádřila
prof. PhDr. Panajotisi Cakirpaloglu, DrSc.
za to, že ve mně věřil po celou dobu mého studia.

Další poděkování patří Petře Jamborové
za možnost použít její ilustrace pro účely této práce,
Mgr. Michaele Borovanské, Mgr. Daniele Hodurové,
kpt. Mgr. Bc. Markétě Hrdličkové,
mjr. Mgr. Vladimíře Žbáňkové, kpt. Mgr. Jiřímu Loučnému,
Mgr. Marku Biolkovi a dalším policejním psychologům
za konzultace a pomoc při sběru dat,
Mgr. Tomáši Dominikovi a Petru Pyszkovi
za konzultace a pomoc při vyhodnocování statistických dat,
a také všem respondentům, kteří se účastnili výzkumu
a umožnili tak vznik této práce.

Poděkovat bych chtěla také celé své rodině, přátelům
a dalším pomocným rukám,
které pro mě byly obrovskou oporou.

Obsah

Úvod.....	5
Teoretická část	6
1. Agrese, agresivita.....	7
1. 1. Biologické komponenty	10
1. 2. Psychologické komponenty	16
1. 3. Sociální komponenty.....	21
2. Měření agrese.....	26
2. 1. The Buss - Perry Aggression Questionnaire	28
2. 2. Využití BPAQ při výběru k Policii ČR.....	33
3. Bezpečnostní sbory	37
3. 1. Osobnostní charakteristiky v bezpečnostních sborech.....	45
Praktická část	49
4. Výzkumný problém.....	50
4. 1. Cíle výzkumu	51
4. 2. Hypotézy	51
5. Design výzkumu	54
5. 1. Metodologický přístup a typ výzkumu	54
5. 2. Metoda získávání dat.....	55
5.2.1 Převod dotazníku BPAQ	56
5.2.2 Přidání položek.....	57
5.2.3 Pilotní studie.....	58
5. 3. Základní a výzkumný soubor	59
6. Etické aspekty výzkumu	64
7. Analýza dat a její výsledky	66
8. K platnosti hypotéz	80
8. Diskuze.....	83
9. Závěr	92
10. Souhrn	93
Seznam literatury	97
Seznam obrázků	
Seznam tabulek	
Seznam grafů	
Seznam příloh	

*„Ze všech věd, které člověk může a musí znát, tou hlavní je umět žít tak,
aby spáchal co nejméně zla a způsobil co nejvíc dobra.“*

– L. N. Tolstoj

Úvod

Jednoznačně přirozenou součástí života se zcela nezastupitelnou funkcí je agrese. Na vrcholu lidské evoluce se však již nejedná o hlavní prostředek přežití a je nutné diferencovat, kdy jde o účelné užití agrese, a kdy její opodstatnění chybí. Tento rozdíl je důležité rozlišovat zejména v situacích, kdy dochází k výkonu svěřené moci s možností, nebo dokonce s nutností použít určité formy agrese. Takovou pravomoc mají příslušníci bezpečnostních sborů. Aby se v co největší míře zamezilo agresivním postupům, které nemají v rámci jejich uplatňování moci své odůvodnění, je nutné uchazeče o tato povolání podrobit již při náboru psychologickému testování při tzv. zjišťování osobnostní způsobilosti.

Z důvodu zastarávání používaných metod a také pokrokem užívaných metod v jiných zemích, je i u nás nezbytné uvádět do praxe nové metody. Policejní prezidium ČR vědomé si této nutnosti, tak vytvořilo poptávku zaměřenou na zavádění nových psychodiagnostických metod do procesu zjišťování osobnostní způsobilosti. V důsledku toho vznikla zakázka, jejíž část podrobně rozpracovává výzkum v rámci naší magisterské diplomové práce, „Využití Buss – Perry Aggression Questionnaire při výběru k Policii ČR“ rozvojem psychodiagnostické metody pro zjišťování agrese.

Předkládaná rigorózní práce bezprostředně na naši magisterskou diplomovou práci navazuje. Využívá její upravenou teoretickou část zaměřenou na definování agrese, agresivity, jednotlivých komponent agrese a psychodiagnostických nástrojů zjišťujících agresi. Obsah rozšiřuje o souhrn realizovaného výzkumu v rámci naší magisterské diplomové práce, o popis bezpečnostních sborů, pro které je využití převedené metody relevantní, a o analýzu osobnostních charakteristik typických pro bezpečnostní sbory. Praktická část rigorózní práce zmíněný výzkum replikuje s rozšířeným výzkumným souborem a navazuje standardizací metody. Z magisterské diplomové práce využívá formulované hypotézy a upravené kapitoly zahrnující popis metodologického přístupu a typu výzkumu, deskripci metody získávání dat, vymezení základního souboru a postup získávání výzkumného souboru, popis etických aspektů a analýz dat, které se vzhledem k současným formulovaným cílům s magisterskou diplomovou prací shodují.

Teoretická část

Hlavním cílem rigorózní práce je standardizovat metodu The Buss – Perry Aggression Questionnaire a ověřit její psychometrické vlastnosti, a tím ji připravit pro využití během zjišťování osobnostní způsobilosti uchazečů při přijetí do služebního poměru v bezpečnostních sborech. V intencích tohoto cíle zpracováváme teoretická východiska práce. V jejích částech se zabýváme definováním základních pojmů agrese a agresivita. Agresivní chování rozpracováváme prostřednictvím jednotlivých teorií a možných příčin a mechanismů, které se jej snaží vysvětlit. Dále shrnujeme běžně používané diagnostické nástroje pro měření agrese. Speciální část věnujeme využívání a ověřování dotazníku Busse a Perryho a popisujeme náš předcházející výzkum, na který navazuje praktická část této rigorózní práce. Zabýváme se také popisem struktur bezpečnostních sborů, u kterých je možné dotazník Busse a Perryho využít, a situací zjišťování osobnostní způsobilosti jejich příslušníků. Poslední kapitolu věnujeme osobnostním charakteristikám příslušníků bezpečnostních sborů.

1. Agrese, agresivita

Při definování základních pojmů souvisejících s tématem agrese, použijeme krátce rozšířenou terminologickou analýzu, kterou jsme provedli v naší magisterské diplomové práci (Kobzová, 2017). Jedná se zejména o objasnění termínů agresivita a agrese, které se mezi sebou často zaměňují.

Podle Hartla a Hartlové (2010) je agresivita sklon k útočnému jednání. V případě člověka se jedná o reagování na pocit osobního ohrožení, trvalejší osobnostní rys jedince nebo symptom duševní poruchy či choroby (Hartl & Hartlová, 2010; Kobzová, 2017). Podle Martínka (2009) takto označujeme schopnost organismu mobilizovat síly k zápasu za účelem dosažení určitého cíle nebo schopnost vzdorovat těžkostem. Z podstaty této vlastnosti vyplývá, že jí disponuje každý jedinec, aby byl schopný už samotné existence, i když míra agresivity je u každého jedince značně individuální. Úžeji pak hovoříme o agresivitě jako o vnitřní pohotovosti jedince k agresi (např. Buss & Perry, 1992; Martínek, 2009). Vliv rysu agresivity na agresivní chování dokládá například studie Bettencourtové, Talleyové, Benjamina, & Valentinea (2006).

Při vymezení pojmu agrese se setkáváme s řadou obtíží. Často se totiž objevuje nejednotnost a neshody různých autorů při snaze stanovit, co všechno tento termín zahrnuje (Fromm, 1997; Mummendey & Otten, 2006). Můžeme tak hovořit nejen o záměrném způsobování negativních důsledků (Lovaš, 2008) nebo o násilném narušení práv jiného člověka, ale také o asertivním chování, kterým se jedinec snaží prosazovat svá vlastní práva v rámci existujících zákonů (Čermák, 1999 a; Martínek, 2009). Přestože neexistuje všeobecně přijatá definice (Volavka, 2004; Čermák, 1999 b), radíme agresi mezi motivy určitého sociálního jednání (Nakonečný, 2009). Agresi je možné v důsledku takto velmi širokého chápání rozdělit do několika vzájemně se překrývajících kategorií, které se toto chování snaží rovněž určitým způsobem vymežit podle pestré škály projevů, kterými se vyznačuje (Lovaš, 2008).

Jako základní členění můžeme použít heteroagresi a autoagresi. V případě heteroagrese se jedná o takové jednání, které je zaměřené navenek a v případě autoagrese se jedná o jakékoli poškozující jednání zaměřené vůči vlastní osobě (Nakonečný, 2013). Ačkoliv

bychom podle definice Nakonečného (2009) nemohli autoagresi zařadit mezi motivy sociálního jednání, považujeme za důležité tento druh agrese zmínit, protože podle zjednodušené, výše uvedené definice Lovaše (2008), bychom sebepoškození v jakékoli formě a v jakémkoli stupni závažnosti mohli řadit mezi záměrné způsobování negativních důsledků, v tomto případě s dopady na vlastní osobu.

Dalším dělením agrese, se kterým se setkáváme v literatuře nejčastěji, je dělení na agresi instrumentální a emocionální. V případě instrumentální agrese se jedná o prostředek, jak dosáhnout vnějšího neagresivního cíle, který je založený na předem připraveném plánu a úvahách, oproti tomu charakteristickou pro emocionální agresi je předcházející silná negativní emoce. Agrese tak v tomto případě není prostředkem, ale cílem sama o sobě. Hlavním rozdílem těchto dvou druhů je odlišení kognitivní a afektivní složky agrese (Čermák, 1999 a). K agresivnímu chování dále dochází na základě působení určitého podnětu, což označujeme jako reaktivní chování, nebo na základě záměrného vyvolání takového chování, které označujeme jako proaktivní (Buss, 1971, in Mummendey & Otten, 2006). Projevovat se může jak fyzickou, tak verbální formou, která je vedena přímo vůči podnětu, na který je agrese směřována nebo nepřímou. V případě zástupné agrese je agresivní chování zaměřené proti jinému objektu, než kam původní agrese směřovala (Buss, 1961, in Mummendey & Otten, 2006).

Etolog Konrad Lorenz (1992) rozděloval agresi především na základě pozorování chování zvířat na mezidruhovou a vnitrodruhovou. Určitou návaznost představuje dělení Moyera (1968), které vzniklo rovněž v důsledku pozorování zvířat. Moyer tak popisuje predátorskou agresi, která je podle něj útočným chováním zvířete proti přirozené kořisti, dále agresi mezi samci, která je typická svou vnitrodruhovou povahou a slouží k nastolení hierarchie ve skupině, agresi vyvolanou strachem vyskytující se v situaci, která neumožňuje únik a která ohrožuje jedince, dráždivou agresi, kterou vyvolávají různé živé nebo neživé objekty způsobující frustraci, bolest, hlad, únavu, nedostatek spánku nebo stres obecně, mateřskou agresi, která je uplatňována matkou v případě ohrožení jejího mláděte, sexuální agresi, kterou vyvolávají stejné podněty, jež jsou příčinou sexuálních reakcí a agresi jako obranu teritoria (Čermák, 1999 a; Moyer, 1968).

Zvláštním typem agrese je delší dobu trvající, opakované ubližování, pro které je charakteristická nerovnost v síle nebo moci agresora a oběti, která způsobuje, že se oběť

neumí vůči opakovanému poškozování účinně bránit (Olweus, 1992, in Lovaš 2008; Einarse et al., 2003, in Lovaš, 2008). Typickým příkladem může být domácí násilí, obtěžování nebo šikanování (Lovaš, 2008).

V souladu s Frommovým tvrzením (1997), že není možné zkoumat příčiny agresivního chování, pokud za takové označíme každé jednání, které je nějakým způsobem škodlivé, budeme pro účely naší práce vycházet z klíčových momentů, ve kterých se většina autorů převážně shoduje. Podle Mummendeyové a Ottenové (2006) se v případě agrese jedná o záměrné způsobení újmy nebo zranění osobě či zvířeti agresorem, přičemž podle Lovaše (2008) není podstatné, zda ke zmíněné újmě nebo zranění skutečně dojde, ale důležitá je skutečnost samotného jednání s jednoznačným záměrem takové poškození jiné osobě způsobit. Toto chování se vyznačuje jasným pozorovatelným začátkem, koncem a krátkým trváním (Volavka, 2004). Biologicky to může být jakákoli fyzická akce nebo její hrozba, kterou agresor zmenšuje svobodu či genetickou způsobilost jiného jednatelce (Hartl & Hartlová, 2010). Volavka (2004), stejně jako Lovaš (2008), tuto definici rozšiřuje o neživotný předmět, proti kterému může být rovněž zaměřeno jednání s úmyslem takový předmět poškodit, a vyjímá z ní agrese zaměřenou vůči sobě, agresivní sny, fantazie nebo plány.

Hodnocení chování jako agresivního je závislé zejména na kontextu sociálních a kulturních norem (Martínek, 2009). Obecně se však má za to, že shledáme-li chování jako agrese, je běžné očekávat negativní sankci (Mummendey & Otten, 2006). Blumenthalová, Kahn, Andrews a Headová (1972) však zjistili na vzorku mužské americké populace, že totéž chování může být vnímáno pozitivně či negativně v závislosti na posouzení předcházejících událostí. Budeme-li na základě tohoto výzkumu předpokládat, že agrese je interpretační, výkladový konstrukt, jednoznačně nás musejí zajímat faktory, které interpretaci podmiňují a zprostředkovávají. Pokud však očekáváme, že odhalením příčin agrese budeme moci lépe kontrolovat a omezovat výskyt takového chování (Mummendey & Otten, 2006), je nutné si uvědomit, že agrese nelze zcela vymýtit. Setkáváme-li se totiž s projevy agrese jak u člověka, tak u zvířat, musíme předpokládat, že mají tyto projevy přirozené místo a budou pevně zabudované do struktur a všech živých organismů (Orel & Facová, 2009).

Jednotlivé teorie agrese můžeme rozdělit do dvou základních skupin. První skupinu tvoří teorie založené na biologických determinantech, jako je instinkt nebo pud. Druhou skupinou jsou pak teorie, které nazírají na agresi z hlediska evoluce. Podle těchto přístupů agresi formoval přirozený výběr, a proto bývá vnímána jako behaviorální strategie s adaptační hodnotou, která má ve svém důsledku zajistit reprodukci vlastních genů (Mummendey & Otten, 2006). Jednotlivé teorie je však účelné chápat jako kompatibilní využití jejich základních myšlenek (Lovaš, 2008). Orel a Facová (2009) uvádějí, že při výskytu agrese je podstatné, zda je toto chování v daný okamžik účelné či nikoliv (Kobzová, 2017). Abychom objasnili působení možných příčin a mechanismů podílejících se na vzniku jednotlivých forem agresivního chování, které se vzájemně ovlivňují a různě spolu souvisejí, použijeme didaktické rozčlenění a rozbor, který jsme vytvořili v rámci naší magisterské diplomové práce (Kobzová, 2017), vycházející z bio-psycho-sociálního pojetí člověka. Ačkoliv se tak můžeme věnovat jednotlivým komponentám „izolovaně“, stále nám to umožňuje zohledňovat provázanost celého fenoménu.

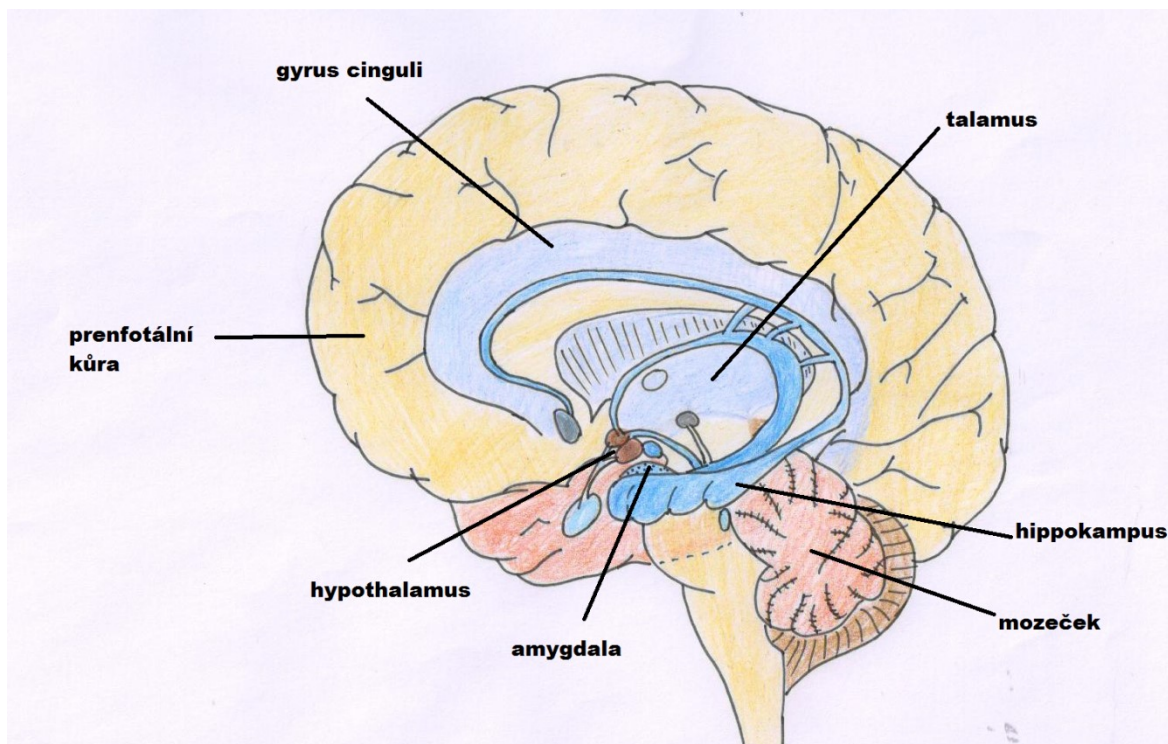
1. 1. Biologické komponenty

Agrese je podobně jako jiné projevy chování řízena a kontrolována mozkiem a jsou to právě individuální odlišnosti lidských mozků podmiňující širokou škálu chování, které jsou důvodem, proč různí lidé reagují zcela odlišně na stejný podnět (Orel & Facová, 2009). Konkrétně se jedná o oblasti mozku, jejichž aktivace zvyšuje hostilitu, tedy nepřátelské ladění, a naopak jejich deaktivace hostilitu snižuje směrem k submisivitě (Lovaš, 2008). Protože je mozek jednotný, propojený a komplikovaný celek, na regulaci agrese se podílí více oblastí. Dominantní úlohu však sehrává vliv prefrontální mozkové kůry a některé části limbického systému, zejména amygdala a hypotalamus (Volavka, 2004). Na individuální lidské reakci se podílí také geny, hormony, neuromodulátory a nervové přenašeče (Koukolík, 2006).

Na vzniku agresivního jednání za účelem ochrany vlastní existence, tedy emocionální agresi, se podílí některé podkorové i korové oblasti mozku, vyobrazené na obrázku č. 1, zejména pak části limbického systému. Dominantní funkce tohoto systému, který je propojen se všemi částmi mozku a ovlivňuje tak všechny tělesné a psychické funkce, souvisí s emocemi a pamětí. Veškeré informace získané ze smyslů, celého těla i ostatních

struktur mozku jsou přijímány do talamu, odkud jsou vedeny do amygdaly, tedy části limbického systému uloženého v hloubi spánkových laloků. Zde dostávají informace svůj emoční obsah (Koukolík, 1997; Kulišťák, 2003) a jsou dále na nevědomé úrovni vyhodnocovány, zda pro jedince nepředstavují bezprostřední situaci ohrožení. Pokud je zkušenost jako taková vyhodnocena, amygdala aktivizuje mozek a prostřednictvím hypotalamu také tělo k poplachové reakci (Petrovický, 2004). Podstatou poplachové reakce je aktivování energetických zásob, aby organismus mohl provést činnosti vedoucí k obnovení jeho integrity bojem nebo útekem. Je to důsledek aktivace sympatického oddílu autonomního nervového systému, který mění způsob fungování vnitřních orgánů. Slezina uvolní uskladněné červené krvinky, čímž umožní tělu přenášet větší množství kyslíku, zvýší se srdeční frekvence a dojde ke zrychlení krevního oběhu, prohloubí se dýchání a dojde k získávání většího množství kyslíku do plic. Zrychlí se metabolismus cukru, aby mělo tělo k dispozici dostatečné množství energie, a vnitřní orgány začnou intenzivněji produkovat krevní destičky, což vede ke zvýšení srážlivosti krve. V mozku začnou být produkovány endorfíny, které blokují bezprostřední pociťování bolesti. Stav je také doprovázen pocením, rozšířením očních zornic, sníženou funkcí trávení a dočasným potlačením dlouhodobé aktivity imunitního systému. Člověk se stává zvýšeně ostražitý se sníženými percepčními prahy při vnímání (Schreiber & Marešová, 2003; Vlk, 1988). Tyto fyziologické změny podporuje aktivita endokrinního systému. Hypofýza začne produkovat adrenokortikotropní hormon (ACTH), který podněcuje dřeň nadledvinek k uvolňování katecholaminů adrenalinu a noradrenalinu podílejících se na aktivaci organismu. ACTH dále stimuluje kůru nadledvinek k produkci glukokortikoidů, které ovlivňují trávicí a tkáňové funkce (Horáček & Höschl, 2004). Jednání ve formě boje nebo útěku, je doprovázeno aktivitou korové oblasti gyrus cinguli, která je uložena dorzolaterálně ve frontální korové části mozku. Funkčně je spjata s amygdalou a podmiňuje instinktivní emoční reakci organismu (Kulišťák, 2003).

Obrázek č. 1: Podkorové a korové části mozku

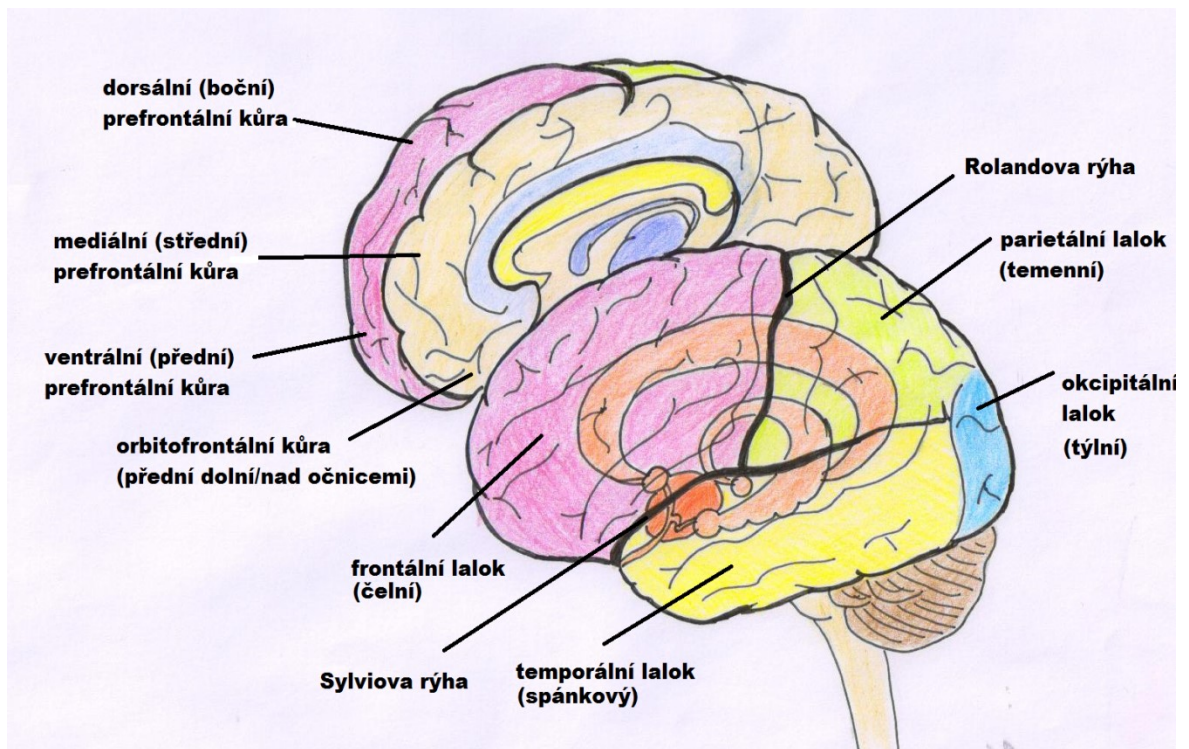
(Ilustraci pro účely této rigorózní práce poskytla Petra Jamborová.)

Podle Berkowitz se v tomto případě jedná o tzv. kognitivní neasociativismus. Autor této teorie předpokládá, že averzivní podněty nebo negativní emoce a aktivace poplachové stresové reakce mají přímý negativní účinek a bezprostředně vyvolávají agresi nebo únikové chování, přičemž subjektivní prožitky emocí, jako jsou vztek nebo strach, a tak i jejich kognitivní zpracování, nemusí tento stav doprovázet. Agrese tak představuje okamžitou impulzivní reakci na averzivní podnět, která je uchována v paměti jako účelná (Berkowitz, 1993, in Mummendey & Otten, 2006). Stresová reakce, jejímž cílem je boj nebo útek, nebývá však často v důsledku současného způsobu života odreagována. Dochází tak k hromadění energie, která se může projevit jako somatické nebo psychické onemocnění, patologie ve vztahové oblasti nebo jako problematicky kontrolované agresivní chování (Orel & Facová, 2009).

Podle Richarda Lazaruse a jeho teorie kognitivního hodnocení je každá zkušenost odesílána tzv. kratší cestou k primárnímu emočnímu hodnocení nejen do amygdaly, ale delší cestou také do sensorických, především zrakových center v mozkové kůře k dalšímu vyhodnocení. Nejsou-li tedy informace vyhodnoceny jako bezprostředně život ohrožující, putují takto zpracované informace do hipokampu, kde dochází k sekundárnímu, tedy

kognitivnímu zhodnocení a ke kontrole emoční odpovědi (Koukolík, 2012; Plháková, 2004). Celý proces, jehož výsledkem je určitý projev chování, probíhá na základě principu teorie „shora dolů“, která předpokládá, že k vyhodnocení informací dochází nejen na základě senzorických zkušeností, ale současně také se zapojením dalších informačních zdrojů (Sternberg, 2002). První mechanismus je velmi rychlý, ale je také nepřesný, a tak často dochází k vyvolání falešného poplachu. Jednotlivá centra frontální mozkové kůry, která se podílejí na kognitivním zhodnocení, vedou k inhibičnímu ovlivnění emoční odezvy (Kulišťák, 2003) a odpovídají za motivaci a kultivaci lidského chování, emoční projev nebo umožnění řešení problémů. Tato supramodální asociační oblast je nejvýše postavenou řídicí oblastí našeho mozku. Pokud by tedy níže postavená mozková centra na pocit ohrožení nebo konflikt reagovala přímým vyjádřením tělesného útoku, prefrontální asociační kůra toto chování dokáže společensky korigovat a přizpůsobovat vhodnosti a kontextu situace (Koukolík, 2008). Prefrontální kůra je uložena v přední části čelních laloků, které jsou ohraničeny centrální Rolandovou a postranní Sylviovou rýhou (Kulišťák, 2003). Jednotlivé oblasti mozku znázorňuje obrázek č. 2.

Obrázek č. 2: Členění korové části mozku

(Ilustraci pro účely této rigorózní práce poskytl Petra Jamborová.)

Zaměříme-li se na konkrétní chování, které zprostředkovává určitá část prefrontální kůry, můžeme si ji anatomicky rozdělit na tři systémy: dorzolaterální, orbitofrontální a mediální. Při porušení dorzolaterální prefrontální kůry může dojít k neschopnosti tvořit domněnky, zachovávat nebo přesouvat myšlenkové sestavy, k porušení plynulosti řeči nebo řečových projevů. Důsledkem poškození může být celková porucha tlumení nežádoucí aktivity. Pacienti s orbitofrontálními lézemi se vyznačují závažnými změnami osobnosti, jejichž důsledkem může být pokles svědomitosti, iniciativy, zájmu, zvýšená podrážděnost, hypomanické příznaky, beztaktnost a riskantnější chování. Při projevech takového poškození mozku můžeme mluvit až o získané sociopatii (Koukolík, 2012). Podle Goldberga (2004) je pro tyto osoby typická emoční odbržděnost, vzácnost neutrálního afektu, trvalá oscilace mezi euforií a zuřivostí a chabá nebo žádná kontrola vlastních impulzů. Neberou ohledy na sociální tabu nebo nezákonnost svého jednání. Důsledky svých činů zkrátka nepředvídají. Podobně jsou na tom pacienti s oboustranně poškozenou ventromediální kůrou, kteří se obvykle rozhodují pro možnost přinášející bezprostřední zisk bez ohledu na vyšší ztrátu v budoucnosti (Koukolík, 2012). Grafman et al. (1996) ve svém výzkumu, který se zabýval agresivním a násilným chováním zjistil, že váleční veteráni s frontálními ventromediálními lézemi se významně častěji projevovali agresivně, přičemž tato agrese byla více ve verbální než ve fyzické formě. Léze orbitofrontálních a mediálních oblastí způsobí obvykle všeobecné odtlumení, změny emocí, afektivity a narušení osobnosti, jejího sexuálního a sociálního chování jako je snížení kritičnosti, dezorientace v prostředí, někdy konfabulace. Určité druhy chování jsou pak vázány nejen na konkrétní funkční systém, ale jsou i takové projevy chování, které jsou vázány na všechny tři systémy společně (Koukolík, 2012). Jednoznačně platí, že poškození čelních laloků značně ovlivní činnost celého mozku. Kognitivní změny se však objevují i v průběhu normálního stárnutí (Goldberg, 2004).

Další oblastí mozku, která se podílí na regulaci agresivity, je mozeček. Podle Koukolíka (2012) může být vlnění mozečkových nádorů v této oblasti příčinou emoční lability a důsledkem poškození tzv. mozečkového červa (vermis cerebelli) může dojít i ke změnám osobnosti. Významnou úlohu v regulaci agresivity hraje také hypotalamus uložený ve středu mozku. Drážděním určitých oblastí hypotalamu je možné experimentálně navodit vztek, zuřivost a zvýšit tendenci a pohotovost k agresivnímu jednání (Olivier, 1977).

Senzitivita vůči agresivní stimulaci je dána mimo jiné také určitým biochemickým podkladem (Lovaš, 2008). Různé měřicí metody například ukazují, že tendence ke zvýšené agresivitě jsou spojené s nízkým obsahem cukru v krvi, se snížením centrální serotonergní aktivity nebo se zvýšenou hladinou noradrenalinu, přičemž serotonergní aktivita, která za běžných okolností inhibuje impulzivní a impulzivně-agresivní chování, je zčásti pod genetickou kontrolou. Ke zvýšení hladiny noradrenalinu dochází například v důsledku stresu (Volavka, 2004). Podle Delvilla, Mansoura a Ferrise (1996) se s vyšší mírou agrese pojí také vyšší míra testosteronu. Agresi jako vedlejší účinek umělého zvyšování hladiny testosteronu v důsledku užívání anabolických steroidů, potvrzuje např. Wolff III (2006) nebo Volavka (2004). Zneužívání mužských pohlavních hormonů je spojeno nejen se zvýšenou fyzickou agresivitou, ale i s vyšší mírou psychické podrážděnosti, což může přetrvávat určitou dobu i po vysazení těchto preparátů (Volavka, 2004). Ze studie Sagoieho, Mentzoniho, Hansse a Pallesena (2016), která zkoumala vztah agresivního chování a užívání anabolických steroidů, však vyplývá i opačný vztah, a to takový, že osoby vyznačující se vyšší mírou agrese častěji inklinují k užívání anabolických steroidů.

Dalšími látkami, které mohou zvyšovat tendenci k impulzivitě, a tedy k agresivnímu jednání, jsou různé psychoaktivní látky. Agrese spojená s jejich užíváním však nemusí být důsledkem pouze jejich přímého účinku, ale může být způsobena i jejich vysazením nebo poklesem dané látky v organismu, například v rámci abstinčního syndromu. Zvýšená tendence závislých uchýlovat se k násilí může být také způsobem, jak si sehnat prostředky k nákupu drogy nebo drogu samotnou. Obecně můžeme říci, že agrese v důsledku intoxikace nealkoholovými drogami je způsobena jejich působením na biochemickou aktivitu organismu (Koukolík, 2012; Volavka, 2004). Účinky intoxikace alkoholem pak zhoršují funkci frontálního laloku, což může zvýšit náchylnost k celkově odbržděnému a impulzivně násilnému chování (Volavka, 2004). Ačkoliv je pití alkoholu a alkoholismus častým korelátém agresivního chování, může být tento vztah zprostředkován i dalšími faktory, jako je například biologický nebo psychologický podklad (Miller, 2011). Jak jsme totiž zmínili výše, jednotlivé složky, které tvoří každou individualitu člověka, jsou na sobě závislé a od sebe naprosto neoddělitelné (Kobzová, 2017).

1. 2. Psychologické komponenty

Nejpropracovanější teorie, které se snaží najít jediný a komplexní psychologický podklad agrese, popisují její původ na základě biologických determinant. Podle Sigmunda Freuda (1999) je agrese projevem destruktivního pudu. Tento pud podle něj tvoří pud smrti, který je všem živým organismům společným a vlastním nutkáním k obnově dřívějšího anorganického stavu. Na Freudovy teorie dále navázal etolog Konrad Lorenz (1992), který agresivní chování vysvětloval prostřednictvím všem lidem i zvířatům společných instinktů sloužících za účelem naplnění biologických potřeb, jako je např. ochrana teritoria, zachování rodu, nebo potravy. Sociobiolog Edward O. Wilson (1993) však tyto interpretace odmítal a agresivní chování považoval za jedno z geneticky nejstabilnějších rysů, které se však rozvine pouze ve specifickém souboru prostředí v rámci konkrétních zájmů a kulturních vzorců. Stejně tak Olweus (1979) došel ve své studii k závěru, že se v případě agrese jedná o stabilní vzorec chování, kterým se však jedinci neprojevují většinu času, a proto dále předpokládal, že se projev tohoto stabilního vzorce uplatní, zapojí-li se další komponenty podmíněné individuální rozdílností, a to kognitivní odhad situace, emocionální reakce a tendence inhibovat agresi.

Za kognitivní komponentu agrese je považována hostilita (např. Buss & Perry, 1992), která představuje nepřátelské naladění vůči okolí (Hartl & Hartlová, 2010), jenž ovlivňuje další myšlenky. Pro hostilní jedince je typické, že jiné lidi hodnotí obzvláště kriticky a negativně, což vyjadřuje negativní vztah k nim. Toto vnitřní naladění je způsobeno procesy paměti a následným nastavením kognitivního aparátu dávat nové myšlenky do určitého, v tomto případě hostilního kontextu (Čermák, 1999 a; Lovaš, 2008; Nakonečný, 2012). Podrobněji se tímto mechanismem zabývá již výše zmíněná Berkowitzova teorie tzv. kognitivního neasocianismu. Psychologickým mostem mezi hostilitou a agresí je hněv. Obecně můžeme říci, že hněv je silný emocionální stav, který často předchází, doprovází nebo následuje agresi, ale zároveň ji nutně nepodmiňuje. Daleko intenzivnější je oproti tomu afekt vzteku. Vztek vzniká náhle, je naléhavý a těžko ovladatelný. Jedinec v takovém stavu nerespektuje společenské normy a tendence k násilí jsou u něj extrémně patrné (Čermák, 1999 a; Nakonečný, 2000). V případě vzteku se jedná o nabuzení organismu, které je zapříčiněné podněty bezprostředně souvisejícími s agresí (Lovaš, 2008). Souvislost hněvivosti, vzteku a hostility dokládá zjištění silně pozitivního vztahu obtíží při emoční

regulaci a hostility (Contardi, Imperatori, Penzo, Del Gatto, & Farina, 2016). Obtíže s emoční regulací mají také silně pozitivní vztah s neuroticismem a středně negativní vztah s osobnostním rysem přívětivosti a svědomitosti (Stanton, Rozek, Stasik-O'Brien, Ellickson-Larew, & Watson, 2016). Podle výzkumu Rubia-Garaye, Carrasca a Amora (2016) je souvislost agrese, hněvu a hostility zprostředkována mírou morálního uvolnění. Tendence a schopnost inhibovat agresi tak mohou být ovlivněny neurobiologickým pozadím, o kterém se zmiňujeme v kapitole 1. 1. Biologické komponenty, ale také osobnostními charakteristikami a sociálním kontextem situace.

Individuálními rozdíly při agresivním chování se zabývali také Caprara, Barbaranelli a Livi (1994). Ti předpokládali, že jejich využití může poskytnout měřicí nástroj odhalující základní procesy a mechanismy, které jsou základem a prostředkem při vzniku různých forem agrese. Caprara proto identifikoval a zkonstruoval škály, které ověřil na různých populačních souborech a vytvořil celou řadu osobnostních charakteristik, které podle jeho názoru utváří agresi. Tyto charakteristiky označil jako indikátory, nebo také prediktory agrese (Čermák, 2003), a řadí mezi ně iritabilitu, náchylnost k emocionálním reakcím, strach z trestu, potřebu nápravy, hostilní přemítání a toleranci vůči násilí (Caprara, Manzi, & Perugini, M., 1992; Čermák, 2003). Caprara se ve svých studiích zabýval také vztahem těchto indikátorů a jiných osobnostních vlastností s nespécifickým vztahem k agresi (Caprara, Barbaranelli, & Comrey, 1992), a potvrdil mezi nimi významnou souvislost (Čermák, 2003).

Indikátory iritabilita a náchylnost k emocionálním reakcím můžeme charakterizovat jako tendence k nadměrné emocionální reakci na události, které jsou vnímány jako frustrující (Čermák, 2003), byť se může jednat pouze o nepatrné provokace nebo nesouhlas (Svoboda, 1999). Podle výzkumu Caprara et al. (1994), kteří se zabývali vztahem agrese a jednotlivých dimenzí Big Five, tyto dva indikátory negativně korelovaly s emoční stabilitou. V případě iritability byl vztah dokonce vysoce významný a její vztah s přívětivostí byl mírně negativní. Caprara při jejich formulaci vycházel z reformulované teorie frustrace - agrese L. Berkowitza a ze Zillmanovy teorie transferu excitace (Čermák, 2003).

Berkowitz předpokládá, že frustrace, tedy situace, v níž vzniká překážka, důsledkem které je možné očekávat nedosažení kýženého cíle, vede k agresivním sklonům do té míry, do

jaké sama frustrace vyvolává u jedince averzi (Berkowitz, 1989). Agrese tedy vzniká a svoji energii čerpá ze situace, kterou organismus sám pro sebe vnímá jako nevyhovující (Krahé, 2013). Toto tvrzení shrnuje také Berkowitzova kognitivní neasociační teorie (Berkowitz, 1989), které se věnujeme výše. Frustrace však představuje pouze pohotovost jedince k agresivnímu chování, jehož projev závisí také na dalších okolnostech (Mummendey & Otten, 2006), kterými mohou být určité osobnostní rysy (Yao, 2010), neurofyziologický podklad, určený například hladinou serotoninu v krvi, nebo poškozené části mozku (např. Hawkins & Trobst, 2000; Volavka, 2004), biologické pozadí, důsledek učení, různé sociální a situační vlivy. Tyto činitele utváří kromě podmínek pro vznik frustrace i míru frustrační tolerance, což je individuální schopnost každého jedince odolávat zátěžovým situacím. Autoři původní podoby frustrační teorie agrese také upozorňují na to, že vzniklé agresivní chování nemusí být vždy namířeno proti příčině frustrace. Náhradní cíl nebo náhradní reakci jedinec volí například v případě, kdy je zdroj jeho frustrace fyzicky silnější nebo vysoce sociálně postavená osoba (Dollard, Doob, Miller, Mowrer, & Sears, 1939, in Mummendey & Otten, 2006).

Naopak D. Zillmann (1979, in Lovaš, 2008) nepředpokládá existenci specifické „hnací síly“, ale agresivní chování dává do souvislosti s obecnou aktivační úrovní (arousal). Stejně jako Schachter a Singer v rámci jejich dvoufaktorové teorie emocí se domníval, že tato fyziologická excitace představuje jeden ze dvou faktorů, které se podílejí na vzniku emocí. Podle této teorie je to totiž až druhá komponenta, a to kognitivní označení fyziologické reakce, která určuje podstatu prožívané emoce, kdežto samotný arousal je u řady emocí jednotný (Plháková, 2004; Stuchlíková, 2002). Zillmann (1979, in Lovaš, 2008) proto vypracoval tzv. teorii transferu excitace, která předpokládá, že následují-li po sobě dvě aktivizující události oddělené krátkým časovým intervalem, první aktivace se může přenést na druhou událost a zkreseně jí může být také připsaná. Vyvolává-li druhá událost zlost, může přenesená aktivace zvýšit prožívanou zlost, což ve svém důsledku může vést ke zvýšené pravděpodobnosti výskytu agresivního chování (Dentemarová & Kranzová, 1996; Lovaš, 2008). Toto fyziologické nabuzení může být například ovlivněno tělesnou námahou, senzačními zprávami, thrillery nebo erotickými filmy. Podmínkou přesunu podnětů však zůstává zvýšená tendence jedince reagovat agresí na nové situace a interpretovat nebo pojmenovávat nabuzení způsobem odpovídajícím následnému agresivnímu projevu. Nárůst agrese v důsledku celkového nabuzení lze očekávat také v případě, chybí-li jedinci jasné informace o příčině excitace (Mummendey

& Otten, 2006). Ačkoliv nebyla potvrzena viscerální teorie zpětné vazby, která předpokládala, že tělesné vnímání změn vyprovokované prožitkem emoce určuje emoci samotnou (Kulišťák, 2003), tendence jedince reagovat klidným nebo afektivním způsobem na podněty jsou dány právě individuální mírou aktivace, tedy vzrušením, které určuje intenzitu prožívání emocí. Vysoká míra aktivace je reprezentována afekty, jakými jsou výbuchy silných emocí, které mohou mít za následek zkratkovité, impulsivní a nedostatečně kontrolované jednání (Nakonečný, 2012) spíše ústící v agresi. Rozdílná míra aktivace je dána vrozenými nebo aktuálními dispozicemi, které jsou fyziologicky podloženy typem nervové soustavy a určitým typem neuronů nacházejících se v mozgovém kmeni, které neurochemicky ovlivňují rozlehlé části mozku (Kulišťák, 2003; Stuchlíková, 2002).

Další Caprarův indikátor hostilní přemítání zachycuje časovou dimenzi agresivních projevů, která spočívá v tom, jak dlouho lidé přemýšlejí o agresi, která se váže k jejich touze po odplatě nebo k předchozí provokaci (Čermák, 2003; Svoboda, 1999). Pokud člověk vykazuje nízkou míru přemítání o této agresi, lze také očekávat, že překoná negativní pocity s tímto spojené, zatímco u lidí s menší schopností myšlenky na agresi rozptýlit bude očekávání jejich chování opačné a spíše vyústí v agresi (Čermák, 2003). Pro tento indikátor byla nalezena negativní korelace s emoční stabilitou a přívětivostí (Caprara et al., 1994).

Indikátor tolerance vůči násilí představuje pozitivní postoj k násilí a tendenci ospravedlňovat různé formy tohoto chování (Čermák, 2003). Tato tolerance může být však závislá na kontextu situace, ve které agrese vzniká a na událostech, které jí předcházejí (Blumenthal, Kahn, Andrews, & Head 1972). Martínek (2009) upozorňuje také na důležitost sociálních a kulturních norem, ve kterých se agresivní chování vyskytuje. Například vnímání vlastního nízkého sociálního postavení vede k většímu nepřátelskému ladění, a tudíž i k většímu schvalování agrese (Davis & Reyna, 2015). Podle výzkumu Urbánka a Čermáka (1997) zvyšuje také deprese toleranci vůči násilí. Tuto skutečnost výzkumníci interpretují jako důsledek zvýšeného prahu citlivosti vůči násilí v prostředí u osob s depresivním prožíváním. Podle Caprara et al. (1994) má indikátor tolerance vůči násilí negativní vztah k osobnostnímu rysu přívětivosti. Indikátor strach z trestu dále negativně koreloval s emoční stabilitou a prediktor potřeba nápravy pozitivně koreloval s přívětivostí.

Zaměříme-li se na kognitivní schopnosti agresivních jedinců, zjistíme, že například inteligence není spojena s vnějšími projevy agrese, ale negativně koreluje s vnitřními procesy spojenými s agresivním chováním, tedy s hněvem a hostilitou. Toto vnitřní rozpoložení může pak ovlivnit další výkon v kognitivních testech (Zajenkowski & Zajenkovska, 2015). Agresi může spíše podmiňovat opačný efekt, a to ten, že prvotně špatné intelektové schopnosti přispívají k frustraci a zvyšují excitaci i v normálních podmínkách řešení úkolu. Agrese se pak může zakódovat jako nejvhodnější odpověď spojená s podobnými situacemi (Čermák, 1999 a). Tento mechanismus můžeme označit za výsledek klasického podmiňování, což je forma asociálního učení, při kterém vznikne asociace mezi neutrálním podnětem, který původně žádnou reakci nevyvolával a podnětem, který příslušnou odezvu vyvolává (Plháková, 2003).

Od běžně se vyskytujících osob, které disponují určitým souborem znaků predisponujících k agresi, je nutné odlišit jedince vyznačující se extrémními agresivními projevy, které jsou již považované za „mimo normu“ a spíše typické pro populaci s psychopatologickými znaky (Čermák, 1999 a). Projev agrese u této specifické populace je totiž nejčastěji podmíněn narušeným psychickým stavem či duševním onemocněním. Může se tak jednat o důsledek narušení kognitivních funkcí a zhoršení kontroly emocí nebo sociálního chování. S agresi jako symptomem psychiatrického onemocnění se můžeme setkat u diagnóz, jako je například demence, delirium, poruchy nálady a u některých poruch osobnosti (Smolík, 1996). Pacienti trpící psychózou mohou mnohdy jednat agresivně například v důsledku halucinací, bludů a jiných příznaků, v rámci kterých nejsou schopni rozpoznat, co je, a co není reálné. Je však nutné rozlišovat, jakého chování se tito pacienti dopouštějí opravdu pod vlivem psychózy, a které jednání si předem důkladně promysleli (Volavka, 2004).

Ačkoliv tedy nemůžeme hovořit o typických vlastnostech agresorů, existuje určitý soubor charakteristických znaků, podle kterých můžeme na případnou agresi usuzovat. Je však nutné zohlednit také další, a to zejména sociální vlivy, které se na projevu agrese jednoznačně podílejí (Kobzová, 2017).

1. 3. Sociální komponenty

Projev chování je podmíněn nejen biologickým podkladem a osobnostními dispozicemi, ale také okolními faktory, které na každou osobu působí během celého života, a to v každé situaci. Nejsilnějším vlivem, který určuje, jak na danou situaci budeme reagovat, je vliv učení. Díky němu si lidé na základě svých životních zkušeností osvojují nové dovednosti, znalosti i postoje. Tyto zkušenosti ale také ovlivňují lidské citové prožívání a podílejí se na formování osobnosti (Plháková, 2003). Jednotlivé teorie učení se v souvislosti s agresí zabývají vyvolanými reakcemi, které musí mít organismus v repertoáru chování a hledají odpověď na otázku, jak a proč si jedinec agresivní druhy chování osvojuje (Mummendey & Otten, 2006).

Hlavní teorií, která chápe agresí jako formu naučeného sociálního chování, je teorie sociálního učení rozvinutá Albertem Bandurou. Ten svými výzkumy potvrdil, že významným zdrojem získávání nových a složitějších vzorců chování je učení se od dospělých nebo jiných vzorů, jinak také nazvaných modelů, prostřednictvím jejich pozorování a následné imitace. Důležité však je, že je pozorované nejen chování v konkrétní situaci, ale také jeho důsledky. Do paměti si tak pro účely pozdějšího využití děti kódují naučené vzorce chování společně s představou chování modelu a výsledku, který toto chování přineslo. V případě, že bylo agresivní chování, které dítě pozorovalo, pozitivně posíleno, tedy došlo k jeho odměně, dítě v podobné situaci spíše použije stejnou reakci. Analogicky k tomu, pokud byla pozorovaná osoba za svoji agresí potrestána, dítě se může bát si toto chování osvojit a ve srovnatelné situaci pak spíše zakódované vzorce agresivního chování nepoužije. Vždy je však agrese vázaná na motiv, který může představovat různá averzivní zkušenost, a na to, zda tato zkušenost vyvolává aktivaci (Bandura, 1973).

Averzivní podněty představují takové situační faktory, pro které je typické, že vyvolávají stav nepohody, jenž v závislosti na biologických, osobnostních a sociálních predispozicích může ústít až v agresii (Lovaš, 2008). Rozčlenit je můžeme do tří kategorií, a to na averzivní podmínky, agresivní naladění nebo afekt a na aktivizační podněty. Averzivní podmínky představují útok nebo jinou provokaci, ale také frustraci nebo bolest. Negativní naladění nebo afekt může vyvolávat obecný stav diskomfortu, špatná nálada nebo stres.

Aktivizujícími podněty jsou pak takové, které zvyšují úroveň aktivace, například výše zmíněné v souvislosti s teorií transferu excitace (Anderson & Huesmann, 2003).

V návaznosti na teorii sociálního učení není možné nezmínit tolik diskutovaný vliv médií na výskyt agresivního chování. Jejich posilující účinek na pozorující jedince je totiž považovaný za prokázaný (Anderson & Bushman, 2001; Bushman & Anderson, 2001; Anderson & Huesmann, 2003). V dnešní době zahrnuje tento fenomén nazývaný mediální násilí nejen agresi prezentovanou v televizi, ale také zobrazovanou prostřednictvím internetu nebo v různých počítačových hrách (Lovaš, 2008), přičemž se mediální násilí vyznačuje svojí snadnou dostupností a bohatým zastoupením všech forem agrese (Coyne & Archer, 2004). Sledování mediálního násilí má na pozorovatele krátkodobý, ale také dlouhodobější vliv v mnoha oblastech, který se pak může stát predisponujícím k agresivnímu chování samotného pozorovatele. Podle výzkumů dochází nejen k inhibici prosociálního chování, tedy reálného pomáhání v běžném životě, ke vzniku krátkodobého agresivního kognitivního naladění, zvýšení výskytu agresivních afektů, pocitů hněvu, nepřátelství a zvýšení fyziologického nabuzení (Anderson & Bushman, 2001), ale také k rozšiřování repertoáru chování pozorovatele a k čerpání návodů k agresivním projevům, které jsou potom předmětem nápodoby. Celý mechanismus vzniku agrese nejlépe vysvětluje právě Bandurova teorie sociálního učení v kombinaci s Berkowitzovou kognitivní neasociační teorií, která vysvětluje utváření vnitřního naladění jedince (Lovaš, 2008). Podle Comstocka a Paika (1991) je však dlouhodobé ovlivnění chování pozorovatele závislé vždy na množství sledované agrese, jinak tyto vzorce chování přetrvávají u jedince pouze krátkodobě. Tito autoři dokonce specifikovali několik faktorů, které vliv mediálního násilí na chování pozorovatele určují. Prvním faktorem je vliv efektivity, což znamená, že agrese v médiích je zobrazena jako účinný prostředek k dosažení vlastního cíle nebo obrany před újmou. Druhým faktorem je normativnost agrese, tedy to, že v médiích nedojde u konkrétního agresivního aktu k zohlednění negativních dopadů fyzické agrese či záměrného ubližování na oběť a agrese je zobrazena jako oprávněná. Třetím faktorem je tzv. přílehlavost, která určuje, že původce agrese je v médiích divákům zobrazen tak, aby se dokázali vžít do jeho role. Jako čtvrtý faktor vymezili chytlavost, tedy zobrazení agrese, která probíhá ve stavu zvýšeného emocionálního nabuzení, což divákovi neumožňuje objektivní kritiku agresivního chování.

Další formou učení, prostřednictvím které dochází k osvojování si agresivních vzorců chování, je instrumentální podmiňování. Lidé totiž zpravidla používají a opakují takové chování, které vede k dosažení jejich cílů. Je-li tedy prostřednictvím agresivního jednání dosaženo určitého cíle, nebo kýžené odpovědi na podnět, pak bude v budoucnu pro podobné situace použit stejný postup (Mummendey & Otten, 2006). Příkladem instrumentálního podmiňování je teorie sociálního učení, podle které se děti učí používat určité odpozorované formy chování právě na základě toho, jakých cílů se při výskytu této formy chování dosáhlo (Bandura, 1973). V obou případech dochází prostřednictvím pozitivního posilování k upevňování agresivního chování. Dosahování cílů jedince prostřednictvím instrumentální agrese je nutné regulovat jeho okolím (Mummendey & Otten, 2006).

Zvýšenou pozornost je podle řady autorů nutné věnovat také agresi v souvislosti s mocí, protože může eskalovat v mnohem větší destrukci než jiné její formy a představovat tak velké nebezpečí. Podle Adlera (1935) je touha po moci samostatným pudem, jehož účelem je napomoci každému člověku vyrovnat se s pocitem méněcennosti. Tato touha po získání převahy je usměrňována společenským citem. Proto je-li usilování o nadřazenost zaměřeno na prospěch všech lidí, je pro jedince prospěšné. Je-li však usilování o moc sebestředné a antisociální, nadřazenost pak může být zdrojem deviantního chování a charakterového selhání (Drapela, 1997). Agresi však prostřednictvím své moci mohou uplatňovat také osoby s neurobiologickou nebo osobnostní patologií, která svojí podstatou může ovlivňovat rozhodování jedince (Koukolík, 2010). Freud (1998 a) chápal uplatňování větší moci přímo jako jeden z důsledků pudu agresivity, protože se podle něj jedná o důsledek hrubého či rozumem podporovaného násilí. Také předpokládal, že aby se mohlo přejít od násilí k právu, musí dojít ke stálému a trvalému sjednocení společenství, a tím k převedení moci na větší jednotku, i když v takové kultuře nemůže být člověk nikdy zcela spokojen, protože se musí vzdát svých agresivních impulzů (Freud, 1998 b). Stabilizací a organizací společenství pak dojde k vytvoření předpisů a ke stanovení činitelů, kteří budou na plnění předpisů dohlížet a vykonávat právoplatné akty násilí (Freud, 1998 a). Moc sama o sobě však může nutit výhradně k instrumentálnímu myšlení a jednání, což znamená soustředění se na prostředky a nikoliv na cíle (Todorov, 2000). Agresivní projevy na základě moci skvěle dokresluje například Stanfordský vězeňský experiment Philipa Zimbarda (2014), během kterého byli psychicky zcela zdraví studenti rozděleni na skupinu vězňů a dozorců. Účastníci se během experimentu natolik ztotožnili se svými rolmi, že došlo v případě

dozorců k velkým projevům krutosti a agrese vůči vězňům, ačkoliv k tomu nebyli instruováni, a experiment musel být předčasně ukončen.

Zimbardo kromě vlivu role autority disponující mocí na agresivní projevy studentů připisoval také vliv deindividuaci (Zimbardo, 2014). Tento sociálně psychologický fenomén poskytuje relativní pocit anonymity, tedy přesvědčení, že osoba jako člen nějakého seskupení není identifikovatelná jako jedinec. Dochází pak k osvobození se od sociální kontroly, důsledkem čehož je disinhibice sociálně nežádoucího chování a porušování sociálních norem ve formě agrese (Lovaš, 2008). Lidé se tak již při svém jednání neřídí svým svědomím a mohou být krutější a útočnější (Hayes, 2000). Vliv deindividuace na chování jedinců potvrzuje také studie Reichera, Spense a Postmes (1995). Novější pohled na tento fenomén poskytuje tzv. teorie diferencovaného sebeuvědomění, podle které mohou deindividuaci ovlivňovat dvě složky sebeuvědomění, a to veřejné (sociální), tedy uvědomování si sama sebe jako sociálního objektu, který zahrnuje uvědomování si možného hodnocení svého vzhledu a chování v sociálních situacích ze strany jiných lidí, a soukromé (osobní) sebeuvědomění, které zahrnuje osobní, vnitřní aspekty sebe, jako jsou vjemy, myšlenky, ale i chování z hlediska korespondence s vnitřními normami jedince a jeho názory. Na každou z těchto složek se váže odlišný mechanismus deindividuace, který je zapříčiněn dvěma hlavními typy kolektivní disinhibice. Při snížení veřejného sebeuvědomění je člověk jako člen seskupení přesvědčen, že jeho agresivní chování nebude možné identifikovat, a proto nebude snášet ani důsledky za ublížení jiné osobě. Agresivní chování takového člověka je podporováno pocitem anonymity a rozložením zodpovědnosti za jeho jednání. Při snížení osobního sebeuvědomění hraje hlavní roli zvýšená aktivační úroveň jedince a pocit úplného ztotožnění se skupinou (Prentice-Dunn & Rogers, 1989, in Lovaš, 2008). Svoji roli v tomto procesu nepochybně sehrává také konformita, tedy ochota členů jakékoli skupiny podřídít se společným pravidlům a skupinovým normám, a z toho vyplývající poslušnost, která představuje změnu chování vyvolanou přímým příkazem nebo nařízením (Lovaš, 2008). Při spuštění agrese je ale také důležitý vytvořený obraz nepřítele, tzv. dezidentifikace, která zpětně posiluje již výše zmíněné mechanismy (Poněšický, 2005). Těmito velmi blízce provázanými jevy jsou vysvětlovány například hrůzné činy páchané běžnými a původně nijak patologicky se vyznačujícími lidmi za 2. světové války (Todorov, 2000; Poněšický, 2005).

Předpoklad toho, jak se bude jedinec v různých situacích chovat, nám pomáhají predikovat psychodiagnostické metody. Pomocí psychologické diagnostiky je také možné zjistit, zda je agresivní jednání podloženo více biologickou, psychologickou nebo sociální determinantou, avšak při projevu chování v reálné situaci se vždy jedná o interakci všech těchto proměnných (Kobzová, 2017).

2. Měření agrese

V této kapitole představujeme některé způsoby zjišťování agrese, které patří mezi nejpoužívanější, a které jsou popsány také v naší magisterské diplomové práci (Kobzová, 2017). Dále shrnujeme výzkum, který jsme v rámci magisterské diplomové práce provedli, a který se zabývá ověřením dotazníku Busse a Perryho (1992) na různých skupinách české populace.

Kromě multidimenzionálních osobnostních dotazníků, jejichž některé škály s agresí souvisí, jako například emoční stabilita a škála přívětivosti v Big Five (Caprara et al., 1994), podle kterých je možné na agresi usuzovat, je pro diagnostiku agrese možné použít také rozhovor, pozorování, projektivní metody nebo jednodimenzionální dotazníky (Svoboda, 1999). Úskalí zjišťování agrese psychodiagnostickými metodami však spočívá v tom, že agresivní chování je považováno za společensky nežádoucí, proto může být její projev v testové situaci ovlivněn sociálně žádoucím směrem, což znamená, že testované osoby se mohou záměrně profilovat jako jedinci vyznačující se méně agresivním chováním, než jaké ve skutečnosti vykazují (Vigil-Colet, Ruiz-Pamies, Anguiano-Carrasco, & Lorenzo-Seva, 2012). Tento psychologický konstrukt je známý jako „socially desirable response“ (SDR) a v testové situaci je typický tendencí respondentů interpretovat zadanou instrukci k vyplnění tak, že by měli odpovídat jako „milý člověk“ nebo „dobrý občan“. Poskytnuté hodnocení vlastní osoby je pak pozitivnější nebo alespoň v mírnějších pojmech, než jaká je skutečnost (Paulhus, 2002).

Minimální, nebo dokonce žádnou možnost záměrného zkreslení výsledků zaručují projektivní metody, neboť testovaná osoba většinou neví, co daný test sleduje a jak by měla odpovídat (Svoboda, 1999). Mezi takové patří například Rorschachova metoda (ROR) obsahující deset standardních tabulí, v jejichž projekci se odráží některé zvláštnosti zkoumané osobnosti. Metoda tak má potenciální schopnost zachytit osobnost vyšetřovaného v celé její šíři a komplexnosti, včetně osobnostního rysu agresivity (Exner, 2009). Stejný potenciál má také Tematický apercipční test (TAT), který je však více spojený se sociálním přizpůsobením. Tento projektivní test odhaluje dominantní pudy, emoce, komplexy, konflikty osobnosti a potlačované tendence, které jsou nevědomé, prostřednictvím předložené série obrázků, ke které má zkoumaná osoba vytvořit co

nejdramatičtější příběh, jehož součástí má být také to, co si jednotlivé osoby na obrázcích myslí, co cítí a závěr příběhu. Získaná data umožňují poměrně hloubkovou analýzu zejména sociálně relevantních vlastností (Šípek, 2000). Projektivní technikou přímo určenou k měření reakcí na dlouhodobou frustraci v intencích Berkowitzovy teorie frustrace – agrese, kterou popisujeme v kapitole 1. 2. Psychologické komponenty, je Rosenzweigův obrázkový frustrační test (PFT), v současné době v českém jazyce dostupný v revidované verzi PFT (C-W) (Čáp, 2009). Jeho účelem je zjistit, jak zkoumané osoby reagují v situacích, které se dají označit jako vyvolávající běžnou zátěž. Prostřednictvím testu je možné určit také směr agrese a typ reakce, která po frustrující události následuje (Rosenzweig, 1976). Nejpoužívanější projektivní metodou, která slouží k diagnostice a predikci agresivního chování, je Hand test, neboli Test ruky, který spočívá v tom, že zkoumané osobě jsou předkládány jednotlivé kartičky s různým vyobrazením ruky. Úkolem testované osoby je pak zodpovědět otázku „Co asi může dělat tato ruka?“. Předpokladem je, že do interpretací obrázků se promítnou kognitivní procesy vnímajícího zahrnující vlastnosti podnětu i stav organismu, jeho zaměření, motivaci a minulé zkušenosti, prostřednictvím kterých bude možné objasnit akční tendence lidské osobnosti (Fridrich & Nociar, 1991). Při vyhodnocování projektivních metod je však nutné myslet na jejich spornou validitu, protože mnohoznačné odpovědi a nejednotnost skórování mohou vést k problematické interpretaci výsledků (Svoboda, 1999).

Za poměrně validnější nástroje můžeme považovat dotazníky, které jsou však založené na subjektivních výpovědích zkoumaných osob, a proto vypovídají spíše o tom, jak daná osoba vidí sama sebe, než jaká ve skutečnosti je. Může také docházet k ovlivnění výsledků pro subjekt žádoucím směrem (Svoboda, 1999). Mezi dotazníky zabývající se agresí a agresivitou patří například Caprarovy testy agresivity, o kterých referujeme již v kapitole 1. 2. Psychologické komponenty, nebo Inventář agrese Busse a Durkeeové (B-D-I). Druhý jmenovaný inventář byl rozvinut v roce 1957 a patří mezi nejpoužívanější dotazníky svého druhu zejména proto, že je rozdělený do sedmi škál, které nezjišťují pouze to, zda je osoba agresivní, ale také jak se agrese této osoby projevuje. Jednotlivé škály však byly vytvořeny pouze intuitivně a bez faktorové analýzy položek, a proto se autoři rozhodli pro vytvoření nového nástroje měřícího agresi, který by byl v souladu se současnými psychometrickými standardy. V návaznosti na B-D-I tak vznikl The Buss - Perry Aggression Questionnaire (BPAQ) (Buss & Perry, 1992) některými autory označovaný za „zlatý standard“ pro měření agrese (Gerevich, Bácskai, & Czobor, 2007), který však dosud nebyl

standardizován na české populaci. Pro výzkumné účely jej v českém prostředí použil například Skopal (2016), Skopal, Dolejš a Suchá (2015), nebo Němcová (2008) (Kobzová, 2017).

2. 1. The Buss - Perry Aggression Questionnaire

BPAQ je sebeposuzovací dotazník skládající se celkem z 29 položek, které jsou hodnoceny na pětibodové škále, přičemž dvě položky jsou reverzní. Jednotlivé položky sytí 4 faktory agrese – 9 položek faktor fyzické agrese, 5 položek faktor verbální agrese, 7 položek faktor hněvu, nebo jinak také překládané zlosti, a 8 položek faktor nepřátelství. Dotazník je zkonstruován na základě faktorové analýzy. Fyzická a verbální agrese zahrnují zraňování nebo ubližování jiným a reprezentují hlavní komponentu chování - zlost, která obsahuje fyziologický doprovod, reprezentuje emoční a afektivní komponentu chování a nepřátelství skládající se z pocitů zlé vůle a nespravedlnosti reprezentuje kognitivní komponentu chování. K formulaci jednotlivých položek došlo na základě testování tří skupin vysokoškolských studentů s celkovým počtem 1200 respondentů. Postupně jim bylo administrováno 52 položek, které zahrnovaly položky B-D-I a další nové položky. Každá položka pak musela korelovat alespoň 0,35 s navrženým faktorem a méně než 0,35 s jakýmkoli jiným faktorem. Při administraci nově vzniklého dotazníku bylo zjištěno, že muži dosahovali celkově vyššího skóru než ženy. Rozdíly u mužů se projeví zejména ve vyšším skórování na škále fyzické agrese, v mírně vyšším skórování na škále verbální agrese a v nepatrně vyšším skórování na škále nepřátelství. Pro škálu hněv nebyly zjištěny žádné rozdíly. Autoři BPAQ však upozorňují na velký nedostatek jejich výzkumu, a sice jeho provedení na vysokoškolských studentech, protože si jsou vědomi, že výsledky zkoumání je třeba přizpůsobit také širší populaci, která zahrnuje i osoby s nižším vzděláním a socioekonomickým statutem. Autoři sice nepředpokládají rozdílnou strukturu faktorů pro různé skupiny populace, upozorňují však, že normy mohou být odlišné. Dalším nesporným limitem je také ověření dotazníku prostřednictvím sebeposuzování. Není proto jasné, zda by se agrese objevila také v jiných metodách pro měření agrese v kombinaci s dalšími osobnostními rysy. Nové položky BPAQ se ale natolik překrývají s původními položkami B-D-I, který dokáže rozdělit násilné a nenásilné muže mezi delikventními a nedelikventními adolescenty, že Buss a Perry hodnotí metodu jako připravenou k použití (Buss & Perry, 1992).

BPAQ se po svém vzniku jako nově vytvořený dotazník dočkal řady analýz, které se zaměřovaly zejména na jeho vnitřní konzistenci, validitu a aplikovatelnost do praxe. Podle Harrisové (1995), která svůj výzkum provedla na podobném vzorku jako Buss a Perry, by se například dosáhlo lepší vnitřní konzistence škály nepřátelství, kdyby došlo k odstranění položek č. 6 a č. 8. K opačnému závěru však ve své studii došli Bernstein a Gesn (1997), kteří rovněž pro svůj výzkum použili vysokoškolské studenty. Čtyři složky agrese hodnotí dále jako stabilní a celkovou analýzu Busse a Perryho považují za pozoruhodně důkladnou, i když poukazují na to, že autoři BPAQ nevezali v úvahu kategoriální povahu položek, což zvyšuje faktoriální složitost jejich sady. Jiná studie Harrisové (1997) potvrdila mírnou až vysokou vnitřní konzistenci všech 4 škál a jejich stabilitu v průběhu 7 měsíců. Jednotlivé škály agrese se podle ní také pozitivně pojí s jinými nástroji pro měření agrese zahrnující škály hodnocení vlivu nestability a agresivní postoje, stejně jako škály navržené pro klinické využití, což naznačuje určitou míru konstruktové validity. Reliabilita a validita byla ověřena i na turecké populaci. Při jejím testování byla zjištěna vysoká vnitřní konzistence dotazníku a stabilita v průběhu 4 týdnů. Všechny škály turecké verze BPAQ také navzájem silně korelovaly a výsledky studie potvrdily 4 faktorovou strukturu turecké verze dotazníku, stejně jako v případě originálního dotazníku (Demirtas-Madran, 2013).

Se zcela novým konceptem přišli ve své studii Bryant a Smith (2001), kteří na základě své analýzy BPAQ vytvořili 12 položkový dotazník (AQ) se 4 faktorovým modelem. Upozornili totiž na to, že ačkoliv má 4 faktorový model Busse a Perryho silný teoretický základ, jednotlivé faktory vysvětlují příliš malý společný rozptyl, a to jen asi 80 %, což považují za nedostatečné. Autoři tak provedli konfirmační analýzu faktorů s celkovým vzorkem 1154 respondentů z různých zemí a porovnali 4 alternativní modely pro měření AQ, které se v současné době používají, a dosáhli průměrné replikace u 3 nezávislých vzorků. Za účelem vytvoření vhodnějšího modelu měření proto v novém dotazníku vynechali položky s nízkým sycením faktoru nebo položky, které sytily více faktorů, a vyloučili také reverzní položky. Pro faktor fyzické agrese tak zachovali položky č. 2, 6 a 8, pro verbální agresi č. 11, 13 a 14, pro faktor zlosti č. 15, 20 a 21 a pro faktor nepřátelství položky č. 23, 24 a 25 z původní podoby řazení položek dotazníku. Takto zkrácená verze přinesla rovnocennou strukturu faktorů pro muže i ženy ve všech 3 vzorcích. Další analýzy Bryanta a Smithe nově vzniklý dotazník podpořily a prokázaly silnější diskriminační platnost, především pak v rámci faktoru nepřátelství. Autoři tak shledávají kratší formu dotazníku psychometricky lepší oproti původní verzi BPAQ a svoje

statistické zpracování studie považují za preciznější. Zachovávají tedy pojmový obsah původního modelu, ovšem zvyšují jeho statistickou přesnost. Důvěryhodnost externí validity měření tohoto modelu zvyšuje také fakt měření provedeného na nezávislých vzorcích ze tří zemí, které zahrnovalo muže i ženy. Data dále poskytují silnou podporu pro konvergentní a diskriminační platnost redukováných faktorů fyzické agrese, zlosti a nepřátelství, přičemž tyto faktory mezi sebou silně korelovaly. Při analýze faktoru verbální agrese se neprokázala jeho diskriminační platnost v původní, ale ani v nové verzi. Tento faktor však přinejmenším mírně koreluje s ostatními faktory. U nově definovaného faktoru nepřátelství pak byla zjištěna diskriminační platnost větší. Podle autorů je hodnocení 4 samostatných faktorů lepší, než celkový skóre, protože dispoziční agrese, měřená AQ, je multidimenzionální a právě 12 položek reflektuje sycení jednotlivých faktorů, což zlepšuje koncepční a prediktivní přesnost. Multidimenzionalitu modelu potvrdil např. výzkum Angové (2007), a to nejen v případě zkrácené verze, ale také v případě původní podoby BPAQ. Limitem studie Bryanta a Smithe (2001) však zůstává fakt, že pro posouzení konstruktové validity bylo použito pouze sebesposuzovací měření a provedení výzkumu pouze na vysokoškolských studentech. Zásadní změnou oproti původnímu BPAQ bylo použití 6 bodové stupnice pro hodnocení položek respondenty, což mohlo také přispět ke koncepční nesrovnalosti. Na portugalské delikventní mládeži zkoumali AQ také Pechorro, Barrosa, Poiares, Oliviera a Torrealdayová (2016), jejichž výsledky nepodpořily užívání originální verze BPAQ z důvodu nízkého sycení položek. Zkrácená verze totiž ukázala lepší 4 faktorovou analýzu a její prediktivní validita také pozitivně korelovala s dřívějším pácháním fyzického násilí respondenty. Tremblay a Ewartová (2005) na základě své studie sice souhlasí s doporučením používat zkrácenou verzi BPAQ, a to bez rizika zmenšení vnitřní validity, zároveň ale uvádějí, že AQ je vhodné použít pouze v situacích, kdy je to nutné. Pokud totiž chceme dosáhnout maximální možné validity, upřednostňují tito autoři použití originální verze BPAQ.

Ačkoliv Gerevich et al. (2007) vyzdvihují kvalitu BPAQ, byli si vědomi limitů dotazníku způsobených v důsledku toho, že četné ověřování validity bylo prováděno na úzce vybrané populaci, typicky na vysokoškolských studentech. Ve svém výzkumu se proto zaměřili na zjištění faktoriálních struktur a psychometrických vlastností BPAQ v celostátně reprezentativním vzorku maďarské dospělé populace. Domnívali se totiž, že agresivní jedinci a osoby vyznačující se nepřátelským chováním, mohou pocházet z obecnější populace, a proto považovali za nutné, aby BPAQ zkoumal vlastnosti právě takovýchto

lidí. Výsledky ukázaly dobrou replikaci v případě tří ze čtyř původních faktorů, a to replikaci v případě faktoru verbální agrese, fyzická agrese a nepřátelství. Faktor hněvu byl replikován jen mírně. Replikace se dále zlepšila, když byl vzorek omezen věkem. Nižší věk a mužské pohlaví se robustněji vztahovalo k fyzické agresí. Úroveň verbální agrese se odlišovala mezi oběma pohlavími s vyššími hodnotami u mužů, přičemž nepřátelství a hněv byly v podstatě stejné u obou pohlaví. Signifikantní rozdíl mezi pohlavími na škále fyzická agrese, dokládá také výzkum Demirtase-Madrana (2013). Výzkum Angové (2007) testující zkrácenou verzi dotazníku došel k podobným výsledkům, když zjistil u mužů vyšší skórování v rámci faktoru fyzická agrese, a to v případě obou vzorků, kterými se zabýval, a vyšší skórování na škále verbální agrese v případě jednoho ze zkoumaných vzorků. Další analýza Gereviche et al. (2007) ukázala, že odstraněním dvou inverzních položek je možné dosáhnout lepší spolehlivosti dotazníku.

Dotazník BPAQ byl kromě psychometrických vlastností zkoumán také v souvislosti s dalšími psychodiagnostickými nástroji a psychologickými fenomény. Tremblay a Ewartová (2005) například zjišťovali vztah mezi BPAQ, lidskými hodnotami (Schwartz Value Questionnaire), osobnostními rysy (Big Five), očekávanými účinky alkoholu (Comprehensive Effects of Alcohol Questionnaire), četností konzumace alkoholu (Alcohol consumption) a odpověďmi na situace doprovázející konzumaci alkoholu, které jsou charakteristické svojí provokující povahou (Vignettes). Analyzována byla původní podoba BPAQ i zkrácená verze dotazníku navržená Bryantem a Smithem. Korelace mezi lidskými hodnotami a skórováním v BPAQ byla poměrně nízká, což autoři vysvětlují tím, že lidské hodnoty hrají pouze nepřímou roli v agresí, kdežto konkrétní situace může být pro člověka více významná. Ukázalo se také, že faktory BPAQ zlost a nepřátelství jsou jednoznačně spojené s emoční stabilitou, což naznačuje, že náchylnost k emocionální nestabilitě je částí rysu agrese. Osobnostní rys přívětivost negativně koreloval se škálou verbální a fyzické agrese. Výsledky analýzy BPAQ a Comprehensive Effects of Alcohol Questionnaire ukazují, že jedinci s výraznějšími rysy agresivity udávají, že alkohol jejich agresivitu zvyšuje. Vztah skórování na škále fyzická agrese v BPAQ signifikantně koreluje s počtem zkonsumovaných alkoholických nápojů při jedné příležitosti v posledních 12 měsících a s vysokou četností konzumace alkoholu při jedné příležitosti, což znamená konzumace 5 a více nápojů během jedné příležitosti za posledních 12 měsíců. Část tohoto zjištění může být vysvětlována pohlavím, které je spojováno s fyzickou agresí a konzumací alkoholu. Muži totiž konzumují více alkoholu a jsou více agresivní než ženy (Tremblay

& Ewart, 2005). Signifikantní spojitost BPAQ ve zkrácené verzi s užíváním drog a zneužíváním alkoholu se potvrdila také ve studii Pechorra et al. (2016). Míra fyzické agrese v BPAQ se pak zdála být nejlepší známkou nejen projevu fyzické agrese, ale také toho, jak osoby reagují na provokaci a jakou sebedůvěru vykazují při řešení situací. Je pozoruhodné, že nejlepší známkou „sebedůvěry při řešení situace“ byl faktor nepřátelství. Lidé, kteří mají nepřátelský pohled na lidi kolem sebe, tak vykazovali malou sebedůvěru, že mohou vyřešit situaci vzniklou po provokaci k vlastní spokojenosti. Faktor verbální agrese koreluje v souladu s odpověďmi na modelové situace, které jsou charakteristicky provokující (Tremblay & Ewart, 2005).

Podle Beckera (2007) zůstává však BPAQ nedokončený. Důvodem je přetrvávající otázka míry rozptylu ve skórování položek u sociálně žádoucích odpovědí a nejasná povaha větší jednotnosti struktury agrese. Riziko sociálně žádoucích odpovědí na jednotlivé položky bylo zjišťováno pomocí metody Gender - Free Inventory of Desirable Responding (GFIDR), která zjistila, že všech 29 položek negativně koreluje s GFIDR. Toto zjištění dokládá také starší výzkum Harrise (1997), který zjistil, že sociální žádoucnost má středně negativní vztah se škálami agrese, což naznačuje, že sociální žádoucnost může ovlivňovat poskytované odpovědi v BPAQ. Výzkum Abd-El-Fattaha (2007) však nezjistil žádnou významnou spojitost výsledků dosahovaných v BPAQ se sociálně žádoucím odpovídáním.

Pro praktické využití byl BPAQ standardizován pro osoby závislé na alkoholu, protože jeho schopnost zachytit agresi se zdála být vhodná také při použití pro tuto populaci. Řada studií navíc naznačuje stabilitu a spolehlivost dotazníku při šetření na různých populacích (McPherson & Martin, 2010). Santisteban, Alvarado a Recio (2007) například převedli BPAQ do španělštiny a jeho vlastnosti zkoumali na dospívajících a mladších dospívajících dětech, Abd-El-Fattah (2007) převedl dotazník ve zkrácené verzi do arabštiny a jeho psychometrické vlastnosti ověřil na vysokoškolských studentech, pro populaci válečných veteránů potvrdili platnost BPAQ Surisová, Lindová, Kashner, Bernstein, Youngová a Worchel (2005), na vězeňské populaci BPAQ ověřila Palmerová a Thakordasová (2005). Dotazník byl převeden také do dalších jazyků jako například čínštiny (Maxwel, 2007) nebo maďarštiny (Gerevich et al., 2007). V našich podmínkách byly psychometrické vlastnosti dotazníku zkoumány například Skopalem (2016), který svoji studii provedl na pubescentech a Němcovou (2008), která zjišťovala uplatnitelnost této metody v penitenciární diagnostice (Kobzová, 2017). Na základě naší předchozí studie (Kobzová,

2017) byl BPAQ zaveden do praxe při výběru uchazečů k Policii ČR (PČR) jako podklad pro další testování osobnostní způsobilosti. Podrobněji o tomto výzkumu referujeme v následující podkapitole.

2. 2. Využití BPAQ při výběru k Policii ČR

Výzkum zabývající se využitím BPAQ při výběru k PČR vznikl na základě poptávky policejního prezidia po novějších metodách pro účely zjišťování osobnostní způsobilosti. Tento výzkum odpovídá na část zakázky, a to překladem, převodem BPAQ do českého prostředí, ověřením srozumitelnosti české verze BPAQ, prozkoumáním psychometrických vlastností a její validity pro běžnou českou populaci, pro populaci policistů a pro uchazeče k PČR. Srovnáním výsledků jednotlivých skupin jsme také zjišťovali specifické náležitosti možného uplatnění metody při náboru k PČR, a to zejména z důvodu předpokladu efektu ovlivnění odpovědí sociálně žádoucím směrem (SDR) a z důvodu zjištění možných specifických charakteristik osob ucházejících se o místo u PČR, i samotných policistů.

Během výzkumu byl uplatněn kvantitativní přístup. Zjišťování dat proběhlo prostřednictvím dotazníku evidujícího základní sociodemografické údaje respondentů a testové baterie, která celkem obsahovala 37 sebeposuzujících položek. Testovou baterii tvořil BPAQ s 29 položkami převedenými do českého jazyka a dalších 8 položek. Tyto přidané položky byly zvoleny jako metoda ověřující správnou funkci a validitu BPAQ. Vytvořeny byly tvrzeními vystihujícími určitý osobnostní rys související podle autorů BPAQ nebo na základě jiných studií s hodnotami naměřenými pomocí BPAQ. Součástí přidaných tvrzení byly také položky zjišťující anamnestický výskyt agrese v životě respondenta (podrobněji o převodu a přidaných položkách v kapitole 5. 2. Metoda získávání dat).

Testová baterie byla administrována třem výzkumným souborům. Pro statistickou analýzu bylo použito celkem 674 osob starších 18 let z běžné populace, 139 policistů a 90 uchazečů k PČR. Při sběru se pro první výzkumný soubor uplatnila metoda příležitostného výběru, pro druhý soubor metoda příležitostného výběru, záměrného výběru přes instituci a metoda sněhové koule, a pro třetí soubor metoda záměrného výběru přes instituci. Administrace prvnímu souboru proběhla elektronickou formou přes sociální sítě (online) a formou

tužka/papír, tedy prostřednictvím tištěné verze dotazníku. Tato dvojí metoda byla zvolena z důvodu rozšíření dotazníku mezi osoby, které nepatřili do internetové sociální sítě výzkumníka, a také mezi osoby, které sociální sítě vůbec nepoužívají. Administrace dotazníku druhému souboru proběhla zejména prostřednictvím tištěné verze, i když někteří respondenti byli získáni také elektronickou administrací. Třetímu výzkumnému souboru byl dotazník předložen pouze v tištěné podobě. Výsledky ukázaly, že rozdílný způsob administrace u výzkumného souboru běžné populace neměl statisticky významný vliv na skórování respondentů v BPAQ. Tato skupina tak mohla být dále analyzována jako homogenní. Pro soubor policistů bylo získáno formou online pouze 5 osob, proto tato data nebyla podrobena statistické analýze, ale předpokládal se stejný efekt, jako v případě předešlého souboru.

Při analyzování dat od všech respondentů byl na celkové skórování v BPAQ zjištěn vliv příslušnosti respondenta k výzkumnému souboru, pohlaví, nejvyššího stupně dosaženého vzdělání a způsob administrace dotazníku, a to na hladině významnosti $p < 0,01$. Skupinu s nejvyššími celkovými skóry dosaženými v BPAQ tvořily osoby z běžné populace. Ty skórovaly průměrně o 22 bodů výše, než uchazeči k PČR a průměrně o 7 bodů výše, než policisté. Policisté dosahovali průměrně o 15 bodů více, než uchazeči k PČR. Muži dále dosahovali v průměru o 5 bodů více než ženy. Statisticky významný rozdíl u proměnné „pohlaví“ se projevil také u faktoru fyzické a verbální agrese, kde muži dosahovali průměrně vyšších výsledků, než ženy. U faktoru hněvu naopak muži dosahovali signifikantně nižších výsledků, než ženy. Stejně tak nižších skóru dosahovali muži na škále nepřátelství, i když v tomto případě nebyly rozdíly statisticky významné. Podrobnější zjišťování rozdílů mezi muži a ženami v interakci s jejich příslušností k výzkumné skupině neprokázalo statisticky významný vliv na celkové skórování v BPAQ, efekt pohlaví na celkové skórování však zůstal zachován u všech tří výzkumných souborů. U proměnné „vzdělání“ dosahovaly osoby s vysokoškolským vzděláním průměrně o 10 bodů méně, osoby s maturitou průměrně o 9 bodů méně a osoby bez maturity průměrně o 7 bodů méně než osoby se základním vzděláním. Osoby, kterým byl dotazník administrován formou online, dosahovali průměrně o 5 bodů méně než osoby, které vyplnily tištěnou verzi. Tento efekt byl však vzhledem k tomu, že tyto osoby tvořili v převážné většině lidé z běžné populace, zapříčiněn právě příslušností respondentů k výzkumnému souboru. Věk neměl statisticky významný vliv na skórování v BPAQ.

Psychometrická analýza dále neprokázala, že by převedený dotazník obsahoval položku, která by nedostatečně sytila faktor, ke kterému přísluší. Na základě tohoto zjištění jsme usoudili, že převedený dotazník je srozumitelný pro českou populaci. Toto zjištění podpořily také závěry pilotní studie (viz kapitola 5. 2. 3. Pilotní studie) a analýza vynechaných položek při vyplňování BPAQ, která neobjevila žádnou položku, jež by bylo možné z důvodu vysoké četnosti nevyplnění označit za chybnou, a tedy pro respondenty nepochopitelně formulovanou nebo v českém jazyce nesrozumitelnou. Vyhovující podobu překladu dokresluje také analýza komentářů respondentů, které bylo možné přiložit při internetové administraci dotazníku.

Na základě zjišťování vnitřní konzistence a jejího porovnání s jinými studii jsme došli k závěru, že převedený BPAQ zachovává svoji funkci. Tento atribut implikují také podobné výsledky zkoumaného vzorku, jaké byly zjištěny na základě zahraničních studií, a to zejména statisticky významně vyšší skórování u mužů. Určitou míru validity pak naznačuje srovnání hodnot dosažených v BPAQ s hodnotami u přidaných položek. Ve čtyřech případech byla nalezena stejná souvislost skórování v BPAQ se skórováním u přidaných položek, jako byla nalezena v jiných studiích zkoumajících vztah BPAQ a osobnostního rysu, který přidaná položka vystihuje. U dvou přidaných položek pak byla nalezena souvislost opačná. U položek zjišťujících anamnestický výskyt agrese v životě respondenta byla nalezena s hodnotami naměřenými pomocí BPAQ souvislost vysoce signifikantní.

Stejně jako v zahraničních studiích, i v rámci našeho výzkumu jsme se věnovali ověření vnitřní konzistence zkrácené verze BPAQ. Tato verze obsahovala položky č. 13, 25 a 11 pro faktor fyzické agrese, položky č. 21, 6 a 27 pro faktor verbální agrese, položky č. 12, 28 a 18 pro faktor zlost a položky č. 17, 24 a 7 pro faktor nepřátelství. Výsledky však ukázaly nižší hodnoty pro vnitřní konzistenci, proto byla původní verze vyhodnocena jako vhodnější pro měření agrese na české populaci.

Za hlavní nedostatek výzkumu je možné označit především neověření získaných výsledků dosažených v BPAQ porovnáním s jinou, u nás standardizovanou metodou pro měření agrese. I když jsme se tento nedostatek snažili eliminovat porovnáním skórování v BPAQ se skórováním u položek, které vystihují určitý osobnostní rys související podle jiných studií s BPAQ, zdůrazňujeme, že i když byla nalezena určitá souvislost, stále se jedná

o nestandardizované položky, které nejsou samy o sobě měřicím nástrojem. Mohou tak pouze dokreslit výsledky dosažené v předešlých analýzách, jako například porovnání psychometrických vlastností dotazníku s výsledky jiných studií.

Na základě provedených analýz lze shrnout, že přeložený a převedený dotazník je pro českou populaci srozumitelný a zachovává svůj původní význam i funkci. Můžeme jej také označit za připravený a vhodný psychodiagnostický nástroj pro využití při posuzování osobnostní způsobilosti během procesu náboru k PČR, zejména pak při zohlednění výše zjištěných psychometrických náležitostí. Celý výzkum lze dále považovat za přípravnou fázi pro standardizaci BPAQ na české populaci, českých policistech a uchazečích o práci v PČR (Kobzová, 2017).

3. Bezpečnostní sbory

Vzhledem k výzkumnému zaměření předkládané práce se nyní zaměříme na bezpečnostní sbory, které projevíly zájem o využívání převedeného BPAQ v praxi. Jedná se o PČR, Vězeňskou službu ČR (VS ČR) a Celní správu ČR (CS ČR). Popíšeme jejich hlavní úkoly, strukturu a pojednáme o aplikaci psychodiagnostiky v těchto sborech. Zvláštní pozornost zaměříme zejména na bezpečnostní sbor PČR a situaci náboru uchazečů k bezpečnostním složkám, kterým se věnuje také výzkumná část práce.

Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality Ministerstva vnitra České republiky (2016; 58) definuje PČR, VS ČR a CS ČR jako „ozbrojené bezpečnostní sbory“, které *„plní obecné a speciální úkoly bezpečnostního charakteru, které vyplývají z bezpečnostní politiky státu, jako jsou ochrana celospolečenských zájmů a hodnot, ochrana fyzických osob, jejich životů, zdraví, lidské důstojnosti a majetku, právnických osob a jejich majetku.“* Podle zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů se jedná o složky tzv. „bezpečnostních sborů“, mezi které patří také Hasičský záchranný sbor ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace (Zákon č. 361/2003 Sb.). V souladu s tímto zákonem budeme pro účely naší práce používat k souhrnnému označení PČR, VS ČR a CS ČR termín „bezpečnostní sbory“.

Ačkoliv spolu výše uvedené bezpečnostní sbory při naplňování svého společného účelu součinně spolupracují a vzájemně se doplňují, organizačně jsou na sobě zcela nezávislé. Rozdělení konkrétních a dílčích cílů, úkolů, oprávnění a kompetencí upravují vždy zákony věnované každému bezpečnostnímu sboru zvlášť. Funkční autonomie a nezávislost je dána také rozdílnou podřízeností jednotlivých bezpečnostních sborů v rámci státní správy ČR. PČR je podřízená Ministerstvu vnitra (Zákon č. 273/2008 Sb.), VS ČR Ministerstvu spravedlnosti (Zákon č. 555/1992 Sb.) a CS ČR Ministerstvu financí (Zákon č. 17/2012 Sb.).

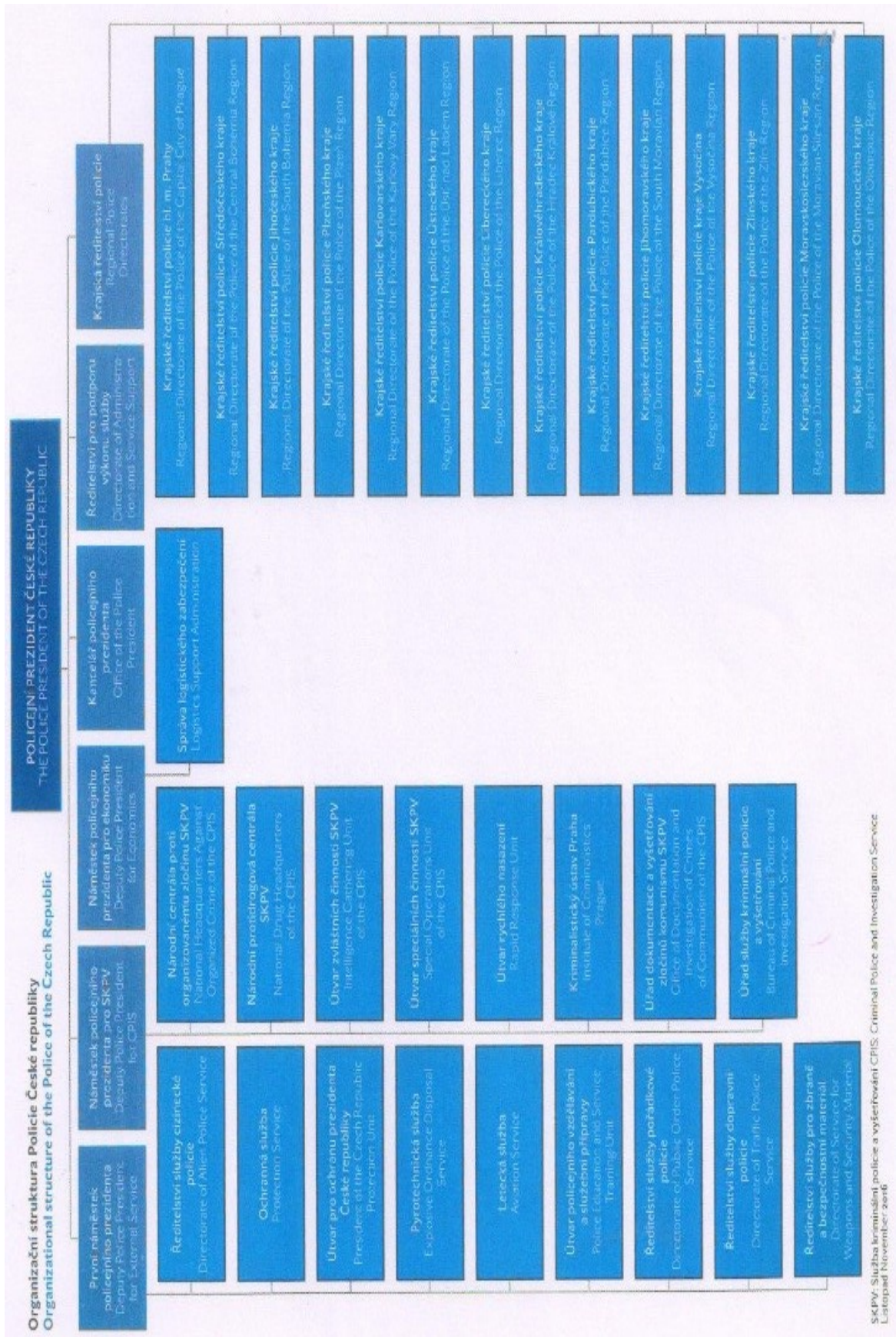
Hlavním cílem PČR je ochrana bezpečnosti osob, majetku a veřejného pořádku, předcházení trestné činnosti, plnění úkolů podle trestního řádu a další úkoly v oblasti

vnitřního pořádku a bezpečnosti dané zákonem. Struktura s hierarchickým uspořádáním podrobně vyobrazená na obrázku č. 3 se skládá z:

- Policejního prezidia ČR (prezidium PČR),
- útvarů s celostátní působností,
- krajských ředitelství
- a útvarů zřízených v rámci krajských ředitelství (Zákon č. 273/2008 Sb.; Hrudka, Zámek, & kol., 2012).

Policejní prezidium ČR se zabývá metodickým řízením PČR, jejím rozvojem, organizační koncepcí, analyzováním a kontrolováním činností PČR, stanovováním úkolů pro jednotlivé služby, a také vytvářením podmínek pro jejich plnění (Policie České republiky, 2017 a). Útvary s celostátní působností plní specifické a vysoce specializované úkoly na celém území státu, přičemž některé poskytují svůj servis ostatním policejním útvarům, jiné se zaměřují na další speciální oblasti. Tvoří je specializované útvary služby kriminální policie a vyšetřování, Kriminalistický ústav Praha, Pyrotechnická služba, Ředitelství služby cizinecké policie, Útvar pro ochranu prezidenta ČR, Ochranná služba PČR a Útvar rychlého nasazení. Krajská ředitelství disponují územně vymezenou působností a ve velkých městech jsou nadřízená dalším teritoriálním útvarům, která jsou v jejich rámci zřízena. V rámci všech krajských ředitelství působí služba kriminální policie a vyšetřování, služba pořádková, dopravní, cizinecké policie a služba policie pro zbraně a bezpečnostní materiál. Dalšími specializovanými službami, které může na návrh krajského ředitele zřídit policejní prezident, jsou například služba v poříčních odděleních, služební kynologie, hipologie, pořádkové jednotky a další. Jednotlivé služby spolu při řešení komplexních a složitějších problémů interdisciplinárně spolupracují (Policie České republiky, 2017 a; Hrudka, Zámek, & kol., 2012). Na fungování PČR se podílejí příslušníci policie (policisté), kteří mají status bezpečnostního sboru, a zaměstnanci zařazení v policii (zaměstnanci policie). Pokud vlastní síly a prostředky PČR nepostačují k zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti, vláda ČR je oprávněná povolát k plnění úkolů PČR vojáky v činné službě a příslušníky VS ČR nebo CS ČR (Zákon č. 273/2008 Sb.).

Obrázek č. 3: Organizační struktura PČR

(Policie České republiky, 2017 a)

VS ČR zajišťuje úkoly podrobně stanovené zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži ČR, ve znění pozdějších předpisů. Podle hlavních oblastí je můžeme shrnout jako úkoly související s výkonem vazby, výkonem trestu odnětí svobody a výkonem zabezpečovací detence. VS dále střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, ve výkonu trestu odnětí svobody a ve výkonu zabezpečovací detence (dále jen „uvězněné osoby“) a zabezpečuje úkoly související s ochranou pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví, při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti v rozsahu stanoveném tímto zákonem. Prostřednictvím programů zacházení působí na uvězněné osoby a na některé osoby ve výkonu vazby, provádí výzkum v oboru penologie, vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost uvězněných osob, provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby, vede evidenci uvězněných na území ČR, zabezpečuje profesní teoretickou a praktickou přípravu příslušníků VS ČR a občanských zaměstnanců VS ČR prostřednictvím Akademie Vězeňské služby a vzdělávání uvězněných osob prostřednictvím Středního odborného učiliště. VS ČR dále poskytuje zdravotní služby uvězněným osobám, příslušníkům i občanským zaměstnancům VS ČR a poskytuje nebo zajišťuje odbornou péči uvězněným osobám se závislostí. Plní také další úkoly uvedené v tomto zákoně a podle dalších zvláštních předpisů. Výkon svěřených pravomocí je rozdělen v rámci následující struktury:

- generální ředitelství,
- vazební věznice,
- věznice,
- detenční ústavy,
- Střední odborné učiliště
- a Akademie Vězeňské služby.

Generální ředitelství metodicky řídí a kontroluje ostatní jednotky a zabezpečuje plnění jejich společných úkolů. Úkoly v rámci zmíněných jednotek VS ČR zajišťuje vězeňská stráž, justiční stráž, správní služba, Akademie Vězeňské služby a pověřené orgány VS ČR, přičemž pouze vězeňská a justiční stráž mají postavení bezpečnostního sboru (Káčer & Blanda, 2008; Zákon č. 555/1992 Sb.). Podmínky pro vzetí do vazby stanovuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. Umístování odsouzených do věznic a jejich členění upravuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve

znění pozdějších předpisů a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Výkon trestu zabezpečovací detence upravuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

CS ČR můžeme definovat jako soustavu správních orgánů, a zároveň jako bezpečnostní sbor (Zákon č. 17/2012 Sb.), jehož hlavním úkolem je ochrana a regulace domácího trhu formou výběru cla z dováženého zboží a dohled nad tím, aby toto zboží neohrožovalo životy nebo zdraví lidí a zvířat či rostlin (Celní správa České republiky, 2015 a). Mezi další úkoly patří kontrola v oblastech zahraničního obchodu s vojenským materiálem, provádění společné zemědělské politiky Evropské unie, nakládání s odpady, obchod s chráněnými druhy fauny a flóry, nelegální zaměstnávání cizinců, prosazování práv duševního vlastnictví, ochrana národního kulturní dědictví a dohled celních orgánů nad dodržováním ochrany druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. CS ČR je výhradním správcem spotřebních daní, což obnáší dozor nad dodržováním předpisů o nakládání s vybranými výrobky při jejich výrobě, skladování a dopravě. CS ČR disponuje také kontrolním oprávněním v oblasti nákladní silniční dopravy, jako je např. vážení nákladních vozidel, dodržování povinných přestávek řidičů nebo splnění podmínek pro přepravu nebezpečných nákladů a kontrola plateb za využívání stanovených úseků pozemních komunikací. Ve věcech vybraných trestných činů mají orgány CS ČR postavení policejního orgánu činného v trestním řízení. Jako složka spolupůsobící s ostatními bezpečnostními a záchrannými sbory při mimořádných a krizových situacích, je CS ČR zařazena do Integrovaného záchranného systému země (Celní správa České republiky, 2015 b). Jednotlivé kompetence CS ČR jsou rozděleny v rámci dvoustupňové struktury, kterou tvoří:

- generální ředitelství cel
- a celní úřady.

Generální ředitelství cel s celostátní působností je celním úřadům nadřizeno a metodicky je řídí. Samotné celní úřady s místní příslušností jsou základní výkonnou jednotkou CS ČR, ve které jsou soustředěny všechny její základní činnosti (Zákon č. 17/2012 Sb.). Operativním článkem přímého výkonu kontrolní činnosti CS ČR jsou skupiny mobilního dohledu. Speciálními útvary, které se podílí na úkolech CS ČR, jsou celně technické

laboratoře, útvary pátrání zaměřující se na odhalování případů porušování celních a daňových předpisů v souvislosti s dovozem, vývozem nebo tranzitem zboží, útvar Skupiny operativního nasazení, který je určen ke speciálním úkonům při zajišťování pachatelů trestné činnosti v různých oblastech činností celní správy, a Operační centrum Generálního ředitelství cel, které napomáhá k vykonávání úkolů jednotlivých útvarů shromažďováním informací a zajišťováním informační podpory (Celní správa České republiky, 2015 b). Úkoly CS ČR vykonávají celníci, tedy příslušníci bezpečnostních sborů nebo občanskí zaměstnanci (Zákon č. 17/2012 Sb.).

Příslušník každého útvaru v rámci jednotlivých bezpečnostních sborů má vnitřními pokyny a jinými právními předpisy stanovené postupy a metody, jakými dosahuje naplnění své služby. Mezi ně patří nejen využití slovních prostředků, ale také zákonem stanovené oprávnění využít v případě potřeby donucovací prostředky, jako jsou například hmaty, chvaty, údery, kopy a další nástroje, jako je třeba obušek, nebo metody, například vytlačování vozidlem nebo štítem, sloužící ke zpacifikování nebo zajištění druhé osoby. Obecně však můžeme shrnout, že pro každý služební úkon platí dodržování zdvořilosti a přiměřenosti postupu všech příslušníků bezpečnostních sborů. To obnáší vážné a rozhodné jednání s dalšími osobami, respektování jejich práv, zabraňování krutému nebo nedůstojnému zacházení s druhými osobami i mezi nimi navzájem, povinnost dbát cti a důstojnosti osob, se kterými příslušníci jednají, i své vlastní, zabraňování vzniku bezdůvodné újmy druhým osobám, a dohled nad tím, aby případný zásah do práv a svobod druhých osob nepřekročil nezbytnou míru, která postačuje k dosažení účelu sledovaného služebním zákrokem nebo služebním úkonem (Zákon č. 17/2012 Sb.; Zákon č. 273/2008 Sb.; Zákon č. 555/1992 Sb.). Při rozsahu této působnosti je jasné, že ačkoliv jednotliví příslušníci musí disponovat určitým souborem kompetencí zajišťujících plnění nároků služby u bezpečnostních sborů, zároveň nesmí své pravomoci užívat pro svévolné a ničím nepodložené úkony (např. Tarescavage, Corey, Gupton, & Ben-Porath, 2015). Za účelem efektivního plnění služeb u bezpečnostních sborů jsou tak jednotliví uchazeči již během přijímacího řízení vybíráni podle kritérií stanovených zákonem o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

Přijímací řízení je zahájeno doručením písemné žádosti občana o přijetí do služebního poměru k bezpečnostnímu sboru. Každý uchazeč musí splňovat zletilost, bezúhonnost, požadovaný stupeň vzdělání a svéprávnost. Čestným prohlášením musí doložit, že není

členem politické strany nebo politického hnutí, a že nevykonává živnostenskou nebo jinou výdělečnou činnost. Pokud má o ustanovení na jiné služební místo zájem stávající příslušník, musí splňovat další zákonné požadavky týkající se hodnosti, vzdělání nebo jiných odborných a zvláštních požadavků. Během vstupu do služebního poměru se zjišťuje také zdravotní, fyzická a osobnostní způsobilost k výkonu služby. Zdravotní způsobilost se posuzuje na základě výpisu ze zdravotnické dokumentace vedené praktickým lékařem, výsledků lékařské prohlídky a dalších potřebných vyšetření. Fyzická způsobilost je hodnocena podle splnění požadavků na tělesnou zdatnost, které stanovuje ředitel bezpečnostního sboru vždy pro služební místo, na které se uchazeč hlásí (Zákon č. 361/2003 Sb.). U přijetí do služby PČR a CS ČR se jedná o hodnocení výkonu při člunkovém běhu, běhu na 1000 m, celomotorickém testu a při cvičení kliků (Celní správa České republiky, 2017; Policie České republiky, 2017 b). Posuzování fyzické způsobilosti při náboru k VS ČR je rozšířeno o hodnocení cvičení lehů – sedů (Vězeňská služba České republiky, 2017). Vyšetření osobnostní způsobilosti je prováděno psychology příslušného oddělení psychologických služeb daného bezpečnostního sboru (Zákon č. 361/2003 Sb.). Psychologické testování trvá zpravidla jeden den a jeho výsledkem je komplexní posouzení vhodnosti uchazeče pro výkon služby (Celní správa České republiky, 2016; Policie České republiky, 2017 b; Vězeňská služba České republiky, 2017). Žádoucí osobnostní charakteristiky, jsou uvedeny v § 1, vyhlášky č. 487/2004 Sb., o osobnostní způsobilosti, která je předpokladem pro výkon služby v bezpečnostních sborech, ve znění pozdějších předpisů. Uchazeč musí být:

- a) *intelektově v pásmu průměru nebo vyšším,*
- b) *emočně stabilní,*
- c) *psychosociálně vyzrálý,*
- d) *odolný vůči psychické zátěži,*
- e) *s žádoucí motivací, postoji a hodnotami,*
- f) *bez nedostačivosti v oblasti volných procesů,*
- g) *bez nedostačivosti v oblasti poznávacích procesů,*
- h) *bez nedostačivosti v oblasti atoregulace,*
- i) *bez znaků nežádoucí agresivity,*
- j) *a bez psychopatologické symptomatiky.*

Osobnostně způsobilý musí být každý příslušník bezpečnostního sboru, a to po celou dobu výkonu své služby. Psychologické testování je tak kromě situací přijímání příslušníka do služebního poměru nebo ustanovení stávajícího příslušníka na volné služební místo možné kdykoli během výkonu služby zopakovat. Jedná se pak zejména o případy, kdy existuje domněnka, že příslušník bezpečnostního sboru pozbyl osobnostní způsobilost k výkonu služby (Vyhláška č. 487/2004 Sb.).

Psychologický profil požadovaný pro občana, který chce sloužit v bezpečnostním sboru, je dán zejména povahou vykonávané práce. Příslušníci musí být schopni vykonávat náležitosti své služby, během které disponují svěřenou mocí, pracují v silně hierarchickém prostředí, ve kterém mohou zažívat frustraci v důsledku nutnosti vykonávat nadřízenými zadané úkoly, pracují v nejistotě, co je ve službě čeká, ačkoliv se může jednat o velmi nebezpečné situace. Jejich práce je striktně kontrolována nadřízenými, jejich postupy jsou řízeny příkazy, často musí potlačovat své emoce, zažívají stres ze vzniklých emočně vypjatých situací (Kirschmanová, 2015), nebo např. prožívají nabuzení před zásahem, které není v důsledku zrušení zásahu možné ventilovat. Při těchto a dalších situacích musí být ale schopni prosazovat svoji působnost legitimním způsobem a za zákonem daným účelem. Je tedy žádoucí, aby příslušník nevykazoval žádnou patologii, zvládal běžné fungování ve stresových situacích a byl schopen tlumit nežádoucí chování. Zejména je nutné již při zjišťování osobnostní způsobilosti vyřadit ty uchazeče, kteří se vyznačují extrémními anebo patologickými sklony souvisejícími s agresí. Běžné zvýšení agrese je možné u příslušníků bezpečnostních složek, jako u specifické homogenní skupiny, očekávat, a to především z důvodu požadované fyzické zdatnosti, která je spojená se zvýšenou hladinou testosteronu a vlastností, které jsou pro plnění služby příslušníků žádoucí (blíže viz výše a v kapitole 1. 2. Psychologické komponenty a 3. 1. Osobnostní charakteristiky v bezpečnostních sborech). Při extrémních hodnotách agrese by za současného působení podmínek služby, které mohou agresi zvyšovat a iniciovat, mohlo při rozsahu působnosti příslušníků bezpečnostních složek docházet k destruktivním následkům. Typické vlastnosti pro příslušníky bezpečnostních sborů analyzujeme na základě dostupných výzkumů v navazující kapitole.

3. 1. Osobnostní charakteristiky v bezpečnostních sborech

Jako předpoklad úspěšného výkonu určitého povolání můžeme označit osobnostní charakteristiky, které jsou pro danou profesi typické. Typické charakteristiky v případě policistů však nejsou jednoznačně výzkumně podloženy a podle některých studií dokonce ani typická „osobnost policisty“ neexistuje (Murrell, Lester, & Arcuri, 1978), což je ale vzhledem k rozmanitosti policejní práce pochopitelné. V této kapitole analyzujeme výzkumy, které se podobnou problematikou zabývají a zjišťují osobnostní specifika příslušníků nebo uchazečů o přijetí k bezpečnostnímu sboru. Při psychologickém testování uchazečů je vhodné vědět, kterými charakteristikami se osoby působící v bezpečnostních sborech, a tedy i potenciálně budoucí příslušníci, liší v rámci používaných psychodiagnostických metod od ostatní běžné populace (např. International Association of Chiefs of Police, 2009), aby bylo možné tyto charakteristiky zohlednit při hodnocení jejich výsledků. Nutné je zohlednit také SDR, který může být způsobený zejména v situacích nábory tendencí uchazečů prezentovat se „v lepším světle“ (Detrick, Chibnall, & Call, 2010; Paulhus, 2002).

Podle výzkumu Saltersové-Pedneaultové, Ruefové a Orra (2010), kteří se zabývali zkoumáním osobnosti uchazečů o práci u policie prostřednictvím revidované verze osobnostního inventáře NEO (NEO-PI-R) vycházejícího z pětifaktorového modelu osobnosti, vykazovali uchazeči o práci u policie vyšší míru extraverte a vyšší míru potřeby vyhledávat vzrušení než kontrolní skupina. Vyšší míru extraverte a svědomitosti u přijatých uchazečů o práci u policie potvrzuje také výzkum Detricka a Chibnalla (2013). Tito autoři dále zjistili nízkou úroveň neuroticismu a na základě administrace NEO-PI-R 288 americkým uchazečům o práci u policie poskytli normativní údaje pro situaci nábory. Specifika užívání této metody při policejních náborech pak podrobně rozpracovali v rámci rozsáhlé metaanalýzy relevantních dat (Detrick & Chibnall, 2016).

Výzkum zaměřený na osobnostní vlastnosti uchazečů o práci u policie prostřednictvím metody MMPI-2 zjistil, že tito respondenti se vyznačovali vyšším skórováním na škálách L a K, což značí větší míru defenzivity, a nižším skórováním na škálách deprese a sociální introverze. Podle škály maskulinita – feminita se muži uchazeči prezentovali stereotypně mužským způsobem, a ženy uchazečky se prezentovaly spíše netradičně vzhledem ke

své ženské roli. Žádné hodnoty však nebyly klinicky signifikantní. Při rozdělení výzkumného souboru na zcela nové uchazeče a uchazeče, kteří již v minulosti byli policistou alespoň rok (dále jen „veterán“) se zjistilo, že veteráni dosahovali signifikantně vyšších hodnot na škále konverzní hysterie a nižších hodnot než noví uchazeči na škále hypomanie. To naznačuje, že veteráni oproti novým uchazečům mohou mít tendenci k odmítání problémů, mohou být zranitelnější vůči stresu a mají nižší energetickou hladinu. Autoři výzkumu metodu označují za využitelnou při náboru k bezpečnostním složkám a při hodnocení uchazečů k policii doporučují policejním psychologům zohlednění výše uvedených výsledků, i když zdůrazňují, že získaná data nejsou standardizovaná, a tak se osobnostní skladba uchazečů k různým oddělením může od zjištěných údajů lišit (Detrick, Chibnall, & Rosso, 2001).

Britský výzkum, který použil Eysenckův osobností dotazník (EPQ) a Dotazník impulzivity (IVE), srovnával osobnostní charakteristiky u policejních nováčků, policistů, kteří absolvovali policejní akademii a v době výzkumu již pracovali pro policii pod dohledem zkušenějších policistů, u zkušených policistů a policistů s vyššími hodnotami. Na základě výsledků bylo zjištěno, že všechny výzkumné soubory dosahovali nízkých hodnot na škále psychoticismu. Nováčci pak dosahovali v porovnání s ostatními skupinami vyšších hodnot na škále extravertze, dobrodružnosti a impulzivity, zatímco zbývající skupiny byly více rezervované, více se kontrolovaly a vykazovaly méně empatie (Gudjonsson & Adlam, 1983).

Zjišťováním vztahu osobnostních vlastností a úspěšných výkonů u policistů prostřednictvím NEO-PI-R se zabýval výzkum na Novém Zélandě. U účastníků základního policejního výcviku byla měřena úspěšnost v praktických dovednostech (např. sebeobrana, střelné zbraně, řízení) a teoretických znalostech (např. policejní právo), která byla korelována se zjištěnými osobnostními rysy. Výsledek neprokázal statisticky významnou souvislost úspěšnosti s otevřeností a spokojeností respondentů. Neuroticismus měl s úspěšností negativní vztah. Nalezen byl statisticky významný vztah úspěchu v praktických dovednostech s extravertzí a vztah obou zkoumaných oblastí úspěšnosti se svědomitostí. Limitem aplikace získaných poznatků do praxe však zůstává skutečnost, že zkoumanou populaci tvořili osoby účastníci se základního policejního výcviku, nikoliv nově přijatí policisté (Black, 2000). Ke stejným výsledkům došli také Detrick a Chibnall (2006), kteří u nejlepších policejních nováčků zjistili nízkou úroveň neuroticismu

a vysokou úroveň svědomitosti a extraverze. U škály otevřenost vůči zkušenosti a spokojenost zjistili hodnoty pouze průměrné.

Podle metaanalýzy Barricka a Mounta (1991) je pro úspěch policistů důležitý osobnostní rys extraverze, emoční stabilita, přívětivost a svědomitost. Metaanalýza výsledků evropské populace ukázala vztah výkonu policistů a svědomitosti, emoční stability, extraverze a otevřenosti vůči zkušenosti (Salgado, 1997). Při analyzování hodnot dosažených na jednotlivých škálách MMPI nebo MMPI-2 bylo zjištěno, že nejsou schopny určit, jak budou výkony příslušníků bezpečnostních složek hodnoceny jejich nadřízenými nebo občany, což pravděpodobně způsobuje to, že škály MMPI a MMPI-2 hodnotí spíše aktuální, než lineární vztah. Na základě Aamodtovy analýzy ale vyplývá, že úspěšnost policistů by bylo možné předvídat podle jiných škál, jako je například The Good Cop/Bad Cop (GCBC) nebo The Husemann Index (Aamodt, 2004). Tento závěr však nebyl dalšími studii jednoznačně potvrzen (Davis & Rostow, 2004; Matyas, 2004; Rayness, 2004). Podle Weisse, Viviana, Weisse, Davise a Rostowa (2013) je možné očekávat výkonnostní problémy u policistů podle hodnot dosažených v MMPI-2 na tzv. „lži“ škále (L), která charakterizuje snahu testované osoby působit společensky příznivějším dojmem (Svoboda, 1999). Na základě výzkumu těchto autorů, který provedli na 4348 policistech, měli totiž policisté s vyššími hodnotami dosaženými na „lži“ škále více problémů s profesním výkonem než policisté s nižšími hodnotami (Weiss, Vivian, Weiss, Davis, & Rostow, 2013).

Vlivem SDR při zjišťování osobnostních charakteristik uchazečů k policii se zabývali Detrick, Chibnall a Callová (2010). Ve svém výzkumu administrovali NEO PI-R uchazečům k policii při jejich testování během přijímacího řízení (dále jen „přijímací fáze“), a poté znovu po 6 měsících stejným osobám, které již absolvovali základní policejní výcvik a byli přijati k policii (dále jen „přijetí policisté“). Celkem porovnávali údaje od 127 respondentů přijatých k americké policii. Podle očekávání zjistili, že míra neuroticismu byla signifikantně nižší a míra svědomitosti signifikantně vyšší při přijímací fázi. Na škále extroverze a otevřenost nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly. Prezentovaná svědomitost a zvýšené skórování na škále spokojenost značí podle autorů výzkumu tendenci odpovídat v přijímací fázi moralisticky. Podle podrobnějších údajů policisté v přijímací fázi vykazovali nižší míru anxiety, hostility, depresivity, sebevědomí, impulzivitu, vulnerability, menší tendenci vyhledávat vzrušení a menší představivost.

Naopak se jeví jako více důvěřiví, přímočaří, altruističtí, s vyšší mírou compliance, více srdečně, společensky, asertivně, vykazovali více pozitivních emocí, vyšší citlivost, akčnost a nápaditost než přijatí policisté. Na vliv SDR v přijímací fázi ukazuje také validizační škála PPM (positive presentation management), která byla signifikantně vyšší v přijímací fázi. Její schopnost předvídat SDR se však projevila pouze pro škálu neuroticismus.

Na základě dostupných údajů můžeme shrnout, že pro hodnocení osobnosti patří mezi nejpoužívanější metody při nábořech k bezpečnostním složkám v zahraničních státech Personality Assessment Inventory (PAI), Inwald Personality Inventory (IPI), California Psychological Inventory (CPI), NEO-PI-R a 16 Personality Factor Questionnaire (Tarescavage, Corey, Gupton, & Ben-Porath, 2015). Užitečnost MMPI při náboru policistů dokládá čínský výzkum Suna, Liua a Wanga (2006). Za nejrozšířenější metodu je považována MMPI-2 (Ben-Porath, Corey, & Tarescavage, 2016). Tato metoda je rovněž používána při zjišťování osobnostní způsobilosti v České republice, i když zůstává v kompetencích policejního psychologa, jaké další metody pro zjišťování osobnostních charakteristik zvolí (L. Šrámková, osobní sdělení 5. června 2017). Policejní prezidium ČR vyvíjí snahy o rozvoj nových psychodiagnostických metod s aktuálními normami pro populaci policistů a uchazečů o práci u PČR, které by nebyly známé široké veřejnosti. Poptávka související s touto rigorózní prací je spojena zejména s diagnostickým nástrojem zjišťujícím agresi.

Praktická část

V praktické části se zabýváme výzkumným problémem, který reaguje na zakázku Policejního prezidia ČR zaměřenou na rozvoj nové psychodiagnostické metody měřící agrese pro účely zjišťování osobnostní způsobilosti uchazečů o práci u PČR. Tuto zakázku jsme částečně rozpracovali v předchozím výzkumu v rámci naší magisterské diplomové práce (Kobzová, 2017), ve které jsme se věnovali překladu, převodu a zjišťování psychometrických vlastností často užívané, překládané a uznávané metody BPAQ (podrobněji viz kapitola 2. 1. The Buss – Perry Aggression Questionnaire). Předkládaná rigorózní práce navazuje na zmíněný výzkum rozšířením zkoumaných souborů, replikací realizovaného výzkumu a standardizací metody pro účely náboru k bezpečnostním sborům. V intencích toho jsou formulovány výzkumné cíle a hypotézy. Popisujeme také postup výzkumu a analýzy dat, které jsou designem shodné s výzkumem provedeným v rámci naší diplomové práce, a podrobně uvádíme jednotlivé výsledky.

4. Výzkumný problém

Z výše uvedených teoretických východisek vyplývá, že pro práci u bezpečnostních sborů jsou vhodné osoby, které se vyznačují specificky vymezenými atributy. Současně je možné očekávat, že tyto specifické atributy budou spojeny se zvýšenou mírou agrese. Pro úspěšný výkon musí příslušníci disponovat charakteristikami umožňujícími fungování ve službě, která obnáší zvýšenou fyzickou náročnost při některých služebních úkonech, působnost v rámci svěřené moci, práci v hierarchickém prostředí, možnou frustraci, nejistotu a nebezpečné nebo stresové situace. Zvýšenou míru agrese je možné predikovat také v důsledku charakteristik podněcujících vyhledávání těchto podmínek práce, které mohou vyvolávat nebo zvyšovat agresi. Je logické, že osoby, které o práci u bezpečnostních sborů mají zájem, tedy uchazeči, se vyznačují podobnými vlastnostmi, jako příslušníci. Tato populace však má své další příznačnosti, protože je tvořena nejen vhodnými, ale také nevhodnými uchazeči, a ti jsou dále ovlivněni specifiky výběrové situace.

Aby bylo možné zajistit efektivitu a legitimitu výkonu služeb bezpečnostních sborů, je nutné vyřadit během zjišťování osobnostní způsobilosti zejména ty uchazeče, kteří se vyznačují vlastnostmi spojenými s nadměrnou, nebo patologickou mírou agrese, protože ta by v podmínkách služby u bezpečnostních sborů mohla mít dalekosáhlé destruktivní následky. Vzhledem k výše uvedenému je nutné při detekci agrese během zjišťování osobnostní způsobilosti zohlednit skutečné charakteristiky stávajících příslušníků i uchazečů, kteří jsou ve výběrové situaci ovlivněni zejména efektem SDR. Je proto možné předpokládat, že se uchazeči budou snažit prezentovat jako osoby s malou nebo velmi nízkou tendencí k agresi.

Z důvodu zastarávání používaných metod a nedostatečných možností diagnostiky agrese při zjišťování osobnostní způsobilosti občana k výkonu služby u bezpečnostních sborů vytvořilo Policejní prezidium poptávku po metodě, která by se na agresi zaměřovala. V rámci našeho předchozího výzkumu (Kobzová, 2017) byl pro tyto účely přeložen a převeden dotazník BPAQ do českého prostředí, a byly zjištěny jeho psychometrické vlastnosti na běžné české populaci, populaci policistů a uchazečů k PČR. Ze závěrů realizovaného výzkumu lze shrnout, že dotazník BPAQ je funkční a v převedené a přeložené podobě připravený ke standardizaci pro zmíněnou populaci.

4. 1. Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je standardizovat dotazník BPAQ na běžné české populaci, populaci policistů a uchazečů k PČR. Dílčím cílem je replikovat náš předchozí výzkum (Kobzová, 2017) na početnějším výzkumných souborech, získat přesnější výsledky, než byly doposud zjištěny, a porovnat dosažené hodnoty v rámci jednotlivých výzkumných skupin, a v důsledku toho popsat vliv SDR, který je na základě našeho předchozího výzkumu možné očekávat nejen u uchazečů k PČR, ale také u policistů. Mezi partikulární cíle patří ověřit srozumitelnost přeloženého a převedeného BPAQ a prozkoumat jeho psychometrické vlastnosti.

4. 2. Hypotézy

Standardizaci BPAQ na běžné české populaci, populaci policistů a uchazečů k PČR zajistíme administrací testové baterie zahrnující BPAQ (podrobněji viz kapitola 5. 2. Metoda získávání dat) co největšímu dostupnému vzorku zkoumaných souborů, aby bylo možné dosáhnout zobecnění získaných výsledků. Srozumitelnost BPAQ předpokládáme na základě odpovídajícího postupu převodu v rámci předchozího výzkumu (Kobzová, 2017), a také z důvodu prokázané funkčnosti BPAQ během tohoto výzkumu.

Pro replikaci realizovaného výzkumu na početnějším zkoumaném souboru a porovnání zjištěných výsledků (viz Kobzová, 2017) použijeme shodné, ale i podrobnější statistické analýzy. Navzdory dosaženým výsledkům v rámci našeho předchozího výzkumu očekáváme ve shodě s teoretickými východisky, že policisté budou dosahovat vyššího skóre v BPAQ než osoby z běžné populace, protože osobnostní charakteristiky spojené s prací policistů souvisí se zvýšenou mírou agrese. Anticipujeme, že tato míra bude poukazovat na skutečnou charakteristickou tendenci policistů k agresi, protože nepředpokládáme zkreslení výsledků ze strany stávajících policistů z toho důvodu, že veškeré jimi poskytnuté údaje byly anonymní, a že pro ně výzkumná situace, a tedy i její výsledky nejsou nijak podstatné nebo rozhodující. V případě uchazečů k PČR očekáváme ve shodě s již zjištěnými výsledky (viz Kobzová, 2017), že budou dosahovat nižších hodnot v BPAQ v porovnání s policisty i v porovnání s běžnou populací. Předpokladem je,

že uchazeči budou ve výběrové situaci ovlivněni SDR, a budou se snažit prezentovat jako osoby s minimálními sklony k agresi.

V rámci prozkoumání psychometrických vlastností BPAQ očekáváme nejen podle výsledků naší předchozí studie, ale také na základě jiných výzkumů zabývajících se podrobnou analýzou BPAQ (podrobněji viz kapitola 2. 1. The Buss - Perry Aggression Questionnaire), že muži budou dosahovat vyššího celkového skóre v BPAQ než ženy. Také předpokládáme, že přidané položky vystihující určitý osobnostní rys budou korelovat se skórováním v BPAQ stejným způsobem, jako psychodiagnostické metody zjišťující tento osobnostní rys s BPAQ v jiných studiích. U položek zjišťujících anamnestických výskyt agrese očekáváme pozitivní souvislost s hodnotami naměřenými v BPAQ. Na základě uvedených premis stanovujeme čtyři okruhy statisticky ověřitelných hypotéz, které jsou až na drobnou změnu, která spočívá v rozdělení třetího okruhu hypotéz na třetí a čtvrtý okruh podle tematické příslušnosti, shodné s naším předchozím výzkumem:

- 1) Skórování respondentů v rámci jednotlivých zkoumaných souborů se mezi sebou statisticky významně liší.
 - 1a) Policisté dosahují statisticky vyššího celkového skóre v BPAQ než osoby z běžné populace.
 - 1b) Uchazeči k PČR dosahují statisticky nižšího celkového skóre v BPAQ než policisté.
 - 1c) Uchazeči k PČR dosahují statisticky nižšího celkového skóre v BPAQ než osoby z běžné populace.

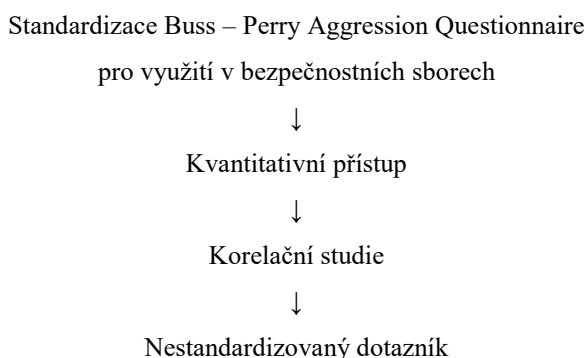
- 2) V rámci jednotlivých zkoumaných vzorků existuje statisticky významný rozdíl ve skórování mužů a žen.
 - 2a) Muži z běžné populace dosahují statisticky vyššího celkového skóre v BPAQ než ženy z běžné populace.
 - 2b) Muži policisté dosahují statisticky vyššího celkového skóre v BPAQ než ženy policistky.
 - 2c) Muži z řad uchazečů k PČR dosahují statisticky vyššího celkového skóre v BPAQ než ženy z řad uchazečů k PČR.

- 3) Skóre dosažené u přidaných položek koreluje se skórováním v BPAQ stejným způsobem jako v jiných studiích.
 - 3a) Celkové skóre na škále nepřátelství v BPAQ pozitivně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující osobnostní rys plachosti.
 - 3b) Celkové skóre v BPAQ pozitivně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující osobnostní rys soutěživosti.
 - 3c) Celkové skóre v BPAQ pozitivně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující osobnostní rys asertivity.
 - 3d) Celkové skóre v BPAQ pozitivně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující osobnostní rys impulzivity.
 - 3e) Celkové skóre na škále nepřátelství v BPAQ negativně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující osobnostní rys společenskosti.
 - 3f) Celkové skóre v BPAQ negativně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující osobnostní rys sociability.

- 4) Skóre dosažené u položek zaměřujících se na anamnestický výskyt agrese pozitivně koreluje se skórováním dosaženým v BPAQ.
 - 4a) Celkové skóre v BPAQ pozitivně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující anamnestický výskyt fyzické agrese v životě respondenta.
 - 4b) Celkové skóre v BPAQ pozitivně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující anamnestický výskyt verbální agrese v životě respondenta.

5. Design výzkumu

Za účelem standardizace BPAQ, zjištění jeho psychometrických náležitostí pro námi zkoumané populace a jejich porovnání, jsme zvolili kvantitativní přístup. Pro korelační studie jsme získali data prostřednictvím nestandardizovaného dotazníku BPAQ a dalších přidaných položek. Pro přehlednější ilustraci designu výzkumu uvádíme grafické znázornění, které zobrazuje hierarchické uspořádání obecných kategorií popisujících použitou metodologii.

Pro bližší popis metodologického přístupu a typu výzkumu využíváme v následující kapitole upravený text vytvořený v rámci naší magisterské diplomové práce (Kobzová, 2017), protože pro splnění cílů předkládané rigorózní práce se uplatnil stejný výzkumný přístup i jeho typ.

5. 1. Metodologický přístup a typ výzkumu

Kvantitativní přístup je charakteristický získáváním numerických dat prostřednictvím měření dvou nebo více proměnných, které jsou považovány za odraz reality. Blíže se kvantitativní postupy zabývají nalezením proměnných, zjištěním jejich vztahů a objasněním vzájemných souvislostí. V našem výzkumu uplatníme neexperimentální metodu, jelikož budeme zkoumat variabilitu proměnných běžně se vyskytujících v přirozeném prostředí. Takovýto výzkum je možné provádět prostřednictvím dotazníků vyplňovaných respondenty, jejichž výsledek můžeme zobecnit na konkrétní populaci, či daný kontext výzkumného problému. Popis psychometrických vlastností jednotlivých výzkumných souborů zajistíme prostřednictvím statistických testů, které v rámci

kvantitativního přístupu umožňují matematickou deskripci, predikci či explanaci zkoumaných jevů (Punch, 2008). Korelační studie určí, zda mezi jednotlivými měřeními existuje nějaký vztah, což je vhodné při průzkumech nových oblastí výzkumu (Walker, 2010).

V našem výzkumu jsme pomocí číselných dat zjišťovali míru agrese hodnocenou pomocí skórování v BPAQ u výzkumných souborů běžné české populace, policistů a uchazečů k PČR. U výzkumných souborů budeme zjišťovat vzájemný vztah a případné souvislosti jednotlivých proměnných, kterými jsou míra agrese, sociodemografické charakteristiky, příslušnost k jednomu ze zkoumaných vzorků a další osobnostní charakteristiky zjištěné pomocí přidávaných položek. Explorace vztahu mezi výzkumnými skupinami a zkoumanými proměnnými nám umožní zjistit specifické náležitosti uplatnění BPAQ pro zkoumané skupiny, zobecnit výsledky a vytvořit odpovídající normy. Výsledkem bude také popis psychometrických vlastností BPAQ (Kobzová, 2017).

5. 2. Metoda získávání dat

Již pro účely naší magisterské diplomové práce (Kobzová, 2017) jsme vytvořili dotazník, který vzhledem k předešlému ověření jeho funkčnosti a k výzkumným cílům rigorózní práce používáme v nezměněné podobě i v rámci předkládaného výzkumu. Proto v následující kapitole, která popisuje metodu, prostřednictvím které došlo k získávání dat, přejímáme text z této magisterské diplomové práce.

Pro výzkumné účely jsme vytvořili dotazník zjišťující základní demografické údaje respondentů a testovou baterii, která obsahuje celkem 37 sebesposuzujících položek. Její součástí je dotazník BPAQ převedený do českého jazyka, který obsahuje celkem 29 tvrzení a dalších 8 položek. Přidané položky jsou tvořeny tvrzeními, jejichž souvislost s hodnotami naměřenými pomocí BPAQ byla zjištěna autory BPAQ nebo v jiných studiích, jak je popsáno v kapitole 5.2.2. Celá testová baterie je v upraveném formátu k nahlédnutí v příloze č. 2 (Kobzová, 2017).

5.2.1 Převod dotazníku BPAQ

Při převodu dotazníku do českého jazyka jsme zvolili hned několik metod, abychom eliminovali nepřesnosti spojené s překladem. V první fázi jsme nechali dotazník přeložit třemi nezávislými překladateli, kteří ovládají anglický jazyk na vysoce pokročilé úrovni. Tyto verze jsme porovnali a správnost a přesnost překladu dále konzultovali s rodilým Čechem žijícím v anglicky mluvícím prostředí. Cílem konzultace s osobou, která plyně hovoří českým i anglickým jazykem, bylo formulovat české položky tak, aby se jejich význam neodlišoval od originálních položek, a zároveň aby podoba položek byla srozumitelná pro osoby žijící v českém prostředí. V této fázi byla nejvýrazněji upravena položka č. 23, jejíž doslovný překlad do češtiny zní „Někdy se cítím jako sud se střelným prachem, který je připravený vybuchnout“. Nejenže jsme tuto položku vyhodnotili jako frázi, která není přirozeně v českém prostředí používaná, ale také při konzultaci s rodilým mluvčím jsme došli k závěru, že v současném americkém prostředí je toto znění v anglickém originále zastaralé. Jako vhodnou formulaci položky jsme tedy zvolili znění použité v testové baterii „Někdy mám pocit, že každou chvíli vybuchnu“. Tato formulace byla také rodilým mluvčím a osobou běžně používající oba jazyky vyhodnocena jako nejpřesněji zachovávající význam původní položky.

Srozumitelnost jsme ověřili administrací takto vytvořeného dotazníku skupině respondentů, kterou tvořilo 6 žen a 4 muži ve věku od 18 do 48 let, s dosaženým stupněm vzdělání od úrovně vyučený až po vysokoškolské vzdělání. Na základě připomínek, které nejčastěji poukazyvaly na nepřirozený slovosled, jsme jednotlivé položky modifikovali tak, abychom dosáhli maximální české srozumitelnosti se zachováním původního významu.

Následující metodou byl zpětný překlad dotazníku do angličtiny. Zpětný překlad byl proveden rozenou Češkou žijící v anglicky mluvící zemi, která plyně ovládá a běžně používá oba jazyky. Položky tak byly přeloženy z českého jazyka do angličtiny nezávisle na originální verzi dotazníku. Zpětně přeloženou verzi jsme porovnali s originálem a drobné nepřesnosti v některých českých výrazech konzultovali s psychologkou se znalostí angličtiny na vysoce pokročilé úrovni. Tímto jsme docílili maximálního přenosu významu původního znění položek.

Při převodu dotazníku bylo nejvíce problematické dostatečně kvalitně převést položku č. 19, která v originále zní: „When frustrated, I let my irritation show.“. Jednotliví překladatelé textu z angličtiny do češtiny se v první fázi převodu u slova „frustrated“ lišili při formulaci vhodného českého ekvivalentu. Protože se v české populaci slovo „frustrovaný“ běžně používá, v českém znění položky jsme toto slovo zachovali. Abychom si ověřili, zda běžný člověk tomuto slovu správně rozumí, zeptali jsme se na tento výraz 30 osob z běžné populace a 30 osob z řad uchazečů o zaměstnání u PČR. Během sběru těchto dat jsme však došli k závěru, že osoby, leč výraz znají a nepovažují jej za cizí, většinou neví nebo nejsou jednotní v tom, co znamená. Tuto položku jsme tedy ve druhé fázi převodu dále konzultovali s angličtinářkou a upravili ji do stávající podoby.

Poslední fází byl překlad české verze do třetího jazyka. Pro tento účel jsme zvolili jazyk německý. Překladatelka s pokročilou znalostí němčiny a angličtiny přeložila vytvořenou českou verzi dotazníku do němčiny a německou verzi porovнала s anglickým originálem. Při srovnávání položek nebyly nalezeny žádné podstatné rozdíly u jednotlivých výrazů.

Pokud výzkumníci při tvorbě vlastní verze dotazníku používají různé řazení položek, doporučují autoři BPAQ takové řazení, aby nedocházelo ke shlukování položek podle jejich příslušnosti ke škálám, které tyto položky nejvíce sytí (Buss & Perry, 1992). Pro verzi našeho dotazníku jsme proto zvolili řazení položek, které použil také autor turecké verze BPAQ (Demirtas-Madran, 2013) a autor české verze, která byla použita pro zkoumání agresivity u dospívajících (Skopal, 2016). Faktor fyzické agrese je tak zahrnut v položkách č. 2, 5, 8, 11, 13, 16, 22, 25 a 29, faktor verbální agrese v položkách č. 4, 6, 14, 21 a 27, faktor zlost v položkách 1, 9, 12, 18, 19, 23 a 28 a faktor nepřátelství v položkách č. 3, 7, 10, 15, 17, 20, 24 a 26 (Kobzová, 2017). Položky č. 9 a 16 jsou reverzní. Použitá škála zahrnuje hodnoty „vůbec nevystihuje“ – „spíše vystihuje“ – „nemohu se rozhodnout“ – „spíše vystihuje“ – „úplně vystihuje“. Hodnoty jsou skórovány body 1 – 5. Čím více se respondent ztotožňuje s daným tvrzením, tím více je zvolená hodnota bodována.

5.2.2 Přidání položek

Jako metodu, která by ověřila správnou funkci, a tedy obsahovou validitu BPAQ, jsme zvolili přidání dalších položek do testové baterie. Přidali jsme položky vystihující

osobnostní rys plachosti („Raději se držím v ústraní a mám svůj klid.“), soutěživosti („Za každou cenu chci být vždycky první.“), asertivity („Vždycky dokážu přesně vyjádřit, co chci.“), impulzivity („Někdy udělám něco, aniž bych předem promyslel/a důsledky.“), společenskosti („Jsem rád/a ve společnosti druhých lidí.“) a sociability (Nemám problém navazovat vztahy.“).

Osobnostní rysy soutěživosti, asertivity a impulzivity jsme zvolili na základě zjištění Busse a Perryho (1992), kteří mezi těmito třemi rysy a BPAQ našli v rámci svého výzkumu nejvíce pozitivní vztah. Náhodně jsme podle této studie také vybrali osobnostní rys sociability, který s BPAQ koreloval negativně.

Abychom data srovnali také s výsledky z jiných studií, vybrali jsme další osobnostní dimenzi extroverze, kterou pomocí Big Five měřil a s BPAQ porovnával např. Tremblay a Ewart (2005) nebo Barlett a Anderson (2012). Tato osobnostní charakteristika měla statisticky významný negativní vztah se škálou BPAQ nepřátelství. V souladu s výčtem osobnostních rysů, kterými je v Big Five škála extravertice sycena (Říčan, 2007; Svoboda, 1999) jsme tuto dimenzi zjišťovali položkou vystihující tendenci se sdružovat ve společnosti a položkou vystihující opačný rys plachosti, u které analogicky očekáváme opačné výsledky než u položky charakteristické pro lidskou společenskost.

Zařadili jsme také dvě položky zjišťující tendence k agresivnímu chování respondentů v jejich předešlém životě. Vybrali jsme nejlépe pozorovatelné typy jednání, a to projevy fyzické agrese („Už jsem fyzicky ublížil/a jinému člověku.“) a verbální agrese („Často urážím jiné lidi.“). Přidaná tvrzení jsme zařadili na konec dotazníku v náhodném pořadí. Takto byl dotazník shledán připraveným k použití a administrován probandům za účelem získání dat pro potřeby pilotní studie (Kobzová, 2017).

5.2.3 Pilotní studie

Abychom eliminovali možnost chybného překladu a případnou nesrozumitelnost položek probandům, provedli jsme pilotní studii. Jejím cílem bylo zjistit vnitřní konzistenci přeložených položek, tuto porovnat s výsledky autorů BPAQ, případně s jinými studiemi, a zjistit další připomínky respondentů.

Pilotní studie se zúčastnilo celkem 106 respondentů, z toho 72 žen a 34 mužů s průměrným věkem 28 let. Cronbachova alfa byla zjištěna pro škálu fyzická agrese ,80, verbální agrese ,51, zlost ,79 a hostilita ,65. Pro srovnání uvádíme tabulku č. 1, ve které jsou zobrazeny hodnoty Cronbachovy alfy zjištěné v jiných výzkumech.

Tabulka č. 1: Cronbachova alfa v jiných studiích

Škála	Buss a Perry (1992)	Demirtas-Madran (2013)	Harrisová (1995)	Harrisová (1997)
Fyzická agrese	0,85	0,78	0,84	0,75
Verbální agrese	0,72	0,48	0,75	0,70
Zlost	0,83	0,76	0,83	0,80
Nepřátelství	0,77	0,71	0,79	0,82

Na základě statistické analýzy jsme došli k závěru, že jednotlivé položky jsou konzistentní a dostatečně sytí příslušný faktor. Podle získaných připomínek respondentů jsme neshledali žádné podstatné nedostatky testové baterie a vyhodnotili jsme ji jako připravenou ke sběru dat. Veškeré podrobnější informace pilotní studie jsou dostupné u autorky práce (Kobzová, 2017).

5. 3. Základní a výzkumný soubor

Základní soubor předkládané práce je definován stejně jako základní soubor pro výzkumné účely naší magisterské diplomové práce (Kobzová, 2017). Z toho důvodu používáme vymezení publikované v magisterské diplomové práci s aktualizovanými faktickými údaji.

Vzhledem k formulovaným cílům je základní soubor tvořen třemi skupinami. První skupinu tvoří běžná populace starší 18 let, která podle Českého statistického úřadu obsahovala ke dni 31. prosince 2016 celkem 8 657 869 osob. Z toho bylo 4 215 221 mužů a 4 442 648 žen (Český statistický úřad, 2017). Druhou skupinu tvoří policisté ve služebním poměru u PČR, jejichž počet byl Policejním prezidiem evidován ke dni 1. 12. 2017 v celkové výši 40 111. Třetí skupinu tvoří uchazeči k PČR, kteří zahrnují každého občana ucházejícího se o služební poměr k PČR. V roce 2016 byl jejich počet 4 476, z čehož bylo cca 3 335 mužů a 1 141 žen. 83,01 % uchazečů měli středoškolské vzdělání s maturitou a 16,99 % uchazečů vysokoškolské (L. Šrámková, osobní sdělení 29. 12. 2017; Kobzová, 2017).

Pro výzkumný soubor byla použita data respondentů získaných v rámci naší magisterské diplomové práce (Kobzová, 2017) (dále jen „původní soubor“) a data nově získaná od respondentů v průběhu realizace výzkumného záměru této rigorózní práce (dále jen „nově získaná data“). Všechna data používaná v rámci této rigorózní práce tak byla získána v průběhu března 2015 – ledna 2018. Data původního souboru jsme zařadili z toho důvodu, že během předešlého výzkumu se prokázala funkčnost testové baterie, a tato data tedy hodnotíme jako využitelná pro další výzkum na stejných populacích. K navýšení počtu respondentů pro jednotlivé zkoumané skupiny došlo až na zanedbatelné nuance stejným způsobem, jako k získání původního souboru, a to nejen vzhledem k výzkumným cílům předkládané rigorózní práce a stejnému základnímu souboru, ale také z důvodu zajištění co nejvíce konstantních podmínek během získávání dat pro všechny respondenty. K popisu postupu získání výzkumného souboru proto přejímáme upravenou deskripci, kterou používáme i v naší magisterské diplomové práci.

Při výběru zkoumané populace jsme v případě první skupiny uplatnili metodu příležitostného výběru. Do výzkumu tak byli zařazeni všichni respondenti, kteří byli vzhledem k časové a prostorové dostupnosti příležitostně osloveni, a kteří byli ochotni vyplnit testovou baterii. Distribuce testové baterie probíhala elektronickou formou přes sociální síť, kde byla testová baterie sdílena a rozesílána mezi další osoby prostřednictvím ochotných respondentů. Stejný proces byl uplatněn také prostřednictvím tištěné verze testové baterie, aby došlo k rozšíření dotazníku mezi osoby, které nepatří do internetové sociální sítě výzkumníka, případně sociální sítě vůbec nevyužívají. Abychom od takto široce sesbíraných dat z běžné populace odlišili data patřící policistům, u dotazníků určených pro běžnou populaci byla přidaná otázka, zda je respondent policista. V případě kladné odpovědi byl respondent automaticky zařazen mezi výzkumný soubor policistů. Získání dostatečně velkého počtu respondentů z běžné populace jsme zajistili zejména internetovou distribucí dotazníku. Tímto postupem bylo zaručeno, že bude možné oslovit takové množství potenciálních respondentů, kteří si navíc sami určí naprosto individuální čas vyplnění a odeslání dotazníku, abychom docílili dostatečně velké návratnosti vzhledem ke stanoveným cílům výzkumu.

K vytvoření výzkumného souboru policistů jsme se zaměřili zejména na mužskou část základní populace z důvodu jejich čtenějšího zastoupení, ačkoliv jsme do sběru zařadili také data získaná od žen. Pro výběr vzorku jsme použili metodu příležitostného výběru

a metodu záměrného výběru přes instituci. Příležitostný výběr se uplatnil v případě distribuce elektronického dotazníku přes sociální sítě, jak popisujeme výše, a distribucí dotazníku ve formě tužka/papír prostřednictvím dostupných policistů. Zde se určitou měrou uplatnila také metoda sněhové koule, kdy spolupracující policisté doporučovali další své kolegy, a to i z jiných pracovišť, kteří dotazník vyplnili a případně také dále distribuovali. K záměrnému výběru přes instituci došlo prostřednictvím některých krajských ředitelství PČR, která výzkumný tým kontaktoval s žádostí o sběr dat u složek dopravní a pořádkové policie. Zde byl výzkum realizován přímo osobou výzkumníka. Tyto složky byly vybrány z důvodu relativně snadnější dostupnosti vzhledem k četnějšímu počtu pracovišť a z důvodu předpokladu nezkrvení osobnostních charakteristik těchto příslušníků tím, že nezastávají vysoké nebo vedoucí funkce. Další případ, kdy se uplatnil záměrný výběr přes instituci, byla situace, kdy jsme za účelem sběru dat oslovili některé policejní psychology, kteří distribuovali dotazníky mezi policisty zastupující různé policejní složky. Neochotu spolupracovat ze strany policejních psychologů a krajských ředitelství jsme neočekávali z toho důvodu, že přínos výsledků výzkumu s nimi byl prodiskutován osobami policejních psychologů z Policejního prezidia. I v případě neochoty spolupracovat bylo ale do určité míry možné policisty oslovit osobním kontaktováním jednotlivých policejních pracovišť výzkumníkem.

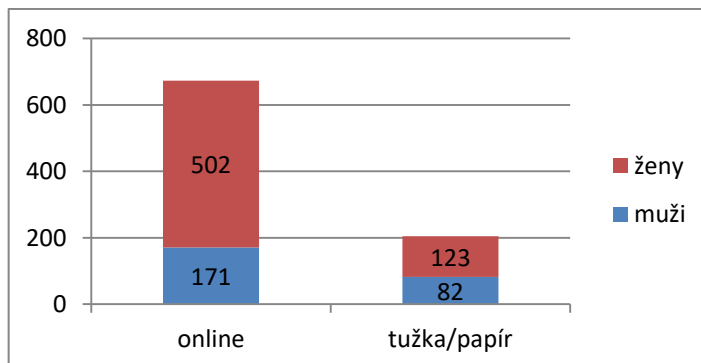
Při tvorbě třetího výzkumného souboru jsme se také soustředili zejména na mužskou část populace. Soubor uchazečů k PČR vznikl záměrným výběrem přes instituci. V tomto případě se na sběru dat dobrovolně podíleli někteří policejní psychologové, kteří se věnují náboru uchazečů k PČR. Tito psychologové během reálné situace zjišťování osobnostní způsobilosti administrovali uchazečům kromě jiných testů relevantních k náboru také naši testovou baterii formou tužka/papír, čímž došlo k získání dat během zcela autentické situace, pro kterou je BPAQ testován a připravován (Kobzová, 2017).

Z celkových počtů získaných respondentů v rámci zkoumaných skupin jsme vyloučili respondenty, kteří neuvedli alespoň jeden sociodemografický údaj. Tento postup jsme zvolili z toho důvodu, že vzhledem k cílům práce jsou tato data pro další analýzy stěžejní, a jejich dosazení by mohlo vést k nepřesným a zkreslujícím výsledkům. Dále byli vyřazeni respondenti, kteří ve svém dotazníku vynechali odpověď na více než 7 položek v rámci části, která obsahuje dotazník BPAQ. Vynecháno by tak bylo více než 1/4 dotazníku, a tedy více než 25 % informací tvořících celkovou hodnotu agrese, což pro další analýzu

shledáváme jako zkreslující. V případě nevyplnění přidaných položek neshledáváme nutnost vyřadit respondenta z výzkumného souboru, protože získané informace jsou dostačující pro splnění hlavních cílů studie. Respondent, který nevyplnil přidanou položku, pouze nebyl zahrnut do analýz, pro které je daná informace přidané položky nezbytná. Stejný postup vyloučení respondentů byl uplatněn také v rámci naší magisterské diplomové práce, a tedy pro data zařazená do původního souboru (viz Kobzová, 2017).

V rámci výzkumu této rigorózní práce vyplnilo testovou baterii 208 osob z běžné populace. Celkem jsme z tohoto počtu vyřadili 4 osoby, kterým byl dotazník administrován formou online. 3 osoby neuvedli jeden ze sociodemografických údajů a 1 osoba vynechala 12 položek BPAQ. Po sečtení původního souboru (674 osob) a nově přidaných dat (204 osob) tvoří výzkumný soubor pro běžnou populaci celkem 878 osob, z toho je 625 žen a 253 mužů s průměrným věkem 31 let ($SD = 13$; $\bar{x} = 26$; $\hat{x} = 23$). Podrobnější charakteristiky výzkumného souboru běžné populace zobrazuje grafické znázornění č. 1 a tabulka č. 2

Graf č. 1: Počet osob z běžné populace podle způsobu sběru dat

Tabulka č. 2: Osoby z běžné populace podle úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání

Úroveň dosaženého vzdělání*	Počet		
	muži	ženy	celkem
Základní	22	46	68
Střední bez maturity	52	81	133
Střední s maturitou	115	290	405
Vysokoškolské	64	208	272

*Ze sedmi používaných kategorií Českým statistickým úřadem (Odbor statistiky obyvatelstva, 2014) jsme za účelem kvalitní analýzy dat a přehlednosti vytvořili čtyři kategorie.

Pro výzkumný soubor policistů vyplnilo dotazník v rámci výzkumného šetření naší rigorózní práce 265 policistů. Celkem jsme z tohoto souboru vyřadili 34 respondentů, kterým byl dotazník administrován formou tužka/papír. 20 policistů vynechalo jeden ze sociodemografických údajů, 10 vynechalo více položek zjišťujících sociodemografické údaje, 3 respondenti byli vyřazeni z důvodu nadměrného vynechání položek BPAQ a 1 respondent z důvodu nadměrného vynechání položek BPAQ a současně neuvedení více sociodemografických údajů. Po součtu původního souboru (129 policistů) a nově získaných dat (231 policistů) tvoří výzkumný soubor policistů 360 příslušníků. Výzkumný soubor tvoří 52 žen a 308 mužů s průměrným věkem 37 let ($SD = 8$; $\bar{x} = 37$; $\bar{x} = 30$). Formou online bylo získáno pouze 5 respondentů. Podrobnější charakteristiky souboru vzhledem k nejvyšší úrovni dosaženého vzdělání jsou zobrazeny v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3: Počet policistů podle úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání

Úroveň dosaženého vzdělání	Počet		
	muži	ženy	celkem
Střední s maturitou	195	34	229
Vysokoškolské	113	18	131

Pro výzkumný záměr této rigorózní práce bylo získáno 580 uchazečů o služební poměr k PČR, ze kterých nebylo nutné žádného vyřazovat. Pro výzkumný soubor tedy byla použita tato nově získaná data a data původního souboru (90 uchazečů). Výzkumný soubor uchazečů celkem tvoří 670 uchazečů, z toho 153 žen a 517 mužů s průměrným věkem 30 let ($SD = 9$; $\bar{x} = 26$; $\bar{x} = 20$). Vlastnosti vzorku podle úrovně dosaženého vzdělání zobrazuje tabulka č. 4.

Tabulka č. 4: Počet uchazečů k PČR podle úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání

Úroveň dosaženého vzdělání	Počet		
	muži	ženy	celkem
Střední s maturitou	417	93	510
Vysokoškolské	100	60	160

Takto získaná a připravená data byla použita pro statistické analýzy, které odpovídají naplnění hlavních i dílčích cílů předkládané rigorózní práce.

6. Etické aspekty výzkumu

V následující kapitole se zabýváme etickými aspekty, se kterými jsme se setkali v průběhu výzkumu. Jelikož se jedná o stejné aspekty, které bylo nutné řešit také v rámci naší magisterské diplomové práce (Kobzová, 2017), pro nadcházející text používáme upravenou pasáž vycházející z této magisterské diplomové práce.

Jedna z prvních etických otázek spočívala v nutnosti zachovat při práci s dotazníkem agrese autorská práva tvůrců BPAQ. Veškerý převod a další použití BPAQ však bylo realizováno v souladu s prohlášením autorů, kteří ve své studii deklarují, že pro využití dotazníku k výzkumným účelům není nutný jejich výslovný souhlas (Buss & Perry, 1992).

Další etickou otázkou byla účast respondentů na výzkumu. V případě prvních dvou výzkumných souborů (běžná populace a policisté) se v případě odevzdání nebo odeslání testové baterie jednalo o explicitně vyjádřenou dobrovolnost a souhlas participantů využít data pro vymezené účely výzkumu a pro diplomovou práci výzkumníka. Respondentům sesbíraným formou tužka/papír byl v době bezprostředně předcházející situaci vyplnění testové baterie sdělen pouze přibližný účel výzkumu (zjišťování běžných lidských reakcí na různé životní situace), aby nedošlo k záměrnému zkreslování poskytovaných dat nežádoucí stylizací, a následně po vyplnění dotazníku jim byla sdělena přesná oblast výzkumu a došlo také k podrobnějšímu vysvětlení, k čemu budou data využita. V případě sběru dat u těchto dvou vzorků formou online nebylo možné ihned po vyplnění dotazníku sdělit přesnější informace, respondentům byly ale nabídnuty dva způsoby, jak kontaktovat realizátora výzkumu s dotazem po bližších výsledcích, a to připsáním poznámky k online dotazníku nebo kontaktováním výzkumníka prostřednictvím uvedených emailových adres. Během celé testové situace byl kladen důraz na možnost respondentů z výzkumu kdykoli odstoupit, a to již v situaci před nebo během vyplňování dotazníku, ale i v okamžiku bezprostředně po vyplnění, nebo v případě administrace testové baterie formou tužka/papír po seznámení s přesným účelem výzkumu. Respondenti také byli důrazně poučeni o tom, že veškeré jimi poskytnuté údaje jsou zcela anonymní (Kobzová, 2017). Anonymita údajů nebyla stoprocentně dodržena v případě, když měli respondenti zájem získat po vyhodnocení studie své vlastní výsledky. V tomto případě k dotazníku uvedli také své jméno nebo kontakt na svoji osobu. Tyto údaje ale poskytli zcela dobrovolně a bylo jich

využito pouze pro účely zaslání zpětných vazeb těmto respondentům. Údaje identifikující respondenty nebyly dále nikde uvedeny a zpracovány tak, aby osobu respondenta ztotožňovaly dalším osobám s výlučnou výjimkou výzkumníka.

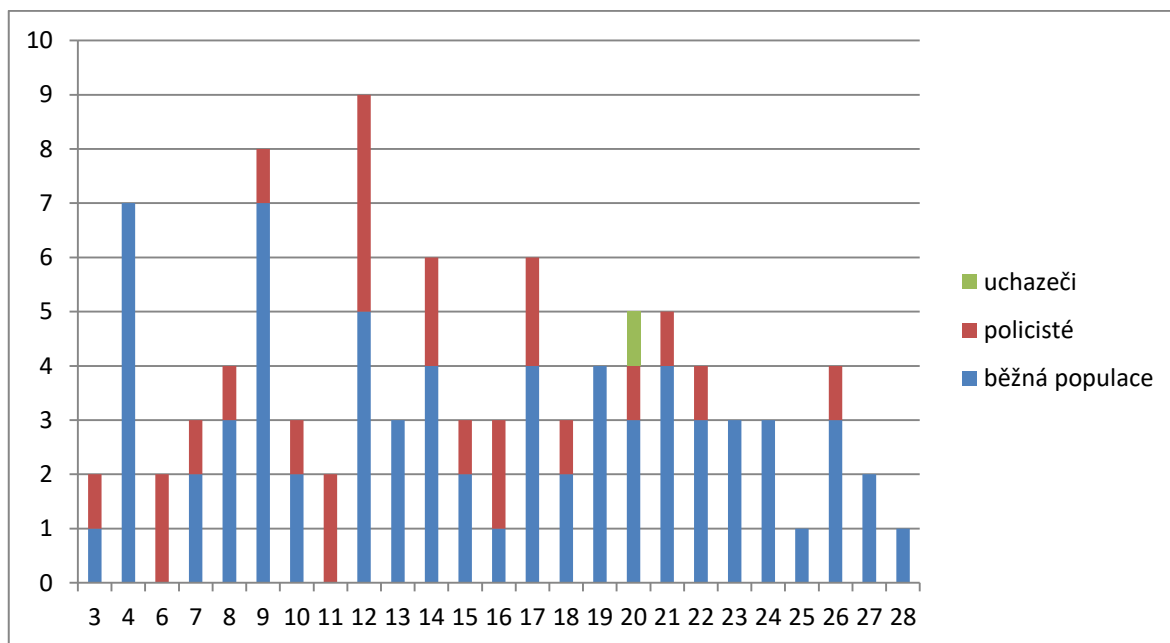
Jiné náležitosti testové situace podstoupili uchazeči k PČR. Předem jim nebyl sdělen důvod administrace naší testové baterie a uchazeči k PČR ji tak považovali za součást psychodiagnostických metod, prostřednictvím kterých dojde k vyhodnocení jejich osobnostní způsobilosti k PČR. Dosáhli jsme tím získání zcela autentických údajů, kdy uchazeči k PČR podávali stejnou úroveň výkonů, jakou by podávali, kdyby tato testová baterie byla skutečně součástí náborových metod, což je jeden z cílů práce, aby bylo možné porovnat tuto výzkumnou skupinu s dalšími skupinami na základě jejich reálných vlastností, které zahrnují i samotnou testovou situaci při náboru. Tento postup byl umožněn z toho důvodu, že je zcela v kompetenci policejního psychologa, jaké diagnostické metody při zjišťování osobnostní způsobilosti zvolí, přičemž se řídí metodickými pokyny Policejního prezidia ČR, etickým kodexem Policie ČR a platnými etickými poznatky v oblasti psychologické diagnostiky. Testová baterie skládající se z dotazníku BPAQ a přidáných položek byla také sice administrována v experimentální verzi a neposkytovala v době sběru dat validní data podložená standardizací, odpovědi uchazečů na jednotlivé otázky však s nimi byly při pohovoru diskutovány a administrace metody tak stejně posloužila jako jeden z podkladů pro rozhodnutí psychologa o osobnostní způsobilosti uchazeče. Získaná data byla navíc hned po ukončení náborové situace anonymizována. Dobrovolnost předcházející vyplnění dotazníku u této skupiny respondentů předpokládáme proto, že uchazeči k PČR jsou předem seznámeni s podmínkami náboru, který obnáší i zjišťování osobnostní způsobilosti. Do této situace vstupují na základě své svobodné volby, a na tomto principu absolvují i proces náboru.

Se všemi získanými daty bylo nakládáno ve shodě se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů. Vzhledem k povaze a dalším náležitostem výzkumu jsme neshledali žádnou újmu, která by mohla respondenty v důsledku účasti na výzkumu ohrožovat (Kobzová, 2017).

7. Analýza dat a její výsledky

V první fázi analýzy dat jsme u všech tří výzkumných souborů provedli analýzu chybějících položek BPAQ. Zjistili jsme, že celkový počet chybějících položek u všech respondentů byl 96, což činilo 0,18 % chybějících informací pro celkový skóre BPAQ. Tyto položky celkem nevyplnilo 80 osob. U výzkumného souboru běžné populace bylo nalezeno celkem 70 chybějících odpovědí, u policistů 25 chybějících položek a u uchazečů 1 chybějící odpověď na položku č. 20. Maximální počet nevyplněných položek vždy u jednoho respondenta nepřesáhl počet 4. Tohoto maximálního počtu však bylo dosaženo pouze v 1 případě. Nejčastěji vynechanou byla položka č. 12, kterou nevyplnilo 9 respondentů. Druhou nejčastěji vynechanou byla položka č. 9, která nebyla vyplněna v 8 případech. Položka č. 4 nebyla vyplněna v 7 případech a položky č. 14 a 17 nebyly vyplněny v 6 případech. Všechny ostatní položky nebyly vyplněny v 5 a méně případech. Položkami, které vynechávali nejčastěji osoby z běžné populace, byly č. 4 a 9. Nejčastěji vynechanou položkou policistů byla položka č. 12. Názorné zobrazení konkrétních vynechání poskytuje graf č. 2.

Graf č. 2: Chybějící odpovědi u položek BPAQ

Pro chybějící hodnoty jsme aplikovali pomocí statistického programu „R“ metodu regresní imputace, abychom zajistili co nejpřesnější celkové skóre agrese. Tento postup jsme

neaplikovali v případě položek, které se zabývají osobnostními rysy respondentů a anamnestickým výskytem agresivního chování, protože pro každý osobnostní rys a vybraný typ agresivního chování byla použita pouze jedna položka, jejíž hodnotu nelze dopočítat na základě jiných námi získaných dat. Dopočítávali bychom tak 100 % informace, kterou by nebylo možné podložit výsledky jiných měření zaměřených na stejnou oblast. Konečná hodnota by pak nevystihovala požadovaný jev a nesplňovala by svůj účel jako validizační kritérium pro BPAQ.

Po úpravě získaných dat jsme ke statistickému zpracování využili program „STATISTICA“. Před přikročením k hlavním analýzám jsme se zabývali metodologickou otázkou, zda se liší vlastnosti výzkumného souboru běžné populace získaného formou online a formou tužka/papír, a zda je možné data považovat vzhledem k celkovým dosaženým skórum u položek BPAQ s ohledem na rozdílnou formu získání za homogenní, a takto s nimi dále pracovat. Pro určení ovlivnění souboru v proměnné pohlaví jako dichotomické proměnné a vzdělání jako kategoriální proměnné jsme použili lineární regresní analýzu. Podle výsledků jsme zjistili, že výzkumný soubor běžné populace se odlišuje v proměnné pohlaví i proměnné vzdělání v závislosti na způsobu administrace, a to na hladině statistické významnosti $p < 0,001$. Podrobnější hodnoty zaokrouhlené na dvě desetinná místa jsou uvedené v tabulkách č. 5 – 7.

Tabulka č. 5: Vlastnosti výzkumného souboru běžná populace vzhledem ke způsobu administrace

Typ proměnné	F	Počet stupňů volnosti	p
Pohlaví	16,58***	1; 876	0,00
Vzdělání	73,42***	1; 876	0,00

*** $p < 0,001$

Tabulka č. 6: Kontingenční tabulka pro proměnné způsob administrace a pohlaví u výzkumného souboru běžná populace

Způsob administrace	Pohlaví		Celkem
	muži	ženy	
Online	171	502	673
Tužka/papír	82	123	205
Celkem	253	625	878

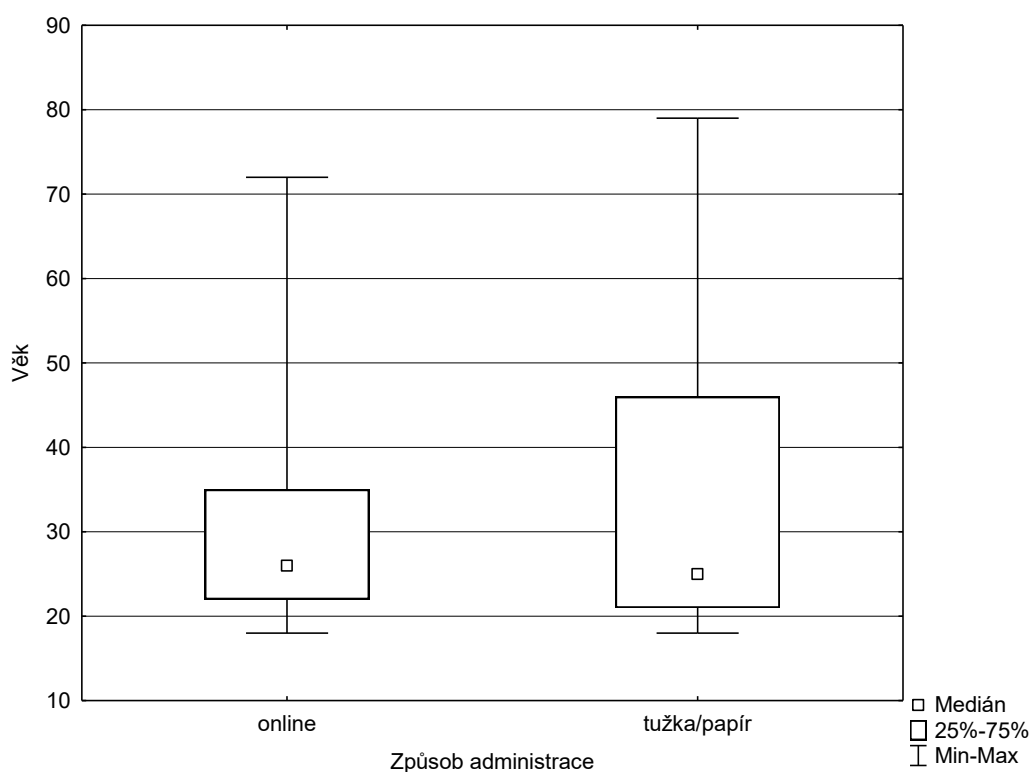
Tabulka č. 7: Kontingenční tabulka pro proměnné způsob administrace a vzdělání u výzkumného souboru běžná populace

Vzdělání	Způsob administrace		Celkem
	online	tužka/papír	
Základní	41	27	68
Střední bez maturity	81	52	133
Střední s maturitou	295	110	405
Vysokoškolské	256	16	272
Celkem	673	205	878

Před zjišťováním odlišností vzhledem k věkovému zastoupení a celkovému skórování respondentů v BPAQ v rámci výzkumného souboru běžné populace v závislosti na způsobu administrace dotazníku, jsme u těchto metrických proměnných ověřovali normální rozložení dat. Protože bylo nalezeno zešikmené rozložení proměnné věk, které nebylo možné napravit logaritmickou transformací nevedoucí k rozdílným výsledkům vzhledem ke statistické významnosti, pro další analýzu této proměnné jsme zachovali data v původní podobě a pro její zpracování použili neparametrickou metodu Mann – Whitney U test.

Výsledek s hodnotami $U = 66201,00$; $p = 0,38$ ukázal, že způsob administrace neovlivňuje výzkumný soubor běžné populace vzhledem k věkovému zastoupení respondentů. Věk respondentů z výzkumného souboru běžné populace, kterým byl dotazník administrován formou online, se pohyboval v rozmezí 18–72 let; $\bar{x} = 30$; $\tilde{x} = 25$; $\hat{x} = 23$. Nejčastější naměřené hodnoty byly 22–36 let. Odlehlé hodnoty byly v rozmezí 54–72 let. Žádné extrémní hodnoty v tomto souboru nebyly zjištěny. Věk respondentů z výzkumného souboru běžné populace, kterým byl dotazník administrován formou tužka/papír, se pohyboval v rozmezí 18–79 let; $\bar{x} = 36$; $\tilde{x} = 24$; $\hat{x} = 23$. Nejčastěji se vyskytující hodnoty byly v rozmezí 21–46 let. Žádné odlehlé ani extrémní hodnoty nebyly nalezeny. Podrobnější distribuci dat zachycuje krabicový graf č. 3.

Graf č. 3: Distribuce proměnné věk v rámci výzkumného souboru běžná populace

Pro zjištění odlišnosti v celkovém skórování v BPAQ u respondentů získaných formou online a formou tužka/papír v rámci výzkumného souboru běžné populace jsme po ověření normálního rozložení dat použili lineární regresní analýzu. Na základě tohoto postupu jsme zjistili, že mezi respondenty existují statisticky významné rozdíly v celkovém skórování v BPAQ v závislosti na způsobu administrace BPAQ, a to s hodnotami $F(1,876) = 24,33$; $p = 0,00$.

Ačkoliv jsme tedy kombinací rozdílného způsobu administrace BPAQ u výzkumného souboru běžné populace získali data od rozličných osob vzhledem k jejich pohlaví a nejvyššímu stupni dosaženého vzdělání, zjistili jsme rovněž odlišnosti ve skórování v BPAQ v závislosti na způsobu administrace, na základě čehož nelze s respondenty v dalších statistických analýzách nakládat jako s homogenní skupinou. Stejný efekt očekáváme také u výzkumného souboru policistů, u kterých došlo rovněž k dvojímu způsobu administrace, avšak které jsme nepodrobili statistické analýze, protože počet policistů získaných formou online čítal pouze 5 osob. Pro účely dalších statistických analýz jsme proto použili regresní očištění a systematickou chybu v podobě vlivu způsobu administrace BPAQ, kterou by byly zatíženy výsledky dalšího testování, jsme odfiltrovali.

Ke zjišťování vlivu jednotlivých proměnných na celkové skórování v BPAQ jsme pro všechna data čítající celkem 1908 respondentů nezávisle na jejich příslušnosti k výzkumnému souboru použili metodu lineární regresní analýzy. V rámci této analýzy se projevil statisticky významný vliv proměnné pohlaví, vzdělání a příslušnosti respondenta k výzkumné skupině na hladině významnosti $p < 0,001$. Můžeme shrnout, že muži dosahovali v průměru vyšších hodnot, než ženy. Osoby s nižší úrovní vzdělání dosahovali vyšších hodnot v celkovém BPAQ než vysokoškoláci. Podle příslušnosti respondentů k výzkumné skupině dosahovali policisté i osoby z běžné populace vyšších hodnot v celkovém BPAQ než uchazeči k PČR. Přibývajícím věkem snižoval hodnotu celkového skóre v BPAQ, tento vliv ale nenabýval statisticky významných hodnot. Podrobnější výsledky jsou zobrazeny v tabulce č. 8. Rozptyl celkového skórování v BPAQ je vysvětlen uvedenými faktory ve 13 % s hodnotami $F(7; 1900) = 41,14$; $p = 0,00$. Pro tuto analýzu neměla proměnná věk adekvátně uspořádaná data.

Tabulka č. 8: Vliv jednotlivých faktorů na celkové skórování v BPAQ

Efekt	Úroveň efektu	BPAQ celkem				
		b	sm. chyba z b	β	sm. chyba z β	p
Absolutní člen		-10,57***	1,39			0,00
Věk		-0,04	0,03	-0,03	0,02	0,23
Pohlaví	muž	4,12***	0,78	0,13	0,03	0,00
	žena	0,00				
Vzdělání	základní	14,07***	1,90	0,17	0,02	0,00
	SŠ bez maturity	7,95***	1,48	0,13	0,02	0,00
	SŠ s maturitou	3,36***	0,77	0,11	0,02	0,00
	vysokoškolské	0,00				
Výzkumný soubor	běžná populace	10,05***	0,89	0,33	0,03	0,00
	policisté	9,54***	1,01	0,24	0,03	0,00
	uchazeči k PČR	0,00				

*** $p < 0,001$

Pro ověření první skupiny námi stanovených hypotéz jsme použili samostatné modely lineární regresní analýzy a zjišťovali jsme rozdíly mezi respondenty v závislosti na jejich příslušnosti k výzkumné skupině. Podle našich předpokladů jsme očekávali, že policisté dosahují vyššího celkového skóre v BPAQ než osoby z běžné populace, uchazeči k PČR

nižšího celkového skóre v BPAQ než policisté a uchazeči k PČR nižšího celkového skóre v BPAQ než osoby z běžné populace.

Výsledky ukázaly, že policisté dosahují v průměru o 0,12 bodů nižšího celkového skóre v BPAQ než osoby z běžné populace, a to bez statistické významnosti s hodnotami $F(1; 1236) = 0,01$; $T(1; 1236) = -0,12$; $p = 0,91$. Uchazeči k PČR dosahují statisticky významně nižšího celkového skóre v BPAQ než policisté, a to v průměru o 9,12 bodů. Tento výsledek byl zjištěn s hodnotami $F(1; 1028) = 125,33$; $T(1; 1028) = -11,20$; $p = 0,00$. Dále bylo zjištěno, že uchazeči k PČR dosahují statisticky významně nižšího celkového skóre v BPAQ než osoby z běžné populace, a to v průměru o 9,14 bodů. Tento výsledek byl zjištěn s hodnotami $F(1; 1546) = 140,13$; $T(1; 1546) = -11,84$; $p = 0,00$.

S cílem detekovat členy jiných bezpečnostních sborů, než je policie, zjistit specifické náležitosti těchto respondentů ve skórování v BPAQ a porovnat je s našimi výzkumnými soubory, jsme do testové baterie administrované běžné populaci v rámci zjišťování sociodemografických údajů zahrnuli také položku dotazující se na tuto skutečnosti. Protože na ni ale odpovědělo pouze 8 respondentů, ze kterých bylo pouze 5 příslušníků jiných bezpečnostních sborů, než policie, získaná data jsme pro náš výzkum vyhodnotily jako statisticky netestovatelná, a to zejména z omezené možnosti zobecnit získané informace na zbývající populaci. V průběhu analýzy dat jsme proto zpracovávali údaje těchto příslušníků v rámci výzkumného souboru běžné populace.

Pro ověřování druhé skupiny námi stanovených hypotéz, a tedy zjišťování toho, zda existují rozdíly mezi muži a ženami v celkovém skórování v BPAQ v závislosti na jejich příslušnosti k výzkumné skupině, jsme do modelu lineární regresní analýzy pro všechny respondenty nezávisle na jejich příslušnosti k výzkumné skupině přidali další proměnnou, a to interakci respondentovi příslušnosti k výzkumnému souboru a pohlaví. Předpokládali jsme, že muži budou dosahovat vyššího celkového skóre v BPAQ než ženy, a to v rámci všech tří výzkumných souborů.

Výsledek s hodnotami $F(9; 1898) = 33,64$; $p = 0,00$ ukázal, že na celkové skórování v BPAQ má statisticky významný vliv interakce skupiny a pohlaví, a to v případě výzkumného souboru policistů. Efekt dalších proměnných zahrnutých v modelu s interakcemi zůstal vzhledem ke statistické významnosti i po zohlednění dalších

kovariancí v porovnání s předešlým modelem zachován. Regresní model s interakcemi vysvětluje shodně s předešlým modelem 13 % celkového skórování v BPAQ. Podrobnější výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 9.

Tabulka č. 9: Vliv jednotlivých faktorů a interakce na celkové skórování v BPAQ

Efekt	Úroveň efektu		BPAQ celkem				
			b	sm. chyba z b	β	sm. chyba z β	p
Absolutní člen			-9,88***	1,60			0,00
Věk			-0,04	0,03	-0,03	0,02	0,21
Pohlaví	muž		3,30*	1,33	0,11	0,04	0,01
	žena		0,00				
Výzkumný soubor	běžná populace		8,85***	1,32	0,29	0,04	0,00
	policisté		14,38***	2,34	0,36	0,06	0,00
	uchazeči k PČR		0,00				
Pohlaví* Skupina	muž	běžná populace	2,96	1,71	0,06	0,04	0,08
		policisté	-5,55*	2,53	-0,13	0,06	0,03
		uchazeči k PČR	0,00				
	žena	běžná populace	0,00				
		policisté	0,00				
		uchazeči k PČR	0,00				
Vzdělání	základní		13,93***	1,90	0,17	0,02	0,00
	SŠ bez maturity		7,70***	1,48	0,13	0,02	0,00
	SŠ s maturitou		3,35***	0,77	0,11	0,02	0,00
	vysokoškolské		0,00				

***p < 0,001; *p < 0,05

Za účelem detailnějšího zjištění rozdílů v celkovém skórování v BPAQ mezi muži a ženami v rámci jednotlivých výzkumných souborů, jsme vytvořili pro každý výzkumný soubor samostatný model lineární regresní analýzy. Podrobnější výsledky ukázaly, že muži z běžné populace dosahovali statisticky vyššího celkového skóre v BPAQ než ženy z běžné populace, a to průměrně o 6,95 bodů. Tento výsledek byl dosažen s hodnotami $F(1; 876) = 30,11$; $T(1; 876) = 5,49$; $p = 0,00$. Statisticky významný rozdíl mezi pohlavími se neprokázal v případě výzkumného souboru policistů. Výsledek této analýzy byl $F(1; 358) = 1,23$; $T(1; 358) = -1,11$; $p = 0,27$. Muži policisté zde měly průměrně o 2,29 bodů méně v celkovém skóre v BPAQ než ženy policistky. V rámci výzkumného souboru uchazečů k PČR muži dosahovali statisticky vyššího celkového skóre v BPAQ než ženy, a to

s hodnotami $F(1; 668) = 14,68$; $T(1; 668) = 3,83$; $p = 0,00$. V průměru se jednalo o rozdíl 4 bodů.

Pro potřeby standardizace jsme vzhledem k předešlým statisticky významným výsledkům (viz tab. č. 8 a 9) vytvořili další samostatné modely lineární regresní analýzy a zjišťovali jsme rozdíly v celkovém skórování v BPAQ u mužů i žen v rámci jednotlivých výzkumných souborů v závislosti na jejich nejvyšším stupni dosaženého vzdělání. Vzhledem ke zjištění statisticky nevýznamného rozdílu v celkovém skórování v BPAQ mezi muži a ženami ve výzkumném souboru policistů jsme pro tento soubor vytvořili nejen lineární regresní model zohledňující proměnnou pohlaví, ale také model bez zohlednění této proměnné.

Výsledky ukázaly, že v rámci výzkumného souboru běžné populace dosahovali muži se středním vzděláním bez maturity a muži se základním vzděláním statisticky vyššího celkového skóre v BPAQ než muži vysokoškoláci. U mužů se středoškolským vzděláním bez maturity byl tento rozdíl průměrně asi o 8,12 bodů a u mužů se základním vzděláním o 15,20 bodů. Muži s maturitou nedosahovali statisticky rozdílných výsledků v porovnání s vysokoškolačky, i když jejich celkové průměrné skóre byly o 3,73 body vyšší než u mužů vysokoškoláků. Zjištění bylo dosaženo s hodnotami $F(3; 249) = 4,72$; $p = 0,00$. U žen z výzkumného souboru běžné populace se prokázalo statisticky významně vyšší celkové skórování v BPAQ u žen s maturitou, se středoškolským vzděláním bez maturity i se základním vzděláním v porovnání s vysokoškolačkami. U žen s maturitou se jednalo o průměrný rozdíl 4,51 bodů, u žen středoškolaček bez maturity o 7,46 bodů a u žen se základním vzděláním o průměrných 14,40 bodů v celkovém skóre v BPAQ v porovnání s ženami vysokoškolačkami. Těchto výsledků bylo dosaženo s hodnotami $F(3; 621) = 12,14$; $p = 0,00$.

V rámci výzkumného souboru policistů nebyl u mužů zjištěn statisticky významný rozdíl v celkovém skóre v BPAQ v závislosti na jejich nejvyšším stupni dosaženého vzdělání. Rozdílné skórování bylo v průměru o 1,32 bodů vyšší u policistů s maturitou než u policistů s vysokoškolským vzděláním. Výsledek byl zjištěn s hodnotami $F(1; 306) = 0,63$; $p = 0,43$. Stejně tak nebyl nalezen statisticky významný rozdíl u žen policistek v závislosti na jejich nejvyšším stupni dosaženého vzdělání. Průměrný rozdíl činil 5,84 bodů ve prospěch policistek s maturitou s hodnotami $F(1, 50) = 3,05$; $p = 0,09$.

Lineární regresní analýza bez zohlednění proměnné pohlaví v rámci výzkumného souboru policistů rovněž nezjistila statisticky významný vliv nejvyšší úrovně dosaženého vzdělání na celkové skórování v BPAQ s výsledkem $F(1; 358) = 1,73; p = 0,19$. Můžeme ale konstatovat, že bez statistické významnosti dosahovali respondenti v rámci výzkumného souboru policistů s maturitou průměrně o 1,99 bodů více v celkovém skóre v BPAQ než policisté s vysokoškolským vzděláním.

U výzkumného souboru uchazečů k PČR byl u mužské části souboru zjištěn statisticky významný rozdíl v celkovém skóre v BPAQ mezi uchazeči s maturitou a uchazeči vysokoškoláky s výsledkem $F(1; 515) = 4,23; p = 0,04$. Rozdíl činil průměrně 2,63 bodů, o které skórovali v celkovém skóre BPAQ uchazeči s maturitou výše. U žen uchazeček k PČR byl zjištěn statisticky významný rozdíl 5,50 bodů, o které dosahovaly ženy s maturitou v celkovém skóre v BPAQ více než ženy uchazečky s vysokoškolským vzděláním. Výsledek byl zjištěn s hodnotami $F(1; 151) = 10,08; p = 0,00$.

Na základě uvedených analýz jsme rozčlenili data pro účely standardizace. Normy jsme tak vytvořili podle příslušnosti respondentů k jejich výzkumné skupině, přičemž v rámci výzkumného souboru běžné populace a uchazečů k PČR jsme data rozdělili také v závislosti na pohlaví a nejvyšším stupni dosaženého vzdělání. Tabulky vytvořených norem jsou dostupné v přílohách č. 3 – 5.

Rozdílné skórování mužů a žen jsme zjišťovali prostřednictvím lineární regresní analýzy také v rámci jednotlivých škál BPAQ, a to pro všechny respondenty bez ohledu na jejich příslušnost k výzkumnému souboru. Podle této analýzy muži dosahovali v porovnání s ženami statisticky vyšších hodnot na škále fyzická agrese a statisticky nižších hodnot na škále zlost. Tato zjištění byla na hladině významnosti $p < 0,001$. Muži také dosahovali vyšších skóru na škále verbální agrese a nižších skóru na škále nepřátelství bez statistické významnosti. Podrobnější výsledky zobrazuje tabulka č. 10.

Tabulka č. 10: Rozdíly ve skórování u mužů a žen u jednotlivých škál BPAQ

Název škály	Úroveň efektu	b	sm. chyba z b	β	sm. chyba z β	p
Fyzická agrese	muž	2,02***	0,27	0,17	0,02	0,00
	žena	0,00				
Verbální agrese	muž	0,27	0,14	0,04	0,02	0,05
	žena	0,00				
Nepřátelství	muž	-0,37	0,26	-0,03	0,02	0,15
	žena	0,00				
Zlost	muž	-1,19***	0,23	-0,12	0,02	0,00
	žena	0,00				

***p < 0,001

Prostřednictvím analýzy položek jsme zjišťovali vnitřní konzistenci BPAQ. Cronbachova alfa byla zjištěna ,76 pro faktor fyzická agrese, ,54 pro faktor verbální agrese, ,80 pro faktor zlost a ,75 pro faktor nepřátelství. Celková Cronbachova alfa měla hodnotu ,88. Průměrně dosahovali respondenti nezávisle na příslušnosti k výzkumnému souboru na škále fyzická agrese 18 bodů; SD = 6, na škále verbální agrese průměrně 14 bodů; SD = 3, na škále zlost 14 bodů; SD = 5 a na škále nepřátelství průměrně 22 bodů; SD = 6. Celkově dosahovali respondenti v průměru 73 bodů; SD = 16. Podrobnější výsledky položkové analýzy u jednotlivých faktorů jsou s hodnotami zaokrouhlenými na dvě desetinná místa uvedené v tabulkách č. 11 – 14.

Tabulka č. 11: Analýza položek pro faktor BPAQ fyzická agrese

Číslo položky	Prům. po odstr.	Sm. odch po ods.	Prv-Celk korel.	Alfa po odstr.
2	15,58	5,46	0,29	0,76
5	16,84	5,23	0,42	0,74
8	17,29	5,37	0,49	0,73
11	17,21	5,35	0,49	0,73
13	17,07	5,15	0,68	0,70
16	15,94	5,39	0,28	0,77
22	15,88	5,28	0,40	0,75
25	17,14	5,18	0,61	0,71
29	17,51	5,54	0,43	0,74

Cronbachova alfa = ,76; \bar{x} = 18,30; SD = 5,83.

Tabulka č. 12: Analýza položek pro faktor BPAQ verbální agrese

Číslo položky	Prům. po odstr.	Sm. odch po ods.	Prv-Celk korel.	Alfa po odstr.
4	9,82	2,80	0,13	0,58
6	11,73	2,59	0,36	0,45
14	10,63	2,43	0,39	0,42
21	11,16	2,59	0,33	0,47
27	12,01	2,62	0,32	0,47

Cronbachova alfa = ,54; \bar{x} = 13,94; SD = 3,38.

Tabulka č. 13: Analýza položek pro faktor BPAQ zlost

Číslo položky	Prům. po odstr.	Sm. odch po ods.	Prv-Celk korel.	Alfa po odstr.
1	13,43	4,66	0,51	0,78
9	13,30	4,77	0,44	0,79
12	12,87	4,57	0,49	0,79
18	13,85	4,71	0,62	0,77
19	12,81	4,70	0,46	0,79
23	13,37	4,43	0,67	0,75
28	13,55	4,57	0,60	0,76

Cronbachova alfa = ,80; \bar{x} = 15,16; SD = 5,40.

Tabulka č. 14: Analýza položek BPAQ pro faktor nepřátelství

Číslo položky	Prům. po odstr.	Sm. odch po ods.	Prv-Celk Korel.	Alfa po odstr.
3	17,19	5,23	0,35	0,74
7	18,30	5,17	0,43	0,73
10	17,28	5,25	0,32	0,75
15	17,89	5,12	0,43	0,73
17	17,48	5,03	0,51	0,71
20	18,05	5,04	0,55	0,70
24	18,11	5,15	0,48	0,72
26	18,06	5,07	0,51	0,71

Cronbachova alfa = ,75; \bar{x} = 22,48; SD = 5,60.

Vzhledem ke snaze zahraničních studií zkrátit BPAQ na 12 položek, jsme tyto aspirace následovali a na našich datech prostřednictvím položkové analýzy otestovali také vnitřní

konzistenci zkráceného modelu. Ten obsahuje položky č. 11, 13 a 25 pro faktor fyzické agrese, položky č. 6, 21 a 27 pro faktor verbální agrese, položky č. 12, 18 a 28 pro faktor zlost a položky č. 7, 17 a 24 pro faktor nepřátelství. Položková analýza pro zkrácený model zjistila hodnotu Cronbachovy alfy ,75 pro faktor fyzická agrese, ,56 pro faktor verbální agrese, ,65 pro faktor zlost a ,63 pro faktor nepřátelství. Celková Cronbachova alfa pro zkrácený model byla ,82. Podrobnější hodnoty zaokrouhlené na dvě desetinná místa zobrazuje tabulka č. 15.

Tabulka č. 15: Analýza položek zkráceného modelu BPAQ

Faktor	Číslo položky	Prům. po odstr.	Sm. odch. Po odst.	Prv-Celk korel.	Alfa po odstr.
Fyzická agrese	11	3,40	1,92	0,50	0,75
	13	3,26	1,74	0,65	0,58
	25	3,33	1,76	0,60	0,65
Verbální agrese	6	4,51	1,59	0,41	0,40
	21	3,94	1,65	0,31	0,55
	27	4,79	1,61	0,39	0,42
Zlost	12	3,66	1,73	0,43	0,62
	18	4,64	2,02	0,46	0,57
	28	4,34	1,80	0,52	0,46
Nepřátelství	7	5,08	2,02	0,36	0,64
	17	4,26	1,82	0,50	0,44
	24	4,89	1,97	0,47	0,49

Za účelem určení platnosti třetí a čtvrté skupiny stanovených hypotéz, a tedy ověření obsahové validity BPAQ, jsme vzhledem k přítomnosti odlehlých hodnot ve výzkumných souborech použily Spearmanovy korelace. Zjišťovali jsme tak, jakým způsobem souvisí přidané položky vystihující určitý osobnostní rys nebo anamnestický výskyt agresivního chování v životě respondentů s jejich skórováním v BPAQ. Na základě výsledků můžeme shrnout, že všechny přidané položky velmi vysoce signifikantně korelovaly s celkovým skóre dosaženým v BPAQ. Nejvyšší pozitivní souvislosti dosahovalo celkové skóre v BPAQ s přidanými položkami vystihujícími osobnostní rys impulzivita a zjišťující anamnestický výskyt verbální agrese v životě respondentů. Tyto korelace byly středně vysoké. Naopak nejvíce negativní korelace celkového skóre v BPAQ se prokázala s položkami vystihujícími osobnostní rys asertivity a sociability. Položka vystihující osobnostní rys plachost nejvíce negativně korelovala s faktorem nepřátelství, položka

vystihující soutěživost nejvíce pozitivně korelovala s faktorem verbální agrese, položka vystihující asertivitu a společenskost nejvíce negativně korelovala s faktorem zlost a naopak nejvíce pozitivně s tímto faktorem korelovala položka vystihující osobnostní rys impulzivitu. Sociabilita nejvíce negativně korelovala s faktory zlost i nepřátelství. Položka zjišťující anamnestický výskyt fyzické agrese nejvíce pozitivně korelovala s faktorem pro fyzickou agresi a položka vystihující anamnestický výskyt verbální agrese nejvíce pozitivně korelovala s faktorem zlost. Podrobnější hodnoty pro jednotlivé položky a faktory BPAQ jsou uvedeny zaokrouhlené na dvě desetinná místa v tabulce č. 16 a 17.

Tabulka č. 16: Spearmanovy korelační koeficienty pro přidané položky a BPAQ

Číslo přidané položky v testové baterii	Osobnostní rys nebo druh chování	Spearmanův korelační koeficient pro škály BPAQ				Spearmanův korelační koeficient pro BPAQ celkem
		fyzická agrese	verbální agrese	zlost	nepřátelství	
30	plachost	-0,02	-0,03	-0,13***	-0,23***	-0,15***
31	soutěživost	0,16***	0,22***	0,09***	0,11***	0,17***
32	asertivita	-0,07**	0,03	-0,26***	-0,20***	-0,18***
33	impulzivita	0,25***	0,29***	0,48***	0,37***	0,46***
34	společenskost	-0,14***	0,01	-0,15***	-0,13***	-0,15***
35	sociabilita	-0,13***	0,03	-0,19***	-0,19***	-0,17***
36	fyzická agrese	0,54***	0,25***	0,17***	0,16***	0,35***
37	verbální agrese	0,38***	0,34***	0,40***	0,35***	0,46***

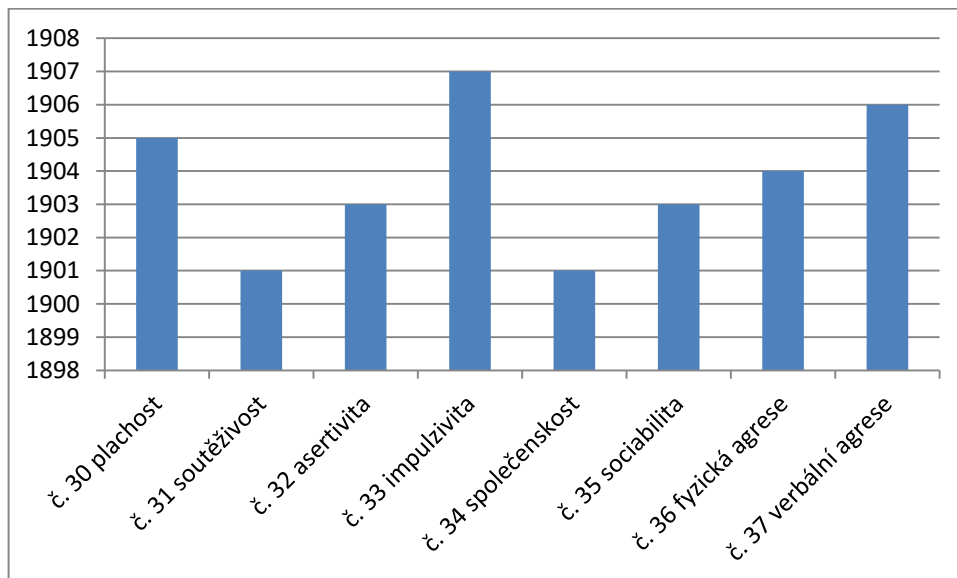
***p < 0,001; **p < 0,01; *p < 0,05

Tabulka č. 17: P-hodnoty pro Spearmanovy korelační koeficienty přidaných položek a BPAQ

Číslo přidané položky v testové baterii	Osobnostní rys nebo druh chování	P-hodnota Spearmanova korelačního koeficientu pro škály BPAQ				P-hodnota Spearmanova korelačního koeficientu pro BPAQ celkem
		fyzická agrese	verbální agrese	zlost	nepřátelství	
30	plachost	0,35	0,19	0,00	0,00	0,00
31	soutěživost	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
32	asertivita	0,00	0,14	0,00	0,00	0,00
33	impulzivita	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
34	společenskost	0,00	0,60	0,00	0,00	0,00
35	sociabilita	0,00	0,16	0,00	0,00	0,00
36	fyzická agrese	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
37	verbální agrese	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Protože pro Spearmanovy korelace nebyli z důvodu nevyplnění některých položek použiti všichni získaní respondenti nezávisle na jejich příslušnosti k výzkumné skupině (celkem 1908 osob), celkové počty osob, které byly zahrnuty do korelačních analýz, uvádíme vždy pro konkrétní položku v grafickém znázornění č. 4. Celkem bylo zjištěno 34 chybějících položek, které vynechalo v součtu 25 osob. Jako nejčastěji nevyplněnou byly položky č. 31 a 34, které vystihují osobnostní rys soutěživost a společenskost. Tyto položky nebyly vyplněny v 7 případech. Jako druhé nejméně vyplňované se projevíly položky č. 32 a 35, které vystihují osobnostní rys asertivita a sociabilita. Tyto položky nevyplnilo celkem 5 respondentů.

Graf č. 4: Počet respondentů zahrnutých do korelačních analýz podle přidané položky

8. K platnosti hypotéz

Na základě uvedených postupů a statistických analýz uvádíme výsledná tvrzení vztahující se ke stanoveným hypotézám.

Hypotéza 1 a)

Policisté dosahují statisticky vyššího celkového skóre v BPAQ než osoby z běžné populace.

Hypotézu nepřijímáme.

Hypotéza 1 b)

Uchazeči k PČR dosahují statisticky nižšího celkového skóre v BPAQ než policisté.

Hypotézu přijímáme.

Hypotéza 1 c)

Uchazeči k PČR dosahují statisticky nižšího celkového skóre v BPAQ než osoby z běžné populace.

Hypotézu přijímáme.

Hypotéza 2 a)

Muži z běžné populace dosahují statisticky vyššího celkového skóre v BPAQ než ženy z běžné populace.

Hypotézu přijímáme.

Hypotéza 2 b)

Muži policisté dosahují statisticky vyššího celkového skóre v BPAQ než ženy policistky.

Hypotézu nepřijímáme.

Hypotéza 2 c)

Muži z řad uchazečů k PČR dosahují statisticky vyššího celkového skóre v BPAQ než ženy z řad uchazečů k PČR.

Hypotézu přijímáme.

Hypotéza 3 a)

Celkové skóre na škále nepřátelství v BPAQ pozitivně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující osobnostní rys plachosti.

Hypotézu nepřijímáme.

Hypotéza 3 b)

Celkové skóre v BPAQ pozitivně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující osobnostní rys soutěživosti.

Hypotézu přijímáme.

Hypotéza 3 c)

Celkové skóre v BPAQ pozitivně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující osobnostní rys asertivity.

Hypotézu nepřijímáme.

Hypotéza 3 d)

Celkové skóre v BPAQ pozitivně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující osobnostní rys impulzivitu.

Hypotézu přijímáme.

Hypotéza 3 e)

Celkové skóre na škále nepřátelství v BPAQ negativně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující osobnostní rys společenskosti.

Hypotézu přijímáme.

Hypotéza 3 f)

Celkové skóre v BPAQ negativně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující osobnostní rys sociability.

Hypotézu přijímáme.

Hypotéza 4 a)

Celkové skóre v BPAQ pozitivně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující anamnestický výskyt fyzické agrese v životě respondenta.

Hypotézu přijímáme.

Hypotéza 4 b)

Celkové skóre v BPAQ pozitivně koreluje s dosaženým skórem u položky vystihující anamnestický výskyt verbální agrese v životě respondenta.

Hypotézu přijímáme.

8. Diskuze

Při výběru příslušníků k bezpečnostním sborům je nutné, aby úspěšní kandidáti splňovali zákonem stanovené požadavky (Zákon č. 361/2003 Sb.), mezi které patří také vymezené náležitosti osobnostní způsobilosti (Vyhláška č. 487/2004). Pro efektivní uplatňování psychodiagnostických metod je však současně nutné při jejich vyhodnocování zohlednit reálné charakteristiky, kterými se příslušníci plnící nároky služby u bezpečnostních sborů vyznačují (např. International Association of Chiefs of Police, 2009), a tedy charakteristiky, které jsou pro výkon služby žádoucí. Z důvodu zastarávání používaných metod při náboru k PČR vytvořilo Policejní prezidium poptávku po novějších metodách, na základě čehož vznikla zakázka, na převod, překlad a standardizaci dotazníku zjišťujícího agresivitu. Na tuto zakázku částečně reaguje náš předchozí výzkum (Kobzová, 2017), v rámci kterého došlo k překladu BPAQ, jeho převodu do českého prostředí a zjištění jeho specifík při využití během náboru k PČR. Současná studie na tento výzkum navázala jeho replikací na rozšířeném výzkumném vzorku a následně standardizací.

Na základě teoretických východisek jsme očekávali, že policisté disponují oproti osobám z běžné populace vyšší mírou agrese. Úspěšný příslušník musí být totiž schopen adekvátně fungovat ve službě, jejíž součástí jsou fyzicky náročné služební úkony (Zákon č. 17/2012 Sb.; Zákon č. 273/2008 Sb.; Zákon č. 555/1992 Sb.) vyžadující vyšší úroveň fyzické zdatnosti, která může být spojená se zvýšenou mírou testosteronu v krvi příslušníka (Delvill, Mansour, & Ferris, 1996). Charakteristiky práce také obnáší službu v hierarchickém prostředí, nejistotu, často se měnící podmínky a nebezpečné nebo stresové situace (Kirschmanová, 2015). Zvýšenou míru agrese u příslušníků jsme předpokládali také v důsledku osobnostních charakteristik podněcujících vyhledávání těchto pracovních podmínek, které samy o sobě mohou potencovat nebo iniciovat agresivitu (např. Salters-Pednault, Reuf, & Orr, 2010; Detrick & Chibnall, 2013; Barrick a Mount, 1991; Buss & Perry, 1992). Z těchto důvodů jsme v rozporu s našimi předchozími výsledky (Kobzová, 2017) očekávali, že se při testování na větší populaci policistů tento předpoklad projeví v jejich skórování v BPAQ, protože příslušníky PČR testová situace nijak neohrožovala a zjištěný výsledek pro ně neznamenal případné výhody nebo sankce. Neočekávali jsme tedy, že budou mít tendenci své výsledky nikterak zkreslovat.

Ačkoliv jsme podobně zvýšenou mírou agrese očekávali také u uchazečů k PČR vzhledem k tomu, že by se mělo jednat o jedince, kteří by se svými vlastnostmi měli podobat příslušníkům PČR, pakliže mají zájem o stejný druh služby, jejich výsledky dosažené v BPAQ jsme naopak očekávali v porovnání s policisty i běžnou populací nižší. Hlavním důvodem byl předpoklad, že ať už ve výsledku vhodní nebo nevhodní uchazeči k PČR budou v situaci náboru při vyplňování psychodiagnostických metod uplatňovat sociálně žádoucí odpovědi (Detrick, Chibnall, & Call, 2010; Paulhus, 2002).

Navzdory našim očekáváním a teoretickým východiskům jsme podle našich výsledků, shodně s naším předchozím výzkumem (Kobzová, 2017) zjistili, že policisté nedosahovali vyššího skórování v BPAQ, než osoby z běžné populace. Naopak celkové skóre v BPAQ bylo bez statistické významnosti u policistů v průměru nižší než u běžné populace. Tento výsledek ale nepřipisujeme projevu skutečné úrovně agrese. Na základě teoretických východisek stále předpokládáme, že policisté disponují zvýšenou mírou agrese, protože charakteristika práce policistů ji alespoň v určitých situacích vyžaduje. Předpokládáme, ale že zvýšená úroveň se u policistů nemusela projevit z toho důvodu, že policisté dokážou svoji vyšší tendenci k agresi v žádoucích situacích účelně tlumit. Proto je možné, že ji BPAQ prostřednictvím svých položek nebyl schopen zachytit. Dalším důvodem může být vliv SDR nebo jiného záměrného zkreslení výsledků. Ačkoliv jsme u policistů tyto vlivy neočekávali, protože výsledek naší studie pro ně neměl žádný dopad a jimi poskytované údaje byly dobrovolné a zcela anonymní, podle našeho názoru si policisté i přes opakovaná ujištění nebyli jisti, co od výsledků testování očekávat. Naše domněnky dokreslují častá sdělení policejních psychologů, kteří popisují nedůvěru, kterou mají policisté ve vztahu k psychologům nebo k vyplňování psychologických testů. Jako velkou nevýhodu výzkumu tak shledáváme fakt, že výzkumný soubor policistů bylo možné získat převážně osobou policejního psychologa nebo osobou pro ně neznámého výzkumníka. Policisté tak mohli poskytovat sociálně žádoucí odpovědi se záměrem, aby konkrétním jedincům nehrozily případné sankce, nebo aby neodhalili „osobnost policistů“, a proto ji prezentovali v jiném, tedy sociálně žádoucím světle. Za stejným účelem mohli výsledky zkreslovat záměrným označováním náhodných nebo extrémních hodnot. Ke zkreslování mohlo dojít také v důsledku nízké motivovanosti policistů, kteří nemuseli považovat za podstatné označovat v dotazníku pravdivé odpovědi. Vzhledem k povaze dotazníku nepovažujeme za obtížné odhadnout záměr položek a nastylizovat odpovědi zkresleně nebo sociálně co nejvíce přijatelně. Celou problematiku získávání dat od policistů dokresluje nízká ochota policistů

spolupracovat při vyplňování testové baterie a zároveň největší odpad testovaných policistů, který souvisel zejména s nadměrným vynecháváním položek.

Na základě zjištěných výsledků můžeme shrnout, že uchazeči k PČR dosahovali rovněž shodně s naším předchozím výzkumem (Kobzová, 2017) statisticky významně nižších hodnot, než policisté a současně než osoby z běžné populace. Tento výsledek připisujeme v souladu s naším očekáváním tendenci uchazečů jevit se v náborové situaci „v lepším světle“. Na absenci tohoto vlivu by bylo možné usuzovat, kdyby se uchazeči ve svých výsledcích výrazně neodlišovali od běžné populace nebo příslušníků PČR. Tuto skutečnost by bylo možné vysvětlit tím, že vedle osob vhodných k policii nábor absolvují i uchazeči, kteří jsou k policii nevhodní a disponují tak vlastnostmi průměrně se vyskytujícími spíše v jednom nebo v druhém výzkumném souboru. Naopak by při absenci SDR mohli uchazeči k PČR dosahovat také průměrně vyšších hodnot, než osoby z běžné populace nebo policisté, a to z toho důvodu, že by se osoby jednoznačně nevhodné pro službu u PČR mohli vyznačovat nadměrnou agresí nebo se stylizovat do role obzvláště průbojných jedinců, aby prezentovali schopnost zvládnout nároky služby u PČR. Na základě našich výsledků ale ani k jednomu z výše uvedených efektů nedošlo. Stejně tak uvážíme-li možnost, že by průměrné výsledky, kterých policisté v BPAQ dosahovali, odrážely skutečnou úroveň jejich agrese, výsledky uchazečů by při absenci SDR nemohly být statisticky významně nižší než u výzkumného souboru policistů. Z těchto důvodů, a také z důvodu jasného zaměření položek BPAQ hodnotíme, že se uchazeči v náborové situaci jednoznačně snaží stylizovat do role málo agresivních jedinců. Vliv jiného zkreslení nepředpokládáme, protože podle nulového odpadu respondentů v důsledku vynechávání položek soudíme na velmi vysokou motivovanost uchazečů k PČR vyplnit všechny dotazníky a při výběrové situaci uspět, což logicky vyplývá z podstaty výběrové situace.

Kromě rozdílů ve skórování v celkovém BPAQ mezi jednotlivými výzkumnými soubory se také potvrdilo (viz Kobzová, 2017), že celkové skórování v BPAQ ovlivňuje příslušnost respondenta k pohlaví a nejvyšší úroveň jeho dosaženého vzdělání. Bez zohlednění příslušnosti respondenta k výzkumnému souboru dosahovali muži v průměru vyšších výsledků v celkovém BPAQ než ženy a osoby s nižším vzděláním dosahovali v porovnání s osobami s vyšším vzděláním vyšších hodnot v BPAQ. Vyšší skórování v celkovém BPAQ u mužů našli také autoři BPAQ Buss a Perry (1992). Ve shodě s nimi a dalšími autory (např. Ang, 2007; Demirtas – Madran, 2013; Kobzová, 2017) bylo také u mužů

zjištěno vyšší skórování na škále fyzická agrese. U žen bylo v rámci našeho výzkumu naopak dosaženo signifikantně vyšších hodnot na škále zlost a vyšších hodnot na škále nepřátelství, i když bez statistické významnosti. Na základě těchto výsledků se domníváme, že ačkoliv se mohou muži jevit jako více agresivní, jejich agrese je pouze více nebo častěji „vidět“, protože se projevuje ve formě fyzické agrese, ale agresivnější vzhledem ke svému emočnímu a kognitivnímu naladění jsou spíše ženy. Nepředpokládáme, že by rozdíly v celkovém skórování v BPAQ u osob s rozdílným stupněm dosaženého vzdělání byly způsobeny jejich rozdílnou úrovní intelektu (např. Zajenkowski & Zajenkowska, 2015). Domníváme se ale, že nižší hodnoty agrese, které vykazují osoby s vyšší úrovní dosaženého vzdělání, jsou důsledkem osobnostních charakteristik typických pro osoby, které jsou spojené s vůlí a výdrží odrážející se v dokončení určité úrovně vzdělání a toho, že tyto osoby mohou mít větší rozhled a více informací z různých oblastí. Díky tomu mohou umět s vlastními negativními emocemi nebo kognitivním nastavením účelněji pracovat než osoby s nižší úrovní dosaženého vzdělání. Skutečnost, že se v průběhu statistického zpracování neprojevil vliv věku respondentů na jejich skórování v BPAQ, připisujeme tomu, že se v případě agrese jedná o přetrvávající tendenci, která se v průběhu života u lidí podstatně nemění. V případě zjišťování vlivu věku na skórování v BPAQ u respondentů mladších 18 let však předpokládáme, že by bylo dosaženo jiného výsledku, a to nejen z důvodu zjištěného vlivu vzdělání, ale také v důsledku povšechného dozrávání těchto mladších jedinců.

V rámci našeho výzkumu považujeme za zajímavé, že ačkoli se výše zmíněný trend rozdílného skórování v celkovém BPAQ u mužů a žen projevil při zohlednění příslušnosti respondenta k výzkumné skupině u výzkumného souboru běžné populace a uchazečů k PČR, rozdíly u policistů a policistek byly nalezeny opačné. Podle našich výsledků policisté dosahovali v průměru o 2 body méně v celkovém BPAQ než policistky, i když bez statistické významnosti. Rovněž u výzkumného souboru policistů nebyl nalezen rozdíl mezi respondenty vzhledem k úrovni jejich dosaženého vzdělání, a to při zohlednění i bez zohlednění pohlaví respondentů. Tento výsledek může být způsoben tím, že se v případě policistů jedná o natolik specifickou homogenní skupinu, že se rozdíly u respondentů v rámci skupiny mohou stírat. Spíše ale výsledek připisujeme již zmiňovanému vlivu SDR. Při zohlednění všech uvedených výsledků vyvozujeme, že výzkumný soubor policistů nejenom vykazuje ovlivnění SDR, ale tento vliv se projevuje dokonce silněji než v případě uchazečů k PČR, pro které výsledek dotazníku v náborové situaci představuje jednoznačný

úspěch nebo neúspěch. Stejně tak na základě průběžného statistického zpracování předpokládáme, že se zvětšujícím se vzorkem výzkumného souboru policistů by se vliv SDR více projevoval.

V průběhu statistického testování se u respondentů v rámci výzkumného souboru běžné populace při jejich skórování v BPAQ projevil na rozdíl od našich předchozích zjištění (Kobzová, 2017) také vliv způsobu, jakým jim byl dotazník administrován. Osoby z běžné populace, které vyplňovali dotazník formou tužka/papír tak dosahovali v celkovém BPAQ průměrně vyšších hodnot než osoby, kterým byl dotazník administrován formou online. Předpokládáme, že tento výsledek byl zjištěn na základě nevyrovnaného poměru zastoupení mužů a žen a osob s jednotlivými úrovněmi nejvyššího dosaženého vzdělání u zvolených způsobů administrace. To dokládá skutečnost, že způsob administrace měl statisticky významný vliv na distribuci respondentů v souboru běžné populace vzhledem k jejich pohlaví i nejvyššímu stupni dosaženého vzdělání. Popsaných výsledků mohlo být dosaženo také v důsledku toho, že distribuce dotazníku formou tužka/papír probíhala mimo jiné také v místech, kde se pohybují spíše aktivnější a dynamičtější osobnosti, jako je například sportovní nebo restaurační zařízení specializované pro fanoušky motocyklů. Na základě uvedeného můžeme však konstatovat, že pomocí dvojího způsobu administrace se nám podařilo získat do výzkumného souboru osoby s rozličnými charakteristikami. Systematickou chybu v podobě vlivu způsobu administrace jsme pro účely statistického zpracování dat u všech výzkumných souborů odfiltrovali regresním očištěním

Ověřováním vnitřní konzistence, a tedy reliability BPAQ, jsme na základě dosažených hodnot Cronbachovy alfy zjistili vysokou konzistenci BPAQ, která se projevila také u faktoru fyzická agrese, zlost a nepřátelství. Shodně s naším předchozím výzkumem (Kobzová, 2017) bylo u všech faktorů dosaženo nižších hodnot Cronbachovy alfy než v případě původní studie Busse a Perryho (1992), ale v porovnání se zahraničními výzkumy (např. Demirtas-Madran, 2013; Harris, 1997) byly u některých faktorů zjištěny hodnoty dokonce vyšší. Vzhledem k tomu, že u zmiňovaných zahraničních studií došlo také k překladu a převodu dotazníku a následnému prokázání jeho validity i s nižšími hodnotami Cronbachovy alfy u některých faktorů, hodnotíme, že náš dotazník dostatečně zachovává funkci původního BPAQ. Naš předpoklad zachování funkce podporují také výsledky, které byly zjištěny u mužů a žen, a které jsou shodné se zjištěními Busse a Perryho (1992) a dalších výzkumníků (např. Ang, 2007).

V reflexi na jiné výzkumy jsme zkoumali také vnitřní konzistenci u zkráceného, tedy 12 položkového BPAQ. Výsledky naší české verze BPAQ zjistily u kratší verze celkově nižší vnitřní konzistenci. V rámci faktorů se nižší vnitřní konzistence projevila u faktorů fyzická agrese, zlost a nepřátelství. U faktoru verbální agrese byla naopak prokázána mírně vyšší konzistence. Pro další používání BPAQ na české populaci tak doporučujeme jako vhodnější používání původního 29 položkového dotazníku.

Dotazník BPAQ shledáváme v naší české verzi v souladu s našim předchozím výzkumem (Kobzová, 2017) jako srozumitelný, a to nejen na základě zjištěné vnitřní konzistence, ale také na základě malého množství položek, které respondenti během výzkumu vynechávali. Tato vynechání navíc nebyla koncentrována pouze na některé konkrétní položky. Ani při kvalitativní analýze se neobjevila hodnocení respondentů, která by se vyjadřovala k nesrozumitelnosti položek. Možnost poznámky k online dotazníku pouze někteří respondenti využili k okomentování toho, že je dotazník zaměřený spíše na fyzickou agresi a nezjišťuje „*psychickou agresi, která je mnohem závažnější*“. Podobný výrok se objevil ve své obměně nezávisle u více respondentů. V tomto případě se jedná ale o komentáře směřované k podstatě dotazníku, nikoli k jeho chybně formulovaným položkám.

Na vnitřní validitu přeloženého a převedeného BPAQ usuzujeme na základě dosažené vnitřní konzistence a na základě korelací, které zjišťovaly vztah výsledků dosažených v BPAQ s přidanými položkami. Skórování v BPAQ souviselo ve čtyřech případech s přidanou položkou vystihující určitý osobnostní rys stejným způsobem, jako v jiných studiích skórování v BPAQ souviselo se stejným osobnostním rysem, který byl zjišťován prostřednictvím standardizované metody. Konkrétně se jedná o pozitivní souvislost BPAQ s položkou vystihující soutěživost a impulzivitu a o negativní souvislost s položkou vystihující společenskost a sociabilitu. Překvapivým výsledkem je negativní souvislost naměřených hodnot pomocí BPAQ s položkou vystihující asertivitu. Kromě studií, které s tímto osobnostním rysem našly s BPAQ souvislost (např. Buss & Perry, 1992), se totiž i někteří autoři zabývající se tématem agrese pokoušejí některé formy agresivního chování formulovat přímo jako asertivitu (např. Čermák, 1999 a; Martínek, 2009). Jako vysvětlení tohoto výsledku se však nabízí, že ačkoliv se asertivní lidé mohou jevit jako agresivnější, protože se mohou v porovnání s jinými lidmi chovat „dravěji“, jedná se pouze o jedince, kteří dokáží své chování dostatečně modifikovat do podoby zdravého sebevědomí a sebeprosazení. Jedná se tak o chování, které záměrně nepoškozuje druhého, a tudíž toto

chování nemůžu být vzhledem k podobě dotazníku BPAQ zaznamenáno. Nepředpokládanou negativní souvislost s položkou vystihující plachost nepovažujeme za podstatnou, protože s tímto rysem nebyly hodnoty zjištěné v rámci BPAQ žádnou studií porovnávány. Tato položka byla přidána v rámci naší studie pouze jako protikladná vlastnost k osobnostnímu rysu společenskosti, protože jsme očekávali, že by hodnoty naměřené v BPAQ s tímto opačným rysem měly analogicky souviset opačně. To se však neprokázalo. Tento výsledek může naznačovat, že položka zahrnutá v naší testové baterii zjišťovala rys plachosti nevhodným způsobem, nebo že konkrétně osobnostní rys plachosti může s hodnotami naměřenými v BPAQ souviset zcela individuálním způsobem. Pro vnitřní validitu BPAQ hovoří také souvislost hodnot naměřených v BPAQ se skórováním v položkách zjišťujících anamnestických výskyt verbální a fyzické agrese v životě respondentů.

Limitem zůstává stejně jako v našem předchozím výzkumu (Kobzová, 2017) nemožnost kromě přidaných položek srovnat přeložený a převedený BPAQ s jinou u nás standardizovanou metodou zjišťující agresi. Tento cíl shledáváme jako vhodný námět pro další zkoumání BPAQ v českém prostředí. Pro srovnávání však považujeme za nevhodnou metodu B-D-I, ze které je BPAQ částečně konstruováno. V souladu s limity samotného dotazníku, jak jej formulují Buss a Perry (1992) také konstatujeme, že není jasné, zda se vzhledem k povaze dotazníku, kdy jsou odpovědi získávané sebesposuzováním, naměřená agrese prostřednictvím BPAQ objeví také v jiných metodách.

Jako hlavní limit našeho výzkumu hodnotíme malý a nereprezentativní vzorek běžné populace a policistů, který jsme použili pro standardizaci BPAQ. Abychom zajistili co největší možné výzkumné soubory, oslovili jsme každého, kdo byl vzhledem k časovým a prostorovým možnostem dostupný. Pro sběr dat jsme také u těchto výzkumných souborů uplatnili dvojí způsob administrace naší testové baterie. Docílit navýšení výzkumného souboru běžné populace však bylo složité, protože testovou baterii vyplnili a dále sdíleli motivovaní respondenti již v průběhu našeho předchozího výzkumu. Výzkum také nebyl podle velmi obecné specifikace úvodních informací, které byly formulovány s cílem zabezpečit co nejmenší tendenci respondentů zkreslovat, moc atraktivní. Často se také stávalo, že při snaze výzkumníka reprodukovat dotazníky mezi jemu neznámé respondenty, tito testové baterie vraceli s poukazováním na „*velmi osobní a citlivý*“

charakter položek. Po získání vyplněné testové baterie od respondentů z běžné populace však k častému odpadu v rámci tohoto výzkumného souboru nedocházelo.

Naopak velká mortalita respondentů přetrvávala shodně s naším předchozím výzkumem (Kobzová, 2017) u výzkumného souboru policistů. V rámci sběru dat formou online nebyl v současném výzkumu získán žádný policista. Zde tedy na základě předchozích zkušeností předpokládáme, že policisté upustili od vyplňování celé testové baterie po přečtení otázky, která zjišťovala, zda dotyčný je či není policista, nebo i když testovou baterii online vyplnili, na tuto otázku neodpověděli. K vyřazení zmíněné otázky z naší testové baterie nedošlo, aby byla zachována situace výzkumu, které byli podrobeni také respondenti získaní v rámci naší předchozí studie.

Další odpad respondentů z výzkumného souboru policistů, který činil 13 %, byl způsoben nadměrným nevyplněním administrovaných položek. Zkušenost s častým vynecháváním položek u policistů při dotazníkových šetřeních popsali z vlastní zkušenosti také policejní psychologové, kteří uvádí, že policisté mají zkušenost s různým testováním a vědí, že pokud dotazník vyplní, ale nevedou některé údaje, sebraná data nebudou použitelná v celé jejich šíři. I když se tedy podařilo distribuovat naši testovou baterii mezi policisty, ti nebyli podle výsledků v rámci naší studie moc motivovaní k odpovědím, ať už jim byl dotazník poskytnut osobou policejního psychologa nebo prostřednictvím jejich kolegy, a často je na základě malého množství poskytnutých dat nebylo možné do výzkumu zařadit. Lze však konstatovat, že větší návratnosti bylo docíleno, pokud dotazníky administroval mezi své kolegy spolupracující policista. Zde lze diskutovat nad rozdílným zkreslováním odpovědí policistů v případě, že jim dotazník administroval policejní psycholog, výzkumník nebo kolega. Tuto otázku ale v rámci našeho výzkumu nepovažujeme za podstatnou, a to vzhledem k přibližně rovnocennému způsobu administrace u výzkumného souboru policistů nebo jeho kombinováním. Zmíněné odpady respondentů v rámci výzkumného souboru policistů připisujeme zejména jejich obavám z výsledků studie. Podle informací policejních psychologů se mohli policisté i přes opakovaná ujištění obávat zejména toho, že výsledky dotazníku budou použity pro účely znovu ověření jejich osobnostní způsobilosti, i když tento úkon sebou nese řadu administrativních procedur a neexistuje možnost, že by byl příslušník testován, aniž by věděl, že zjišťování osobnostní způsobilosti podstupuje.

Jako hlavní přínos našeho výzkumu shledáváme normy pro běžnou českou populaci, policisty a uchazeče k PČR. Zvolili jsme percentilové normy, protože v praxi patří mezi jedny z nejpoužívanějších. Normy jsme rozdělili v souladu se zjištěnými výsledky, tedy v závislosti na příslušnosti respondentů k jejich výzkumné skupině a v rámci výzkumného souboru běžné populace a uchazečů k PČR také v závislosti na pohlaví a nejvyšší úrovni dosaženého vzdělání respondentů. U policistů jsme na základě výše popsanych zjištěných výsledků k dalšímu členění norem nepřikročili. Rovněž jsme v rámci výzkumného souboru běžné populace nedělili data v závislosti na způsobu administrace testové baterie. Důvodem je, že nepředpokládáme vliv způsobu administrace na samotné skórování v BPAQ, jak tomu může být u výkonových metod, ale podle statistických výsledků předpokládáme, že rozdílným způsobem administrace testové baterie bylo dosaženo získání respondentů s rozdílnými vlastnostmi.

Uplatnitelnost norem předpokládáme i pro další bezpečnostní sbory, jako je vězeňská služba nebo celní správa, a to z důvodu podobné povahy a náplně jejich služby. Tento předpoklad se však nepodařilo v rámci naší studie ověřit, protože ve výzkumném souboru běžné populace se nám nepodařilo detekovat členy jiných bezpečnostních sborů, přestože dotaz na tuto skutečnost byl v rámci testové baterie zařazen. Domníváme se však, že pokud náš výzkumný soubor běžné populace alespoň nějaké příslušníky bezpečnostních sborů zahrnuje, tito zmíněnou otázku nevyplnili nebo po jejím přečtení z výzkumu odstoupili. Toto jednání jsme pozorovali v rámci našeho předchozího výzkumu (Kobzová, 2017) u výzkumného souboru policistů, kteří neměli problém vyplnit dotazník formou tužka/papír, pakliže jim ale bylo osobou výzkumníka sděleno, že výzkum je na policisty zaměřený, nechtěli vyplňovat dotazník v elektronické podobě obsahující jasnou otázku, zda jsou nebo nejsou policisty. Zmíněnou skutečnost připisujeme někdy sdělovaným obavám policistů z účelu, ke kterým by bylo možné výsledky elektronicky vyplněného dotazníku použít.

V případě potřeby uplatnění BPAQ na jiné populaci, nebo i té, pro kterou jsou vytvořené normy, hodnotíme jako přínosné v průběhu psychologického testování pracovat s položkami dotazníku také kvalitativně. Lze se například zaměřit a v průběhu rozhovoru se dále doptávat na položky, které byly respondentem hodnoceny extrémně nebo nezvykle, a které nás mohou vést ke zjištění dalších informací relevantních vzhledem k účelu prováděného testování.

9. Závěr

V následujícím textu shrnujeme kromě vytvoření norem nejdůležitější zjištění naší práce.

- Faktor pohlaví a nejvyšší úroveň dosaženého vzdělání má signifikantní vliv na celkové skórování v BPAQ bez zohlednění příslušnosti respondenta k výzkumnému souboru.
- Způsob administrace BPAQ má statisticky významný vliv na celkové skórování v BPAQ v rámci výzkumného souboru běžné populace.
- Mezi policisty a běžnou populací nejsou statisticky významné rozdíly ve skórování v BPAQ.
- Uchazeči k PČR dosahují signifikantně nižších hodnot v BPAQ než policisté.
- Uchazeči k PČR dosahují signifikantně nižších hodnot v BPAQ než běžná populace.
- Muži z běžné populace dosahují signifikantně vyšších hodnot v BPAQ než ženy z běžné populace.
- Mezi policisty a policistkami není ve skórování v BPAQ signifikantní rozdíl.
- Uchazeči k PČR dosahují signifikantně vyšších hodnot v BPAQ než uchazečky k PČR.
- Muži bez ohledu na jejich příslušnost k výzkumnému souboru dosahují v průměru vyššího skórování na škále fyzická agrese než ženy.
- Ženy bez ohledu na jejich příslušnost k výzkumnému souboru dosahují v průměru vyššího skórování na škále zlost než muži.
- Přeložený a převedený BPAQ je pro českou populaci srozumitelný a zachovává svoji vnitřní konzistenci.
- Celkové skóre v BPAQ pozitivně koreluje s anamnestickým výskytem fyzické a verbální agrese v životě respondentů.
- Skóre na škále nepřátelství negativně koreluje s položkou vystihující plachost.
- Celkové skóre v BPAQ pozitivně koreluje s položkou vystihující soutěživost.
- Celkové skóre v BPAQ negativně koreluje s položkou vystihující asertivitu.
- Celkové skóre v BPAQ pozitivně koreluje s položkou vystihující impulzivitu.
- Skóre na škále nepřátelství negativně koreluje s položkou vystihující společenskost.
- Celkové skóre v BPAQ negativně koreluje s položkou vystihující sociabilitu.

10. Souhrn

Rigorózní práce vznikla na základě poptávky Policejního prezidia po novějších metodách pro účely náboru k Policii ČR. Konkrétně se jedná o zadání zakázky na rozvoj metody pro měření agrese The Buss – Perry Aggression Questionnaire. Účelem práce je navázat na naši předchozí studii, ve které jsme metodu BPAQ přeložili a převedli do českého prostředí, replikovat provedený výzkum na větším výzkumném souboru, a standardizovat metodu pro potřeby zjišťování osobnostní způsobilosti k bezpečnostním sborům.

V teoretické části se zabýváme termínem agresivita, který představuje trvalejší součást osobnostních rysů, a vymezením pojmu agrese, který reprezentuje konkrétní projev chování. Někteří autoři v této souvislosti hovoří o záměrném poškozování druhých, jiní k němu řadí také asertivitu nebo poškozování vlastní osoby. Pro přesnější popis analyzujeme jednotlivé druhy agrese, které svojí deskripcí vystihují vždy určité spektrum chování. Mezi tyto druhy patří například autoagrese, heteroagrese nebo instrumentální a emocionální agrese. Podrobně se zabýváme biologickými, psychologickými a sociálními komponentami, které se mohou na vzniku agrese podílet. Jejich funkci zasazujeme do výkladového rámce jednotlivých teorií, které se snaží postihnout mechanismus vzniku agrese. Nejpropracovanějšími jsou teorie kognitivního neasocianismu, frustrační teorie agrese a teorie sociálního učení. Při interpretacích vždy reflektujeme neoddiskutovatelnou provázanost jednotlivých komponent a k celkovému výkladu přistupujeme ve smyslu bio-psycho-sociální jednoty člověka.

Speciální část věnujeme psychodiagnostickým metodám zjišťujícím agresi, jako je ROR, TAT, PFT, Hand test a B-D-I. Zmiňujeme výhody a nevýhody spojené s jejich užíváním a popisujeme fenomén „socially desirable response“. Podrobně se zabýváme vznikem, charakteristikou a psychometrickými vlastnostmi BPAQ, které formulovali autoři této metody, i jeho testováním a ověřováním jinými výzkumníky na rozličných populacích. Detailně popisujeme také výzkum realizovaný v rámci naší předchozí studie, ve které jsme překládali a převáděli BPAQ do českého prostředí a ověřovali jeho psychometrické vlastnosti na českých výzkumných souborech.

V souladu se zaměřením práce popisujeme bezpečnostní sbory, pro které je užívání BPAQ při zjišťování osobnostní způsobilosti relevantní. Charakterizujeme hlavní úkoly a strukturu Policie ČR, Vězeňské služby ČR a Celní správy ČR. Uvádíme proces náboru k těmto bezpečnostním sborům, který zahrnuje zjišťování fyzické, zdravotní a psychické způsobilosti, a zároveň splnění dalších zákonem stanovených podmínek. Detailněji rozpracováváme psychologický profil vhodných osob k bezpečnostním sborům daný zejména povahou práce, která obnáší řadu zátěžových a nepředvídatelných situací. Podrobně analyzujeme výzkumně podložené charakteristiky příslušníků bezpečnostních sborů a zmiňujeme metody, jako je MMPI-2 a další, které se nejen v zahraničí, ale také u nás v náborových situacích používají.

Praktická část zjišťuje vliv jednotlivých faktorů na skórování v BPAQ, zkoumá rozdíly ve skórování v BPAQ u osob z běžné populace, policistů a uchazečů k PČR, ověřuje jeho psychometrické vlastnosti a srozumitelnost. Hlavním cílem je standardizace BPAQ. Pro výzkum jsme zvolili kvantitativní design a jako typ výzkumu korelační studii. Pro účel sběru dat jsme použili testovou baterii, kterou jsme vytvořili již v rámci naší předchozí studie, a která se prokázala jako funkční. Testová baterie obsahuje položky zaměřené na sociodemografické údaje, přeložené a převedené položky BPAQ, přidané položky vystihující osobnostní rysy, které na základě zahraničních studií souvisejí určitým způsobem s hodnotami naměřenými pomocí BPAQ, a položky zjišťující anamnestický výskyt agresivního chování v životě respondentů. Pro analýzu získaných dat jsme použili program R a STATISTICA.

Pro výzkumné účely jsme zvolili tři výzkumné soubory. První výzkumný soubor se skládá z osob pocházejících z běžné populace starší 18 let, druhý soubor z příslušníků policie a třetí soubor z uchazečů k PČR. Během výběru se uplatnil příležitostný výběr, záměrný výběr přes instituci a metoda sněhové koule. Testová baterie byla osobám z běžné populace a policistům administrována formou online a formou tužka/papír. Uchazečům k PČR byla testová baterie administrována v podobě tužka/papír. K takto získaným respondentům v rámci této rigorózní práce byla přidána data totožně získaných respondentů v rámci naší magisterské diplomové práce.

Etické otázky, se kterými jsme se v rámci našeho výzkumu setkali, se týkaly zejména autorských práv tvůrců BPAQ, kteří však ve své studii explicitně udělili souhlas

s užíváním BPAQ pro výzkumné účely. Další etické otázky byly řešeny principy výzkumu, které byly založené na dobrovolné účasti respondentů, možnosti z výzkumu kdykoli odstoupit a na anonymitě poskytnutých údajů.

Před analyzováním dat jsme z výzkumných souborů vyloučili respondenty, kteří neuvedli dostatek informací pro účely našeho výzkumu. Celkem bylo do statistického testování zahrnuto 878 osob z běžné populace, 360 policistů a 670 uchazečů k PČR. Pro vynechané hodnoty respondentů, které bylo možné zahrnout do výzkumu, jsme aplikovali regresní imputaci. Pro zjištění ovlivnění způsobem administrace vlastnosti výzkumného souboru běžné populace a celkového skórování v BPAQ v rámci tohoto výzkumného souboru jsme použili metodu lineární regresní analýzy a Mann - Whitney U test. Zjistili jsme vliv na zastoupení respondentů vzhledem k jejich pohlaví a vzdělání, a na celkové skórování v BPAQ. Věková distribuce respondentů v rámci výzkumného souboru běžné populace nebyla způsobem sběru dat signifikantně ovlivněna. Vliv způsobu sběru dat na celkové skórování v BPAQ byl pro účely dalších analýz upraven regresním očištěním.

Pro následující analýzy zjišťující vliv jednotlivých faktorů na skórování v BPAQ bylo použito modelů lineární regresní analýzy. Zjišťování vlivu faktorů na celkové skórování v BPAQ bez ohledu na příslušnost respondentů k výzkumnému souboru prokázalo statisticky významný vliv příslušnosti respondenta k výzkumné skupině, pohlaví a vzdělání. Porovnání celkového skórování v BPAQ mezi výzkumnými soubory zjistilo, že uchazeči dosahovali statisticky nižšího celkového skóre v BPAQ než policisté i osoby z běžné populace. Statisticky významný rozdíl ve skórování mezi policisty a běžnou populací nebyl prokázán. Zjišťování rozdílů v celkovém skórování v BPAQ mezi muži a ženami s ohledem na jejich příslušnost k výzkumnému souboru odhalilo, že muži z běžné populace a z řad uchazečů dosahovali vyššího celkového skóre v BPAQ než ženy v rámci stejných výzkumných souborů. Signifikantní rozdíl mezi policisty a policistkami nebyl nalezen. Po zohlednění příslušnosti respondentů k výzkumnému souboru byl u osob z běžné populace a uchazečů k PČR také zjištěn vliv nejvyšší úrovně dosaženého vzdělání na jejich skórování v BPAQ. U policistů se tento vliv neprokázal. Muži nezávisle na příslušnosti k výzkumnému souboru dosahovali statisticky vyššího průměrného skóre na škále fyzická agrese a statisticky nižšího průměrného skóre na škále zlost než ženy. Na základě uvedených výsledků byly vytvořeny percentilové normy.

Vnitřní konzistenci původního BPAQ i zkráceného modelu jsme zjišťovali položkovou analýzou. Ta potvrdila, že přeložená a převedená verze BPAQ je vnitřně konzistentní. U zkráceného modelu byla nalezena konzistence nižší.

Pro srovnání skórování respondentů v BPAQ se skórováním u přidáných položek zjišťujících osobnostní rys, jehož souvislost byla zjištěna se skórováním v BPAQ prostřednictvím standardizované metody v rámci zahraničních studií, jsme použili Spearmanovu korelaci. Srovnávání prokázalo stejnou souvislost BPAQ se čtyřmi položkami, jakou mělo BPAQ s těmito osobnostními rysy podle jiných studií. Pro položky zjišťujícími anamnestický výskyt agrese byla zjištěna signifikantní souvislost se skórováním v BPAQ.

Zjištěné rozdíly mezi výzkumnými soubory připisujeme zejména vlivu SDR, který se pravděpodobně projevil u skórování uchazečů k PČR i policistů. Podle zjištěné vnitřní konzistence hodnotíme BPAQ jako reliabilní. Na srozumitelnost usuzujeme nejen vzhledem ke zjištěné vnitřní konzistenci BPAQ, ale také na základě nízkého vynechávání položek. Na vnitřní validitu usuzujeme rovněž podle vnitřní konzistence BPAQ a také podle korelací, kterých bylo dosaženo s přidávanými položkami. Jako hlavní přínos práce shledáváme vytvoření norem. Za limity považujeme zejména nízký počet respondentů z běžné populace a z řad policistů, kteří byli použiti pro standardizaci BPAQ a nemožnost skórování v BPAQ srovnat s jinou u nás standardizovanou metodou zjišťující agresi.

Seznam literatury

Aamodt, M. G. (2004). Special issue on using MMPI-2 scale configurations in law enforcement selection: Introduction and meta-analysis. *Applied HRM Research*, 9 (2), 41 – 52.

Abd-El-Fattah, S. M. (2013). A cross - cultural examination of the Aggression Questionnaire - Short Form among Egyptian and Omani adolescents. *Journal Of Personality Assessment*, 95 (5), 539 - 548. doi: 10.1080/00223891.2013.791828

Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2001). Effects of violent video games on aggressive behavior, aggressive cognition, aggressive affect, physiological arousal, and prosocial behavior: A Meta – Analytic Review of the Scientific Literature. *American Psychological Society*, 12 (5), 353 – 359.

Anderson, C. A., & Huesmann, L. R. (2003). Human aggression: A social-cognitive view. *Handbook of social psychology*, 296 - 323.

Ang, R. P. (2007). Factor structure of the 12-item aggression questionnaire: Further evidence from Asian adolescent samples. *Journal of Adolescence*, 30, 671 - 685.

Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. New Jersey: Prentice-Hall.

Barlett, Ch. P., & Anderson, C. A. (2012). Direct and indirect relations between the Big 5 personality traits and aggressive and violent behavior. *Personality and Individual Differences*, 52 (8), 870 – 875.

Barrick, M. R., & Mount, M. K. (1991). The Big Five personality dimensions and job performance: A meta-analysis. *Personnel Psychology*, 44 (1), 1 – 26. doi:10.1111/j.1744-6570.1991.tb00688.x

Becker, G. (2007). The Buss - Perry Aggression Questionnaire: Some unfinished business. *Journal of Research in Personality*, 41, 434 - 452.

Ben-Porath, Y. S., Corey, D. M., & Tarescavage, A. M. (2016). Using the MMPI-2-RF in Preemployment Evaluations of Police Officer Candidates. In Mitchel, C. L., & Dorian, E. H. (Eds.), *Police Psychology and Its Growing Impact on Modern Law Enforcement* (51 – 78). IGI Global.

Berkowitz, L. (1989). Frustration - aggression hypothesis: examination and reformulation. *Psychological bulletin*, 106 (1), 59.

Bernstein, I. H., & Gesn, P. R. (1997). On the dimensionality of the Buss/Perry aggression questionnaire. *Behaviour research and therapy*, 35 (6), 563 – 568.

Bettencourt, B., Talley, A., Benjamin, A. J., & Valentine, J. (2006). Personality and aggressive behavior under provoking and neutral conditions: a meta-analytic review. *Psychological bulletin*, 132 (5), 751.

Black, J. (2000). Personality testing and police selection: Utility of the 'Big Five.'. *New Zealand Journal Of Psychology*, 29 (1), 2 – 9.

Blumenthal, M. D., Kahn, R. L., Andrews, F. M., & Head, K. B. (1972). *Justifying violence: Attitudes of American men*. Institute for Social Research, the University of Michigan.

Bryant, F. B., & Smith, B. D. (2001). Refining the architecture of aggression: A measurement model for the Buss - Perry Aggression Questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 35 (2), 138 - 167.

Bushman, B. J., & Anderson, C. A. (2001). Is it time to pull the plug on hostile versus instrumental aggression dichotomy?. *Psychological review*, 108 (1), 273.

Buss, A. H., & Perry, M. (1992). The Aggression Questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63 (3), 452 – 459.

Caprara, G. V., Barbaranelli, C., & Comrey, A. L. (1992). A personological approach to the study of aggression. *Personality and Individual Differences*, 13 (1), 77 - 84.

Caprara, G. V., Barbaranelli, C., & Livi, S. (1994). Mapping personality dimensions in the Big Five model. *European Review of Applied Psychology*, 44 (1), 9 - 15.

Caprara, G. V., Manzi, J., & Perugini, M. (1992). Investigating guilt in relation to emotionality and aggression. *Personality and Individual Differences*, 13 (5), 519 - 532.

Celní správa České republiky. (2015 a). *O české CS*. Získáno z <https://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/Stranky/o-ceske-cs.aspx>

Celní správa České republiky. (2015 b). Praha: Generální ředitelství cel.

Celní správa České republiky. (2016). *Posouzení osobnostní způsobilosti uchazeče*. Získáno z <https://www.celnisprava.cz/cz/kariera/Stranky/Posouzen%C3%AD-osobnostn%C3%AD-zp%C5%AFsobilosti-uchaze%C4%8De.aspx>

Celní správa České republiky. (2017). *Posouzení fyzické způsobilosti uchazeče*. Získáno z <https://www.celnisprava.cz/cz/kariera/Stranky/Posouzen%C3%AD-fyzick%C3%A9-zp%C5%AFsobilosti-uchaze%C4%8De.aspx>

Comstock, G., & Paik, H. (1991). *Television and the American child*. San Diego: Academic Press.

Contardi, A., Imperatori, C., Penzo, I., Del Gatto, C., & Farina, B. (2016). The association among difficulties in emotion regulation, hostility, and empathy in a sample of young Italian adults. *Frontiers In Psychology*, 7, doi: 10.3389/fpsyg.2016.01068

Coyne, S. M., & Archer, J. (2004). Indirect aggression in the media: A content analysis of British television programs. *Aggressive behavior*, 30 (3), 254 – 271.

Čáp, D. (2009). *Aktualizace podnětového materiálu Rosenzweigova obrázkového frustračního testu a její praktické použití*. (Nepublikovaná diplomová práce). Univerzita Karlova v Praze.

Čermák, I. (1999 b). Frustrace z pojmu agrese, nebo metodologická skepse? *Československá psychologie*, 43 (3), 275 - 279.

Čermák, I. (1999 a). *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta.

Čermák, I. (2003). Agrese, osobnost a vztah k vlastnímu já. In Čermák, I., Hřebíčková, M., & Macek, P. (Eds.), *Agrese, identita, osobnost* (23 - 56). Brno: Psychologický ústav AV ČR.

Český statistický úřad. (2017). *Statistická ročenka České republiky 2017*. Praha: Český statistický úřad.

Davis, J. R., & Reyna, C. (2015). Seeing red: How perceptions of social status and worth influence hostile attributions and endorsement of aggression. *British Journal Of Social Psychology*, 54 (4), 728 - 747. doi: 10.1111/bjso.12109

Davis, R. D., & Rostow, C. D. (2004). Using MMPI Special Scale Configurations to Predict Law Enforcement Officers Fired for Cause. *Applied H. R. M. Research*, 9 (1 – 2), 57 – 58.

Delville, Y., Mansour, K. M., & Ferris, C. F. (1996). Testosterone facilitates aggression by modulating vasopressin receptors in the hypothalamus. *Physiology & Behavior*, 60 (1), 25 - 29. doi: 10.1016/0031 - 9384(95)02246 - 5

Demirtas - Madran, H. A. (2013). The Reliability and Validity of the Buss – Perry Aggression Questionnaire (BAQ) – Turkish Version. *Turkish Journal of Psychiatry*, 24 (2), 124 – 136.

Dentemarová, Ch., & Kranzová, R. (1996). *O hněvu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Detrick, P., & Chibnall, J. T. (2006). NEO PI-R personality characteristics of high-performing entry-level police officers. *Psychological Services*, 3 (4), 274 – 285. doi:10.1037/1541-1559.3.4.274

Detrick, P., & Chibnall, J. T. (2013). Revised NEO Personality Inventory normative data for police officer selection. *Psychological Services*, 10 (4), 372 – 377. doi:10.1037/a0031800

Detrick, P., & Chibnall, J. T. (2016). A Five – Factor Model Inventory for Use in Screening Police Officer Applicants: The Revised NEO Personality Inventory (NEO PI-R). In Mitchel, C. L., & Dorian, E. H. (Eds.), *Police Psychology and Its Growing Impact on Modern Law Enforcement* (79 – 92). IGI Global.

Detrick, P., Chibnall, J. T., & Call, C. (2010). Demand Effects on Positive Response Distortion by Police Officer Applicants on the Revised NEO Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 92 (5), 410 – 415. doi: 10.1080/00223891.2010.497401

Detrick, P., Chibnall, J. T., & Rosso, M. (2001). Minnesota Multiphasic Personality Inventory—2 in police officer selection: Normative data and relation to the Inwald Personality Inventory. *Professional Psychology: Research and Practice*, 32 (5), 484.

Drapela, V. J. (1997). *Přehled teorií osobnosti*. Praha: Portál.

Exner, J. E. (2009). *A Rorschach workbook for the comprehensive system*. Praha: Hogrefe – Testcentrum.

Fernando, R. G., Carrasco, M. A., & Amor, P. J. (2016). Aggression, anger and hostility: Evaluation of moral disengagement as a mediational process. *Scandinavian Journal of Psychology*, 57 (2), 129 - 135.

Freud, S. (1998 a). *Spisy z let 1932 – 1939*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství.

Freud, S. (1998 b). *Nespokojenost v kultuře*. Praha: Hynek.

Freud, S. (1999). *Mimo princip slasti a jiné práce z let 1920 – 1924*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství.

Fridrich, J., & Nociar, A. (1991). *Test ruky: příručka*. Bratislava: Psychodiagnostika.

Fromm, E. (1997). *Anatomie lidské destruktivity: Můžeme ovlivnit její podstatu a následky?* Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Gerevich, J., Bácskai, E., & Czobor, P. (2007). The generalizability of the Buss - Perry Aggression Questionnaire. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 16 (3), 124 – 136. doi: 10.1002/mpr.221

Goldberg, E. (2004). *Jak nás mozek civilizuje: Čelní laloky a řídicí funkce mozku*. Praha: Karolinium.

Grafman, J., Schwab, K., Warden, D., Pridgen, A., Brown, H., & Salazar, A. (1996). Frontal lobe injuries, violence, and aggression: A report of the Vietnam head injury study. *Nuorology*, 46 (5), 1231 - 1238. doi:10.1212/WNL.46.5.1231

Gudjonsson, G. H., & Adlam, K. R. (1983). Personality patterns of British police officers. *Personality And Individual Differences*, 4 (5), 507 – 512. doi: 10.1016/0191-8869(83)90081-8

Harris, J. A. (1995). Confirmatory factor analysis of the Aggression Questionnaire. *Behaviour research and therapy*, 33(8), 991-993.

Harris, J. A. (1997). A further evaluation of the aggression questionnaire: Issues of validity and reliability. *Behaviour research and therapy*, 35(11), 1047-1053.

Hartl, P., & Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál.

Hayes, N. (2000). *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál.

Hawkins, K. A., & Trobst, K. K. (2000). Frontal lobe dysfunction and aggression: Conceptual issues and research findings. *Aggression and Violent Behavior*, 5 (2), 147 - 157.

Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

Horáček, J., & Höschl, C. (2004). Psychoneuroendokrinologie. In Höschl, C., Libiger, J. (Eds.), *Psychiatrie* (131 – 138). Praha: Tigis.

Hrudka, J., Zámek, D., & kol. (2012). *Organizace a činnost policejních služeb*. Praha: Police history.

International Association of Chiefs of Police. (2009). *Preemployment psychological evaluation guidelines*. Získáno z <http://www.theiacp.org/portals/0/documents/pdfs/PreemploymentPsychEval.pdf>

Kácer, R., & Blanda R. (Eds.). (2008). *České věznice*. Praha: Vězeňská služba České republiky.

Kirschmanová, E. (2015). *Život s policajtem: Vše, co by měla rodina policisty vědět*. Praha: Grada.

Kobzová, V. (2017). *Využití Buss – Perry Aggression Questionnaire při výběru k Policii ČR*. (Nepublikovaná diplomová práce). Univerzita Palackého v Olomouci.

Koukolík, F. (1997). *O vztahu lidského mozku a chování*. Praha: Karolinum.

Koukolík, F. (2004). Funkční systémy lidského mozku. In Höschl, C., Libiger, J., & Švestka, J. (Eds.), *Psychiatrie* (60 – 65). Praha: Tigis.

Koukolík, F. (2006). *Sociální mozek*. Praha: Karolinum.

Koukolík, F. (2008). *Mozek a jeho duše*. Praha: Galén.

Koukolík, F. (2010). *Mocenská posedlost*. Praha: Karolinum.

Koukolík, F. (2012). *Lidský mozek*. Praha: Galén.

Krahé, B. (2013). *The Social Psychology of Aggression*. New York: Psychology Press.

- Kulišťák, P. (2003). *Neuropsychologie*. Praha: Portál.
- Lorenz, K. (1992). *Takzvané zlo*. Praha: Mladá fronta.
- Lovaš, L. (2008). Agrese. In Výrost, J., & Slaměník, I. (Eds.), *Sociální psychologie* (267 - 283). Praha: Grada.
- Martínek, Z. (2009). *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada.
- Matyas, G. S. (2004). Using MMPI Special Scale Configurations to Predict Police Officer Performance in New Jersey. *Applied H. R. M. Research*, 9 (1 – 2), 63 – 66.
- Maxwell, J. P. (2007). Development and Preliminary Validation of a Chinese Version of the Buss - Perry Aggression Questionnaire in a Population of Hong Kong Chinese. *Journal of personality assessment*, 88 (3), 284 - 294.
- McPherson, A., & Martin, C. R. (2010). A contemporary review of the alcohol/aggression relationship and the Buss - Perry Aggression Questionnaire for use in an alcohol dependent population. *Journal of Aggression, conflict and peace research*, 2 (1), 45 - 56.
- Miller, G. A. (2011). *Adiktologické poradenství*. Praha: Galén.
- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- Ministerstvo vnitra české republiky: Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality. (2016). *Terminologický slovník pojmů z oblasti krizového řízení, ochrany obyvatelstva, environmentální bezpečnosti a plánování obrany státu*. Získáno z <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník-krizove-rizeni-a-planovani-obrany-statu.aspx>
- Moyer, K. E. (1968). Kinds of aggression and their physiological basis. *Communications in Behavioral Biology*, 2 (2), 65 - 87.

Mummendey, A., & Otten, S. (2006). Agresivní chování. In Hewstone, M., & Stroebe, W. (Eds.), *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie* (363 - 388). Praha: Portál.

Murrell, M. E., Lester, D., & Arcuri, A. F. (1978). Is the police personality unique to police officers? *Psychological Reports*, 43 (1), 298. doi:10.2466/pr0.1978.43.1.298

Nakonečný, M. (2009). *Sociální psychologie*. Praha: Academia.

Nakonečný, M. (2000). *Lidské emoce*. Praha: Academia.

Nakonečný, M. (2012). *Emoce*. Praha: Triton.

Nakonečný, M. (2013). *Lexikon psychologie*. Praha: Nakladatelství Vodnář.

Němcová, M. (2008). *Využití metod PSSI a BPAQ v penitenciární diagnostice*. (Magisterská práce). Získáno 31. ledna 2017 z Informačního systému Masarykovy univerzity.

Odbor statistiky obyvatelstva. (2014). *Úroveň vzdělání obyvatelstva podle výsledků sčítání lidu*. Praha: Český statistický úřad.

Olivier, B. (1977). The Ventromedial Hypothalamus and Aggressive Behaviour in Rats. *Aggressive Behavior*, 3 (1), 47 – 45.

Olweus, D. (1979). Stability of aggressive reaction patterns in males: a review. *Psychological bulletin*, 86 (4), 852.

Orel, M., & Facová, V. (2009). Agrese v nás a mezi námi - medicínsko - psychologický pohled. In Šucha, M. (Ed.), *Agresivita na cestách* (57 - 74). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

- Palmer, E. J., & Thakordas, V. (2005). Relationship between bullying and scores on the Buss - Perry Aggression Questionnaire among imprisoned male offenders. *Aggressive Behavior*, 31 (1), 56 - 66.
- Paulhus, D. L. (2002). Socially Desirable Responding: The Evolution of a Construct. In Braun, H. I., Jackson, D. N., & Wiley, D. E. (Eds.), *The Role of Constructs in Psychological and Educational Measurement*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Pechorro, P., Barroso, R., Poiares, C., Oliviera, J. P., & Torrealday, O. (2016). Validation of the Buss - Perry Aggression Questionnaire - Short Form among Portuguese juvenile delinquents. *International journal of law and psychiatry*, 44, 75 - 80.
- Petrovický, P. (2004). Neuroanatomie. In Höschl, C., Libiger, J., & Švestka, J. (Eds.), *Psychiatrie* (40 – 60). Praha: Tigis.
- Plháková, A. (2004). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia.
- Policie České republiky. (2017 a). *Policie České republiky*. Praha: Policejní prezidium.
- Policie České republiky. (2017 b). *Informace pro uchazeče: Průběh přijímacího řízení*. Získáno z <http://www.policie.cz/clanek/prubeh-prijimaciho-rizeni.aspx>
- Poněšický, J. (2005). *Agrese, násilí a psychologie moci*. Praha: Triton.
- Punch, K. F. (2008). *Základy kvantitativního šetření: praktická příručka pro studenty*. Praha: Portál.
- Raynes, B. L. (2004). Using MMPI Special Scale Configurations to Predict Supervisor Ratings of Police Officer Performance. *Applied H. R. M. Research*, 9 (1 – 2), 67 – 70.
- Reicher, S. D., Spears, R., & Postmes, T. (1995). A social identity model of deindividuation phenomena. *European review of social psychology*, 6 (1), 161 – 198.

Rosenzweig, S. (1976). Aggressive behavior and the Rosenzweig Picture - Frustration (P-F) Study. *Journal Of Clinical Psychology*, 32 (4), 885 – 891. doi: 10.1002/1097-4679(197610)32:4<885::AID-JCLP2270320434>3.0.CO;2-R

Říčan, P. (2007). *Psychologie osobnosti: Obor v pohybu*. Praha: Grada.

Sagoie, D., Mentzoni, R. A., Hanss, D., & Pallesen, S. (2016). Aggression is associated with increased anabolic - androgenic steroid use contemplation among adolescents. *Substance Use & Misuse*, 51 (11), 1462 - 1469. doi: 10.1080/10826084.2016.1186696

Salgado, J. F. (1997). The five factor model of personality and job performance in the European Community. *Journal Of Applied Psychology*, 82 (1), 30 – 43. doi: 10.1037/0021-9010.82.1.30

Salters-Pedneault, K., Ruef, A. M., & Orr, S. P. (2010). Personality and psychophysiological profiles of police office and firefighter recruits. *Personality And Individual Differences*, 49 (3), 210 – 215. doi:10.1016/j.paid.2010.03.037

Santisteban, C., Alvarado, J. M., & Recio, P. (2007). Evaluation of a Spanish version of the Buss and Perry aggression questionnaire: Some personal and situational factors related to the aggression scores of young subject. *Personality And Individual Differences*, 42 (8), 1453 - 1465. doi: 10.1016/j.paid.2006.10.019

Schreiber, M., & Marešová, D. (2003). Fyziologie žláz s vnitřní sekrecí. In Trojan, S., & kol. (Eds.), *Lékařská fyziologie* (475 – 508).

Skopal, O. (2016). *Agresivita u dospívajících v souvislosti s problematikou rizikového chování*. (Nepublikovaná rigorózní práce). Univerzita Palackého v Olomouci.

Skopal, O., Dolejš, M., & Suchá, J. (2015). Základní psychometrické vlastnosti dotazníku Agresivity Busse a Perryho u žáků ve věku 11 až 15 let. In Maierová, E., & kol. (Eds.), *PhD existence 2015: česko-slovenská psychologická konference (nejen) pro doktorandy a o doktorandech*. Univerzita Palackého v Olomouci.

Smolík, P. (1996). *Duševní a behaviorální poruchy: průvodce klasifikací, nástin nozologie, diagnostika*. Praha: Maxdorf.

Stanton, K., Rozek, D. C., Stasik - O'Brien, S. M., Ellickson - Larew, S., & Watson, D. (2016). A transdiagnostic approach to examining the incremental predictive power of emotion regulation and basic personality dimensions. *Journal Of Abnormal Psychology*, 125 (7), 960 - 975. doi: 10.1037/abn0000208

Sternberg, R. J. (2002). *Kognitivní psychologie*. Praha: Portál.

Stuchlíková, I. (2002). *Základy psychologie emocí*. Praha: Portál.

Sun, Z., Liu, C., & Wang, Y. (2006). A Follow-up Study on MMPI in Police Recruitment. *Chinese Mental Health Journal*, 20 (8), 517 – 519.

Suris, A. M., Lind, L. M., Kashner, M. T., Bernstein, I. H., Young, K., & Worchel, J. (2005). Aggression and impulsivity instruments: An examination in veterans. *Military Psychology*, 17 (4), 283 - 297. doi: 10.1207/s15327876mp1704_3

Svoboda, M. (1999). *Psychologická diagnostická dospělých*. Praha: Portál.

Šípek, J. (2000). *Projektivní metody*. Praha: ISV nakladatelství.

Škoda, J., Vavera, F., & Šmerda, R. (2009). *Zákon o policii s komentářem*. Plzeň: Aleš Čeněk.

Tarescavage, A. M., Corey, D. M., Gupton, H. M., & Ben-Porath, Y. S. (2015). Criterion Validity and Practical Utility of the Minnesota Multiphasic Personality Inventory-2-Restructured Form (MMPI-2-RF) in Assessments of Police Officer Candidates. *Journal of personality assessment*, 97 (4), 382 – 394.

Todorov, T. (2000). *V mezní situaci*. Praha: Mladá fronta.

Tremblay, P. F., & Ewart, L. A. (2005). The Buss and Perry Aggression Questionnaire and its relations to values, the Big Five, provoking hypothetical situations, alcohol consumption patterns, and alcohol expectancies. *Personality and Individual Differences*, 38 (2), 337 – 346.

Urbánek, T., & Čermák, I. (1997). Výzkumné studie: Vliv self-efficacy na agresi a depresi u dětí. *Československá psychologie*, 41 (3), 193 - 199.

Vězeňská služba České republiky (2017). *Průběh přijímacího řízení*. Získáno z <http://vscr.cz/uplatneni-ve-vs/sluzebni-pomer-k-vezenske-sluzby-ceske-republiky/prubeh-prijimaciho-rizeni/>

Vigil - Colet, A., Ruiz - Pamies, M., Anguiano - Carrasco, C., & Lorenzo - Seva, U. (2012). The impact of social desirability on psychometric measures of aggression. *Psicothema*, 24 (2), 310 – 315.

Vlk, J. (1988). Výkonné funkce autonomní. In Trojan, & kol. (Eds.), *Fyziologie: Učebnice pro lékařské fakulty* (879 - 962). Praha: Avicenum.

Volavka, J. (2004). Agrese a násilí. In Höschl, C., Libiger, J., & Švestka, J. (Eds.), *Psychiatrie* (166 - 172). Praha: Tigris.

Vyhláška č. 487/2004 Sb., o osobnostní způsobilosti, která je předpokladem pro výkon služby v bezpečnostním sboru, ve znění pozdějších předpisů.

Walker, I. (2010). *Výzkumné metody a statistika*. Praha: Grada.

Weiss, P. A., Vivian, J. E., Weiss, W. U., Davis, R. D., & Rostow, C. D. (2013). The MMPI-2 L Scale, reporting uncommon virtue, and predicting police performance. *Psychological Services*, 10 (1), 123 – 130.

Wilson, E. O. (1993). *O lidské přirozenosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Wolff III, E. A. (2006). Medical Corner. *ITA Journal*, 34 (2), 18 – 19.

Yao, L. Q. (2010). Effect of different stress stimulation on frustration tolerance of female college students with different temperament. *African Journal of Business Management*, 4 (13), 2790.

Zajenkowski, M., & Zajenkowska, A. (2015). Intelligence and aggression: The role of cognitive control and test related stress. *Personality and Individual Differences*, 81, 23 - 28.

Zákon č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 487/2004 Sb., o osobnostní způsobilosti, která je předpokladem pro výkon služby v bezpečnostním sboru, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zimbardo, P. G. (2014). *Luciferův efekt: jak se z dobrých lidí stávají zlí*. Praha: Academia.

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Podkorové a korové části mozku.....	12
Obrázek č. 2: Členění korové části mozku	13
Obrázek č. 3: Organizační struktura PČR.....	39

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Cronbachova alfa v jiných studiích	59
Tabulka č. 2: Osoby z běžné populace podle úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání	62
Tabulka č. 3: Počet policistů podle úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání	63
Tabulka č. 4: Počet uchazečů k PČR podle úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání.....	63
Tabulka č. 5: Vlastnosti výzkumného souboru běžná populace vzhledem ke způsobu	67
Tabulka č. 6: Kontingenční tabulka pro proměnné způsob administrace a pohlaví	67
Tabulka č. 7: Kontingenční tabulka pro proměnné způsob administrace a vzdělání.....	68
Tabulka č. 8: Vliv jednotlivých faktorů na celkové skórování v BPAQ	70
Tabulka č. 9: Vliv jednotlivých faktorů a interakce na celkové skórování v BPAQ.....	72
Tabulka č. 10: Rozdíly ve skórování u mužů a žen u jednotlivých škál BPAQ.....	75
Tabulka č. 11: Analýza položek pro faktor BPAQ fyzická agrese	75
Tabulka č. 12: Analýza položek pro faktor BPAQ verbální agrese.....	76
Tabulka č. 13: Analýza položek pro faktor BPAQ zlost	76
Tabulka č. 14: Analýza položek BPAQ pro faktor nepřátelství	76
Tabulka č. 15: Analýza položek zkráceného modelu BPAQ.....	77
Tabulka č. 16: Speamanovy korelační koeficienty pro přidané položky a BPAQ	78
Tabulka č. 17: P-hodnoty pro Speamanovy korelační koeficienty přidaných položek a BPAQ.....	78

Seznam grafů

Graf č. 1: Počet osob z běžné populace podle způsobu sběru dat	62
Graf č. 2: Chybějící odpovědi u položek BPAQ	66
Graf č. 3: Distribuce proměnné věk v rámci výzkumného souboru běžná populace	69
Graf č. 4: Počet respondentů zahrnutých do korelačních analýz podle přidané položky	79

Seznam příloh

Příloha č. 1: Český a cizojazyčný abstrakt rigorózní práce
Příloha č. 2: Testová baterie
Příloha č. 3: Normy BPAQ pro českou populaci
Příloha č. 4: Normy BPAQ pro policisty
Příloha č. 5: Normy BPAQ pro uchazeče k PČR

Příloha č. 1: Český a cizojazyčný abstrakt rigorózní práce

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Standardizace Buss – Perry Aggression Questionnaire pro využití
v bezpečnostních sborech

Autor práce: Mgr. Veronika Kobzová

Počet stran a znaků: 110 stran; 208 312 znaků

Počet příloh: 5

Počet titulů použité literatury: 150

Abstrakt:

Účelem práce je rozvoj psychodiagnostické metody BPAQ pro využití při náboru k bezpečnostním sborům. Hlavním cílem je standardizace BPAQ pro běžnou českou populaci, policisty a uchazeče k PČR, a replikace našeho předchozího výzkumu. Zjišťovali jsme rozdíly ve skórování mezi výzkumným souborem běžných osob, policistů a uchazečů k PČR. Výsledky BPAQ jsme srovnávali s přidávanými položkami vystihujícími vybraný osobnostní rys nebo výskyt agresivního chování v minulosti respondenta. Pro výzkum jsme zvolili kvantitativní přístup a korelační studie. Data byla získávána převedeným nestandardizovaným dotazníkem BPAQ a dalšími přidávanými položkami. Výzkumné soubory byly vybrány metodami příležitostného výběru, záměrného výběru přes instituci a metodou sněhové koule. Uchazeči k PČR dosahovali signifikantně nižších výsledků v celkovém skóre v BPAQ než osoby z běžné populace a než policisté. Mezi policisty a běžnou populací nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl. Muži dosahovali vyššího celkového skóre v BPAQ než ženy, kromě výzkumného souboru policistů. Vybrané skóry dosažené v BPAQ korelovaly se 4 přidávanými položkami stejným způsobem jako v jiných studiích. Ve 2 případech byl nalezen vztah opačný. U výsledných skóre dosažených v BPAQ byl nalezen pozitivní vztah s výskytem agrese v minulosti respondenta.

Klíčová slova:

Dotazník agrese Busse a Perryho, bezpečnostní sbory, Policie ČR, nábor k bezpečnostním sborům, agrese

ABSTRACT OF THESIS

Title: Standardization of the Buss – Perry Aggression Questionnaire for use in security forces

Author: Mgr. Veronika Kobzová

Number of pages and characters: 110 pages; 208 312 characters

Number of appendices: 5

Number of references: 150

Abstract:

The aim of the study is development of psychodiagnostic method BPAQ for use in a recruitment to the law-enforcement. The main goal is standardization BPAQ for ordinary Czech, population policemen, PCR applicants and a replication of our previous research. We investigated the differences in achievement between the research set of ordinary people, policemen and PCR applicants. We compared the results of BPAQ with added items characterizing selected personality trait or the presence of aggressive behaviour in past of the respondent. For the research we chose the quantitative method and correlative study. The data were gained by non-standardized BPAQ and other added items. The research files were chosen by the methods of occasional selection, intentional selection over the institution and the snowball sampling. The PCR applicants reached significantly lower results in total score in BPAQ than ordinary people and policemen. Between the policemen and ordinary people were not found statistical significant differences. Men reached higher score in total score in BPAQ than women, excluding the research file of policemen. The chosen score in BPAQ was related to 4 added files in the same way as in other studies. In two cases there was found an opposite relation. In the final score reached in BPAQ was found a positive relation with the presence of aggression in past of the respondent.

Key words:

The Buss - Perry Aggression Questionnaire, security forces, The Police of Czech Republic, the recruitment to security forces, aggression

Příloha č. 2: Testová baterie

	1	2	3	4	5
	Vůbec nevystihuje	Spíše nevystihuje	Nemohu se rozhodnout	Spíše vystihuje	Úplně vystihuje
1.	Někteří mí přátelé si myslí, že jsem „horká hlava“.				
2.	Kdybych se musel/a uchýlit k násilí, abych ochránil/a svá práva, udělal/a bych to.				
3.	Když jsou lidé mimořádně milí, jsem zvědavý/á, co chtějí.				
4.	Říkám svým přátelům otevřeně, když s nimi nesouhlasím.				
5.	Už jsem byl/a tak vytočený/á, že jsem rozbíjel/a věci.				
6.	Když se mnou lidé nesouhlasí, nemohu si pomoci a pohádám se s nimi.				
7.	Divím se, proč se někdy cítím tak zahořklý/á.				
8.	Občas nemohu ovládnout chuť někoho uhodit.				
9.	Jsem vyrovnaný člověk.				
10.	Jsem podezřivý/á vůči cizím lidem, kteří jsou přehnaně přátelští.				
11.	Už jsem někdy vyhrožoval/a lidem, které znám.				
12.	Rychle se rozčílím, ale zase mě to rychle přejde.				
13.	Když mě někdo dostatečně provokuje, může se stát, že ho udeřím.				
14.	Když mě lidé otravují, může se stát, že jim řeknu, co si o nich myslím.				
15.	Občas mě sžírá žárlivost.				
16.	Nenapadá mě žádný dobrý důvod pro to, abych někdy udeřil/a člověka.				
17.	Někdy mám pocit, že se se mnou život nemazlí.				
18.	Dělá mi problémy se ovládat.				
19.	Když se mi nedaří, dávám to na sobě znát.				
20.	Někdy mám pocit, že se mi lidé smějí za mými zády.				
21.	Často nesouhlasím s jinými lidmi.				
22.	Když mě někdo udeří, udeřím ho taky.				
23.	Někdy mám pocit, že každou chvíli vybuchnu.				
24.	Přijde mi, že ostatní lidé to mají v životě jednodušší.				
25.	Jsou lidé, kteří mě natolik provokovali, že došlo na rány.				
26.	Vím, že o mně „přátelé“ mluví za mými zády.				
27.	Moji přátelé o mně říkají, že jsem hádavý/á.				
28.	Občas se rozzlobím naprosto bezdůvodně.				
29.	Dostávám se do rvaček o trochu častěji než průměrný člověk.				
30.	Raději se držím v ústraní a mám svůj klid.				
31.	Za každou cenu chci být vždycky první.				
32.	Vždycky dokážu přesně vyjádřit, co chci.				
33.	Někdy udělám něco, aniž bych předem promyslel/a důsledky.				
34.	Jsem rád/a ve společnosti druhých lidí.				
35.	Nemám problém navazovat vztahy.				
36.	Už jsem fyzicky ublížil/a jinému člověku.				
37.	Často urážím jiné lidi.				

Příloha č. 3: Normy BPAQ pro českou populaci

Ženy podle nejvyšší úrovně dosaženého vzdělání

Základní; n = 46		Bez maturity; n = 81		S maturitou; n = 290		Vysokoškolské; n = 208	
HS	%	HS	%	HS	%	HS	%
29 - 33	0	29 - 33	0	29 - 41	0	29 - 38	0
34 - 42	1	34 - 38	1	42 - 43	1	39 - 44	1
43 - 47	2	39 - 42	2	44 - 45	2	45 - 46	2
48	3	43 - 44	3	46 - 47	3	47 - 48	3
49	4	45	4	48	4	49	4
50	6	46	6	49 - 50	5	50	6
51	7	47 - 48	7	51 - 52	8	51	8
52	9	49	9	53 - 54	10	52	10
53	10	50	12	55 - 56	11	53	11
54 - 55	11	51	15	57	12	54	14
56 - 57	12	52	16	58	13	55	15
58 - 61	13	53	17	59	16	56	18
62 - 64	14	54 - 55	18	60	19	57	20
65	15	56	19	61	22	58 - 59	22
66	17	57	20	62	25	60	27
67	18	58	21	63	28	61	29
68	19	59	23	64	30	62	32
69	23	60	26	65	32	63	33
70 - 71	26	61	29	66	34	64	36
72 - 73	27	62	30	67	36	65	38
74	28	63	31	68	38	66	42
75	29	64	33	69	41	67	40
76	30	65 - 66	34	70	43	68	45
77	31	67	37	71	46	69	47
78	32	68	38	72	51	70	49
79	33	69	39	73	54	71	51
80	34	70	40	74	57	72	53
81	35	71	43	75	60	73	55
82	36	72	44	76	62	74	59
83	39	73	46	77	64	75	63
84	43	74	47	78	66	76	66
85	45	75	48	79	69	77	68
86	49	76	50	80	70	78	69
87	51	77	51	81	73	79	71
88	57	78	55	82	74	80	73
89	59	79	56	83	75	81	77
90	61	80	58	84	76	82	79
91	62	81	61	85	78	83	80
92	64	82	62	86	81	84	84
93	68	83 - 84	63	87	82	85	86
94	70	85	66	88	84	86	87
95	74	86	72	89	85	87	89
96	78	87	73	90 - 91	87	88	90
97	81	88	74	92	88	89 - 90	92
98	82	89	76	93	89	91 - 92	93
99	83	90	77	94 - 95	90	93	94
100	85	91	78	96 - 97	91	94 - 95	96
101	87	92	79	98	92	96	97
102	89	93 - 94	80	99	93	98 - 99	98
103	91	95	82	100 - 101	94	100 - 122	99
104 - 106	94	96	83	102 - 104	95	123 - 145	100
107 - 109	95	97	84	105	96		
110 - 115	96	98	85	106 - 107	97		
116 - 119	97	99	86	108 - 111	98		
120 - 129	98	100	87	112 - 120	99		

130 - 139	99	101 - 102	88	121 - 145	100		
140 - 145	100	103	89				
		104	90				
		105 - 106	91				
		107 - 109	93				
		110 - 111	94				
		112 - 114	95				
		115	96				
		116 - 118	97				
		119 - 120	98				
		121 - 135	99				
		136 - 145	100				

Muži podle nejvyšší úrovně dosaženého vzdělání

Základní; n = 22		Bez maturity; n = 52		S maturitou; n = 115		Vysokoškolské; n = 64	
HS	%	HS	%	HS	%	HS	%
29 - 33	0	29 - 33	0	29 - 36	0	29 - 30	0
34 - 42	1	34 - 42	1	37 - 42	1	31 - 32	1
43 - 50	2	43 - 45	2	43 - 50	2	33 - 39	2
51 - 58	3	46	4	51 - 53	3	40 - 45	3
59 - 64	4	47 - 48	6	54	4	46 - 47	4
65	9	49 - 50	7	55	7	48 - 51	5
66	13	51 - 54	8	56	9	52 - 53	6
67 - 68	14	55 - 56	9	57	11	54	9
69	15	57 - 58	13	58	13	55 - 56	10
70	16	59 - 60	14	59	14	57	11
71	17	61 - 62	15	60	16	58	12
72	18	63	16	61	18	59	14
73	20	64	17	62	21	60	16
74 - 75	22	65	18	63 - 64	22	61	18
76	23	66	19	65	24	62	20
77	24	67	20	66	25	63	23
78	25	68	22	67	28	64	25
79	26	69	25	68	31	65	27
80	28	70	28	69	34	66	29
81	30	71	30	70	35	67	34
82	35	72	32	71	36	68	35
83	39	73 - 74	34	72	38	69	36
84	43	75 - 76	35	73	39	70	37
85	48	77	36	74	41	71	38
86	52	78	38	75	43	72	43
87	56	79	42	76	44	73	46
88	58	80	43	77 - 78	47	74	48
89	59	81	47	79	52	75	51
90 - 91	61	82	51	80	53	76	52
92	62	83	55	81	59	77	54
93	63	84	57	82	62	78	57
94	64	85	58	83	63	79	62
95	65	86	60	84	64	80	63
96	70	87	64	85	66	81 - 83	65
97	72	88	68	86	68	84	66
98	74	89	70	87	69	85	68
99	78	90 - 92	72	88 - 89	72	86	69
100	83	93 - 94	73	90	73	87	71
101	84	95 - 97	75	91	76	88	72
102	85	98	77	92	78	89	75
103	87	99	79	93	79	90 - 91	77
104	91	100 - 101	83	94	81	92 - 93	78
105	92	102	84	95	83	94	82
106	93	103	85	96	84	95	83
107	95	104	86	97	85	96	85
108 - 116	96	105	87	98	87	97	85
117 - 124	97	106	91	99	88	98	86
125 - 133	98	107	92	100	90	99	88
134 - 141	99	108 - 109	94	101	91	100	90
142 - 145	100	110 - 114	95	102 - 104	92	101	92
		115 - 118	96	105 - 107	93	102 - 103	93
		119 - 122	97	108 - 110	94	104	94
		123 - 129	98	111	95	105	95
		130 - 139	99	112 - 115	96	106 - 107	97
		140 - 145	100	116 - 118	97	108 - 112	98
				119 - 124	98	113 - 134	99
				125 - 134	99	135 - 145	100
				135 - 145	100		

Příloha č. 4: Normy BPAQ pro policisty

Policisté; n = 360

HS	%
29 - 41	0
42 - 43	1
44 - 46	2
47	3
48	4
49	5
50	6
51	8
52	10
53	11
54	13
55	14
56	18
57	21
58	23
59	25
60	27
61	30
62	32
63	34
64	36
65	38
66	41
67	43
68	45
69	49
70	51
71	53
72	58
73	60
74	62
75	64
76	68
77	71
78	73
79	76
80	78
81	80
82	83
83	84
84	86
85	88
86	89
87	91
88 - 89	93
90	95
91 - 93	96
94	97
95 - 101	98
102 - 109	99
110 - 145	100

Příloha č. 5: Normy BPAQ pro uchazeče k PČR

Uchazeči k PČR

Ženy				Muži			
s maturitou; n = 93		vysokoškolské; 60		s maturitou; n = 417		vysokoškolské; n = 100	
HS	%	HS	%	HS	%	HS	%
29 - 33	0	29 - 31	0	29 - 35	0	29 - 32	0
34 - 39	1	32 - 33	1	36 - 39	1	33 - 36	1
40	2	34	2	40 - 41	2	37 - 38	2
41	3	35	3	42 - 43	3	39	4
42	4	36 - 37	5	44	4	40	6
43	5	38	6	45	5	41	7
44	6	39 - 41	7	46 - 47	6	42	8
45	7	42	8	48	8	43	9
46	8	43	11	49	11	44	11
47	10	44	15	50	13	45 - 46	12
48	11	45	18	51	16	47	13
49	12	46	25	52	18	48	15
50	16	47	30	53	22	49	21
51	20	48	31	54	25	50	22
52	22	49	36	55	28	51	25
53	23	50	41	56	31	52	30
54	26	51	43	57	34	53	35
55	28	52	46	58	37	54	36
56	33	53	48	59	42	55	41
57	43	54	51	60	48	56 - 57	43
58	50	55	61	61	51	58	44
59	56	56	64	62	54	59	48
60	63	57	67	63	58	60	51
61	67	58	70	64	62	61	55
62	70	59	75	65	65	62	57
63	72	60	82	66	67	63	60
64	74	61	83	67	70	64	63
65	76	62 - 64	84	68	72	65	68
66	77	65 - 67	85	69	75	66	73
67	78	68 - 70	86	70	77	67	76
68	80	71	87	71	80	68	81
69	83	72	90	72	82	69	82
70	84	73	91	73	83	70 - 71	83
71	85	74	92	74	85	72	88
72 - 73	86	75 - 76	93	75	87	73	90
74 - 75	87	77	95	76 - 77	88	74	91
76	89	78 - 79	97	78	90	75	92
77	90	80 - 89	98	79 - 80	93	76 - 77	95
78	91	90 - 129	99	81	94	78 - 79	96
79	93	130 - 145	100	82 - 83	95	80 - 82	97
80	95			84 - 85	96	83 - 98	98
81 - 82	96			86 - 87	97	99 - 128	99
83 - 84	97			88 - 90	98	129 - 145	100
85	98			91 - 103	99		
86 - 116	99			104 - 145	100		
117 - 145	100						